

ПРАТ «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ТИЧНА БОГДАНА МИКОЛАЇВНА

УДК [342.9:355/359] (477) (0433)

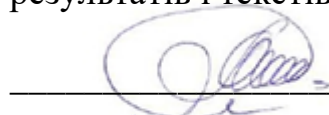
ДИСЕРТАЦІЯ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ
ЯК СУБ'ЄКТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидати юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело



Б. М. Тична

Згідно з вимогами
з інформацією призначеної
у вступі до ради
Висший секретар
С. Бабах



Науковий керівник:
Кушнір Ірина Павлівна,
кандидат юридичних наук

Київ – 2021

АНОТАЦІЯ

Тична Б. М. Адміністративно-правовий статус Збройних Сил України як суб'єкта інформаційної діяльності. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом», Західноукраїнський національний університет, Міністерство освіти і науки України. – Київ, Тернопіль, 2021.

Дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням теоретичних та практичних засад суспільні відносини, що виникають під час обігу інформації у діяльності ЗС України. У дисертаційній роботі вирішено актуальне наукове завдання, що полягає у теоретичному узагальненні та розв'язанні проблем удосконалення адміністративно-правового статусу ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності.

Здійснено концептуальний підхід щодо дослідження теоретичних та нормативно-правових засад, історичного досвіду, сучасного стану та закордонного досвіду регулювання інформаційної діяльності, з урахуванням адміністративно-правового статусу ЗС України. Розкрито особливості інформаційної діяльності у межах адміністративно-правового статусу ЗС України, визначено та проаналізовано його структурні елементи.

Виділено чотири періоди становлення і розвитку інформаційної діяльності ЗС України: перший – до 1991 року (виникнення та розвиток де-факто окремих видів інформаційної діяльності); другий – 1991–2000 роки (формування правових засад інформаційної діяльності, становлення адміністративно-правового статусу ЗС України); третій – з 2000–2014 роки (розвиток інформаційної діяльності з урахуванням вимог інформаційного суспільства та потреб ЗС України), 2014 рік і до сьогодні (формування нових підходів у регулювання інформаційної діяльності, зокрема інформаційної безпеки), які логічно окреслюють сучасний стан та

обумовлюють подальші тенденції розвитку досліджуваного адміністративно-правового статусу.

Визначено поняття «адміністративно-правовий статус ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності». З'ясовано, що характерною особливістю досліджуваного адміністративно-правового статусу є розгалужена система керівних органів, діяльність яких зобов'язує реалізовувати поряд із вимогами законодавства, ще й їхні настанови та розпорядження, що обумовлює наявність великої кількості інформаційних потоків та інформаційних повноважень щодо їх забезпечення. Виявлено, що зміна досліджуваного статусу можлива із переходом діяльності ЗС України у мирний час та особливий період.

Проаналізовано структурні елементи адміністративно-правового статусу ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності: правові межі компетенції; напрямок діяльності держави який забезпечує інформаційна діяльність ЗС України; система підпорядкованості ЗС України; мета, завдання та принципи інформаційної діяльності ЗС України.

Запропоновано систематизувати норми, що урегульовують інформаційну діяльність ЗС України наступним чином, норми Конституції України та п'ять груп: фундаментальні нормативно-правові акти, які установлюють загальні та базові установчі засади здійснення інформаційної діяльності; нормативно-правові акти які урегульовують порядок обігу інформації (у тому числі електронний документообіг), правовий режим інформації, використання телекомунікаційних систем та захисту інформації у сфері оборони; нормативно-правові акти, що передбачають та забезпечують дієвість відкритості та доступності для суспільства, комунікацію із громадськістю у сфері діяльності ЗС України; нормативно-правові акти, що створюють гарантії та механізми забезпечення прав громадян на приватність, звернення та запит на інформацію; локальні нормативно-правові акти, що приймаються командирами (начальниками) при вирішенні конкретних питань; судова практика.

Встановлено суб'єктів та деталізовано об'єкти інформаційної діяльності ЗС України. Визначено, що суб'єкти є загальної та спеціальної компетенції.

Спеціальні суб'єкти забезпечують реалізацію стратегічних комунікацій, інформування громадськості публічною інформацією, реагування на звернення та запити на публічну інформацію, обробку інформації та її захист.

Зроблено узагальнення, що об'єктом інформаційної діяльності ЗС України є інформація у сфері функціонування ЗС України, а також матеріальний чи електронний носій на якому ця інформація обробляється, зберігається. Інформація як об'єкт інформаційної діяльності у внутрішньому обігу забезпечує єдність та злагодженість системи взаємопов'язаних структурних ЗС України, а у спілкуванні з громадянським суспільством, – забезпечує комунікаційні зв'язки.

У дисертації сформульовано та проаналізовано функції ЗС України щодо здійснення інформаційної діяльності: обіг інформації внутрішнього службового значення; охорона та захист таємної інформації; стратегічні комунікації; обробка персональних даних; освітньо-роз'яснювальний напрямок; науково-інформаційне забезпечення.

За результатами наукового дослідження доведено, що з розвитком інформаційного суспільства, інформаційних процесів збільшуються та удосконалюються функції та повноваження ЗС України як суб'єктів інформаційної діяльності. Функції та повноваження зумовлюють уточнення відповідного адміністративно-правового статусу ЗС України. Значна кількість неупорядкованих повноважень потребує їх подальшого удосконалення та установлення відповідності між різними суб'єктами інформаційної діяльності ЗС України.

На підставі проведеного дослідження досвіду регулювання інформаційної діяльності збройних сил США та НАТО, з'ясовано, що питанням забезпечення інформаційної діяльності та безпеки приділяється посилена увага, практичного, освітнього і наукового характеру. Інформаційна безпека не обмежена безпекою країни (США), а орієнтована на отримання світової переваги, що відповідно посилює спроможності на її забезпеченні. Освітній складовій приділяється окрема увага, зокрема є: навчання (щорічна перепідготовка), тренування та періодичні перевірки знань (опитуванню) військовослужбовців з правил інформаційної

безпеки, що має систематизований характер.

З аналізу досвіду НАТО виділено наступні позитивні аспекти у контексті покращання інформаційної діяльності ЗС України, а саме з приводу: обміну інформацією, консультування, сприяння розвитку та передачі досвіду іншим країнам; збереження та захисту інформації; використанню сучасного обладнання з метою отримання інформації про стан безпеки чи виникнення загроз; організації та підтримання ефективної системи кіберзахисту, підготовки та перепідготовки персоналу.

З'ясовано, що удосконалення адміністративно-правового статусу ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності зумовлено: наявністю недоліків у механізмах його забезпечення; необхідністю належного нормативно-правового забезпечення (відсутність чи неузгодженість інформаційних норм) і проблем практичної реалізації; недосконалістю (відсутністю) програм розвитку інформаційної сфери; невідповідністю змісту правового статусу сучасним тенденціям у сфері безпеки та оборони держави; необхідністю впровадження прогресивної світової практики у зв'язку із взятими Україною зобов'язаннями.

Доведено, що удосконалення адміністративно-правового статусу ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності залежить від багатьох факторів та умов, які можуть відігравати головну та другорядну роль, у більшій чи меншій мірі впливати на стан забезпечення такого статусу. У зв'язку із цим, запропоновано враховувати комплекс засад, які обумовлюють необхідність удосконалення такого статусу та напрямки, що сприятимуть його удосконаленню.

Сформульовані конкретні пропозиції щодо вдосконалення адміністративно-правовий статус ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності. У зв'язку із цим, запропоновано: внести зміни до Закону України «Про Збройні Сили України» в частині установа адміністративно-правового статусу ЗС України, щодо здійснення інформаційної діяльності; запропоновано системно продовжувати інформаційну політику, подавати інформацію відповідно до єдиної інформаційної концепції, забезпечувати та удосконалювати засоби протидії інформаційним загрозам; здійснити інституалізацію системи стратегічних

комунікацій; зробити акцент на професійно-освітній підготовці, усього особового складу ЗС України, при цьому звертається увага на посилену підготовку спеціальних суб'єктів інформаційної діяльності, зокрема тих, що забезпечують дієвість стратегічних комунікацій. Узагальнено, що такі заходи сприятимуть конкретизації та удосконаленню адміністративно-правового статусу ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності, підвищенню обороноздатності, відкритості та наближенню ЗС України до громадян й цивільного контролю, підвищенню іміджу та довіри громадян до ЗС України.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, інформаційна діяльність, Збройні Сили України, Міністерство оборони України, інформація, оборона, національна безпека.

SUMMARY

Tychna B. M. Administrative and legal status of the Armed Forces of Ukraine as a subject of information activity. – Qualifying scientific work with manuscript copyright.

The Thesis for a Candidate Degree in Law Sciences on the 12.00.07 Administrative Law and Process; Financial Law; Information Law. – PJSC Higher Educational Institution “Interregional Academy of Personnel Management”, West Ukrainian National University, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, Ternopil, 2021.

The Theses is the first in Ukraine complex research of theoretical and practical foundations of social relations arising at circulation of information in the Armed Forces of Ukraine activity. In the Theses the actual scientific problem is solved, which is a theoretical generalization and solution of problems dealing with the administrative and legal status of the Armed Forces of Ukraine as a subject of information activity improvement.

The conceptual approach to the study of theoretical and regulatory framework, historical experience, current state and regulation of information activity foreign experience, taking into account the administrative and legal status of the Armed Forces of Ukraine was carried out. The features of information activity within the administrative and legal status of the Armed Forces of Ukraine were revealed, its structural elements were determined and analyzed.

Four periods of formation and development of information activity of the Armed Forces of Ukraine were distinguished: first – till 1991 (emergence and actual development of separate types of information activity); second – 1991-2000 (formation of legal bases of information activity, formation of administrative and legal status of the AF of Ukraine); third – from 2000-2014 (development of information activity in view of requirements of information society and needs of the AF of Ukraine), in 2014 and till present (formation of new approaches in regulation of information activity).

The concept of “administrative and legal status of the Armed Forces of Ukraine as a subject of information activity” was defined. It was found that a characteristic feature of the investigated administrative and legal status is a ramified system of governing bodies, the activities of which oblige to implement along with the requirements of legislation, also their regulations and orders, which causes a large number of information flows and information powers to ensure them. It was revealed that the change of the investigated status is possible with the transition of the activity of the Ukrainian Armed Forces in peacetime and special period.

The structural elements of administrative and legal status of Ukrainian Armed Forces as a subject of information activity have been analyzed: legal framework of competence; direction of state activity which is providing information activity of Ukrainian Armed Forces; subordination system of Ukrainian Armed Forces; purpose, tasks and principles of information activity of Ukrainian Armed Forces.

It is proposed to systematize the norms regulating the information activity of the Ukrainian Armed Forces as follows, the norms of the Constitution of Ukraine and five groups: fundamental normative legal acts that establish general and basic founding principles of information activity; normative legal acts that regulate the procedure for circulation of information (including electronic document management), the legal regime of information, the use of telecommunication systems and protection of information in the field of defense; normative legal acts that provide and ensure the effectiveness of openness and accessibility to the public, communication with the public in the activities of the AF of Ukraine; normative legal acts that create guarantees and mechanisms to ensure the rights of citizens to privacy, appeals, and requests for information; local normative legal acts adopted by commanders (superiors) when addressing specific issues; judicial practice.

The Theses establishes the subjects and detailed objects of information activity of the AF of Ukraine. It is defined that the subjects are of general and special competence. Special subjects ensure the implementation of strategic communications, providing the public with open information, responding to appeals and requests for public information, information processing and its protection.

The generalization is made that the object of information activity of the AF of Ukraine is information in the sphere of functioning of the AF of Ukraine, as well as the material or electronic medium on which this information is processed, and stored. Information as an object of information activity in the internal circulation provides the unity and coherence of the system of interrelated structural AF of Ukraine, and in communication with civil society – it provides communication links.

The functions of the AF of Ukraine regarding the implementation of information activities are formulated and analyzed in the Theses: circulation of internal service related information; protection and security of classified information; strategic communications; personal data processing; educational and explanatory direction; scientific and information support.

According to the results of scientific research, it is proved that with the development of information society and information processes the functions and powers of the AF of Ukraine, as a subject of information activity, - increase and get improved. The functions and powers cause the clarification of the corresponding administrative and legal status of the AF of Ukraine. A significant number of unordered powers requires their further improvement and establishment of correspondence between the various subjects of information activities of the AF of Ukraine.

Based on the study of the experience of information activities regulation of the U.S. and NATO Armed Forces, it was found that the issues of ensuring information activity and security are subject of increased attention of practical, educational and scientific nature. Information security is not limited to the security of the country (U.S.), but is focused on obtaining tips of advantage, respectively enhances the ability to ensure it. Special attention is paid to educational component, in particular: studies (annual reeducation), training and periodic testing of knowledge (survey) of military personnel on the rules of information security, has a systematic nature.

From the analysis of the NATO experience the following positive aspects are highlighted in the context of improving the information activity of the Ukrainian AF, namely: information exchange, advice, promotion and transfer of experience to other countries; storage and protection of information; use of modern equipment to obtain

information about the security condition and threats; organization and maintenance of an effective system of cyber defense, training and retraining of personnel.

It was found out that the improvement of the administrative and legal status of the AF of Ukraine as the subject of information activity is caused by: the presence of deficiencies in the mechanisms of its ensuring; the need for proper regulatory and legal support (lack or inconsistency of information norms) and problems of practical implementation; imperfection (absence) of programs for development of the information sphere; inconsistency in the legal status content with modern trends in security and national defense; the need to implement a progressive world practice in connection with Ukraine's commitments.

It has been proved that the improvement of the administrative and legal status of the Ukrainian AF as a subject of information activity depends on many factors and conditions that can play a major and minor role, to a greater or lesser extent affect the conditions of providing such status. In this regard, it is proposed to take into account the set of principles that determine the need to improve such status and the directions that contribute to its improvement.

Specific proposals for improving the administrative and legal status of the AF of Ukraine as a subject of information activity are formulated. In this regard, it is proposed: to amend the Law of Ukraine "On the Armed Forces of Ukraine" in terms of establishing the administrative and legal status of the AF of Ukraine, to carry out information activities; it is proposed to systematically continue information policy, to provide information in accordance with a single information concept, provide and improve means of countering information threats; to implement the institutionalization of strategic communications; to emphasize the professional and educational training of all personnel of the AF of Ukraine, while paying attention to the enhanced training of special subjects of information activities, in particular those that ensure the effectiveness of strategic communications. It is generalized in the Theses that such measures will contribute to the specification and improvement of the administrative and legal status of the AF of Ukraine as a subject of information activities, and increase defense

capabilities, openness and rapprochement of the AF of Ukraine to citizens and civilian control, improvement of image and increase of citizens' trust.

Keywords: administrative and legal status, information activity, Armed Forces of Ukraine, Ministry of Defense of Ukraine, information, defense, national security.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Тична Б. М. Завдання, принципи інформаційної діяльності Збройних сил України в сучасних умовах. *Наука і правоохорона*. 2017. № 3 (37), С. 127–133.

2. Тична Б. М. Правовий статус Збройних сил України як суб'єкта інформаційної діяльності. *Вісник Академії Державної прикордонної служби України*. 2019. Випуск 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnadpcurn_2019_3_15.

3. Тична Б. М. Інформаційна безпека як основа інформаційної діяльності Збройних Сил України. *Право і суспільство*. 2020. № 2. С. 236–240.

4. Тична Б. М. Мета та принципи інформаційної діяльності Збройних Сил України та її роль у забезпеченні інформаційної безпеки держави в сучасних умовах. *Інтернаука*. 2020. № 4(26). Т.1. С. 50–58.

5. Тична Б. М. Напрями вдосконалення інформаційної діяльності Збройних Сил України в умовах північноатлантичної інтеграції. *Правова позиція*. 2020. № 3 (28). С. 108–112.

6. Тична Б. М. Правові засади інформаційної діяльності Збройних Сил України. *Visegrad Journal on Human Right*. 2020. Вип. 5. С. 235–239.

Наукові праці апробаційного характеру:

7. Тична Б. М. Правове регулювання відпусток військовослужбовців. *Актуальні проблеми правового регулювання особливого періоду* : тези матеріалів

науково-практичного семінару (Київ, 19 квітня 2018 р.). Київ : ЦП «Компринт», 2018. С. 67–71.

8. Тична Б. М. Проблеми нормативно-правового регулювання медичного забезпечення в Збройних Силах України під час проведення операції Об'єднаних Сил. *Актуальні проблеми правового регулювання проведення операції Об'єднаних Сил* : збірник матеріалів науково-практичного семінару (Київ, 29 листопада 2018 р.). Київ : ЦП «Компринт», 2018. С. 136–139.

9. Тична Б. М. Право війни. *Право національної безпеки та військове право: історія, сучасність і перспективи* : збірник матеріалів круглого столу (Київ, 28 березня 2019 р.). Київ : ФОП Ямчинський О. В., 2018. С. 144–147.

10. Тична Б. М. Інформаційна війна як складова гібридної війни, актуальні проблеми правового регулювання. *Актуальні проблеми правового регулювання діяльності сектору безпеки і оборони* : матеріали науково-практичного семінару. (Київ, 30 жовтня 2019 р.). Київ : НУОУ, 2019. С. 185–187.

11. Тична Б. М. Співвідношення інформаційної діяльності та інформаційної безпеки Збройних Сил України. *Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка* : тези Всеукраїнської науково-практичної конференції «» (Київ, 24 квітня 2020 р.). Київ : ВІКНУ, 2020. С. 188–190.

12. Тична Б. М. Парамілітарні дії Російської Федерації як загроза інформаційної безпеки України. *Сучасне право творення: питання теорії та практики* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. (Дніпро, 5-6 червня 2020 р.). Дніпро : ГО «Правовий світ», 2020. С. 25–27.

13. Тична Б. М. Стратегічні комунікації як складова інформаційної діяльності. *Особливості розвитку публічного та приватного права в Україні* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. (Харків, 17-18 липня 2020 р.). 2020. Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2020. С. 38–41.

14. Тична Б. М., Семененко В. М., Зайцев М. М. Аналіз проблем правового регулювання застосування зброї та бойової техніки з'єднаннями, військовими

частинами, підрозділами та військовослужбовцями Збройних Сил України та інших складових сил оборони у районі проведення Операції Об'єднаних Сил. *Правове забезпечення правоохоронної діяльності у сфері оборони України: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції.* (Київ, 21 серпня 2020 р.). Київ-Одеса : Фенікс, 2020. С. 176–179.

15. Тична Б. М. Правове та інформаційне протистояння як форма протидії гібридній агресії. *Освітньо-наукове забезпечення діяльності складових сектору безпеки й оборони України тези XII Всеукраїнської науково-практичної конференції* (Хмельницький, 26 листопада 2020 р.). Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2020. С. 403–404.

Наукові праці, які додатково відображають результати дисертації:

16. Тична Б. М., Топольницький В. В. Проблеми правового регулювання понять «воєнний стан», «стан війни» та «воєнний час». *Правова позиція.* 2019. № 4 (25). С. 91–99.

17. Тична Б. М. Військове право України : підручник / кол. автрів; за заг. ред. А. М. Колодія, О. В. Кривенка, В. Й. Пашинського. Київ, НУОУ ім. Івана Черняхівського. 2020 р. С. 105–110.

18. Тична Б. М. Збірник законодавчих, нормативно-правових та інших актів щодо зв'язків з громадськістю у Збройних Силах України : збірник / В. М. Ніколенко, Б. М. Тична, Є. О. Єрін. Київ, 2020. 1196 с.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	2
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	16
ВСТУП.....	17
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА	
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЗБРОЙНИХ СИЛ	
УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	
	27
1.1. Аналіз теоретичної бази дослідження інформаційної діяльності Збройних Сил України	27
1.2. Історико-правовий аналіз становлення та розвиток інформаційної діяльності у межах функціонування Збройних Сил України	44
1.3. Поняття та структура адміністративно-правового статусу Збройних Сил України як суб'єкта інформаційної діяльності	56
Висновки до розділу 1.....	83
Список використаних джерел до розділу 1.....	86
РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА	
ХАРАКТЕРИСТИКА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ	
	96
2.1. Правове забезпечення інформаційної діяльності Збройних Сил України	66
2.2. Суб'єкти та об'єкт інформаційної діяльності Збройних Сил України	111
2.3. Функції та повноваження Збройних Сил України щодо здійснення інформаційної діяльності	142
Висновки до розділу 2.....	159
Список використаних джерел до розділу 2.....	160

РОЗДІЛ 3. Оптимізація адміністративно-правового статусу	
Збройних Сил України як суб'єкта інформаційної діяльності	169
3.1. Правовий аналіз закордонного досвіду інформаційної діяльності збройних сил.....	169
3.2. Напрямки удосконалення адміністративно-правового статусу Збройних Сил України як суб'єкта інформаційної діяльності	182
Висновки до розділу 3.....	194
Список використаних джерел до розділу 3.....	195
ВИСНОВКИ.....	200
ДОДАТКИ.....	205

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АТО	– Антитерористична операція
АРК	– Автономна Республіка Крим
ДССТ	Державна служба спеціального транспорту
ДФС України	Державної фіскальної служби України
ЗМІ	– засоби масової інформації
ЗС України	– Збройні Сили України
КК України	– Кримінальний кодекс України
Міноборони	– Міністерство оборони України
НАТО	– Організації Північноатлантичного договору
ОБСЄ	– Організація з безпеки і співробітництва в Європі
ООС	– Операція об'єднаних сил
РФ	– Російська Федерація
США	– Сполучені Штати Америки

ВСТУП

Актуальність теми. Функціонування сектору безпеки і оборони України залежить від великої кількості складових та напрямків практичної реалізації. Їх чітке правове й організаційне забезпечення обумовлюють стан безпеки й оборони України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності. Серед таких напрямків сьогодні особливої важливості набуває інформаційна діяльність Збройних Сил України (далі – ЗС України). Її визначальними факторами є: розширення вимог інформаційного суспільства щодо забезпечення інформаційної відкритості та демократичного цивільного контролю; розвиток інформаційного законодавства та необхідність його дотримання у ЗС України; триваюча гібридна війна на сході країни, ключовим елементом якої є інформація як зброя проти української державності і її громадян; реалізація системи стратегічних комунікацій у контексті євроатлантичної інтеграції. Сукупність таких чинників зумовлює зміни не тільки в нормативно-правовому забезпеченні окремих видів інформаційної діяльності, але й у структурі та повноваженнях ЗС України як ключових елементах адміністративно-правового статусу.

Динамічно зростаюча кількість відносин, пов'язаних зі створенням, збиранням, одержанням, зберіганням, використанням, поширенням, охороною та захистом інформації, власником і розпорядником якої є ЗС України, передбачає потенційне збільшення спеціальних суб'єктів, що її забезпечують. Таке становище не повинно призводити до хаотичного й безсистемного формування нових суб'єктів, наслідком якого є відсутність головних виконавців і відповідального за певний напрямок інформаційної діяльності. Подібний стан характерний для нового сформованого напрямку у ЗС України – стратегічних комунікацій. Тому, сучасний стан інформаційної діяльності ЗС України потребує системного комплексного підходу до аналізу адміністративно-правового статусу та вироблення оптимальних шляхів розвитку з урахуванням забезпечення безпеки держави.

Наявність проблем нормативно-правового регулювання відповідного правового становища ЗС України, системи суб'єктів здійснення та механізмів реалізації інформаційної діяльності, а також відсутність аналогічного монографічного дослідження обумовлює актуальність, новизну, теоретичну та практичну необхідність дослідження адміністративно-правового статусу ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності.

Актуальність проблеми в теоретико-методологічному плані зумовлена її недостатньою розробленістю у вітчизняному інформаційному праві та в доктрині національної безпеки. Основою дисертації стали загальні теоретичні положення, викладені у працях провідних фахівців у галузі інформаційного права, зокрема: І. В. Арістової, О. А. Баранова, К. І. Беякова, Є. Є. Бамбізова, С. О. Дорогих, О. О. Золотар, Р. А. Калюжного, Л. П. Коваленко, Б. А. Кормича, І. Ф. Коржа, І. П. Кушнір, В. А. Ліпкана, Н. А. Литвин, А. І. Марущака, М. М. Мікуліна, А. М. Новицького, Н. Б. Новицької, В. Г. Пилипчука, О. М. Селезньової, І. М. Сопілко, Т. Ю. Ткачука, В. С. Цимбалюка, М. Я. Швеця, О. В. Шепети, І. М. Шопіної, О. І. Яременка та інших науковців. Багатоаспектність і комплексний характер інформаційних відносин досліджений у теорії держави і права (Є. О. Гідою, Є. В. Білозьоровим, Н. М. Крестовською, Л. Г. Матвєєвою, О. Ф. Скакун, О. О. Тихомировим, О. В. Петришиною, П. А. Рудиком, М. В. Цвік), адміністративного права (В. Б. Авер'яновим, В. Л. Грохольським, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпаковим, О. В. Кузьменко) тощо.

Проблеми правового регулювання інформаційної діяльності досліджені у працях зарубіжних авторів, зокрема: А. В. Бабаша, Е. К. Баранова, І. Л. Бачило, А.Б. Венгерова, Н. Н. Ковальова, В. А. Копилов, Д. А. Ларина, В. Н. Лопатин, С. Браман, Дж. Фрулінгера та інших.

Окремі аспекти адміністративно-правового статусу досліджували О. І. Безпалова, Д. О. Горбач, А. П. Даниленко, С. В. Діденко, Є. Є. Додіна, О. Л. Лавренова, Д. О. Мороз, Р. Д. Саунін, В. В. Сокурєнко та інші

Однак, незважаючи на наявність наукових праць, присвячених зазначеній проблематиці, поза увагою вчених залишилися принципові питання, що

стосуються визначення адміністративно-правового статусу ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності. Саме актуальність, науково-теоретична і практична важливість проблеми, її недостатнє вивчення та обґрунтованість в Україні зумовили вибір теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження спрямоване на реалізацію вимог положень Стратегічного оборонного бюлетеня України, затвердженого Указом Президента України від 20 травня 2016 року, Доктрини інформаційної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 29 грудня 2016 року, Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року; тематики науково-дослідних робіт кафедри адміністративного права ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом», Пріоритетних напрямків розвитку правової науки на 2016–2020 рр., схвалених постановою Загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 серпня 2016 р.

Дисертація виконана в межах напрямків наукових досліджень і науково-дослідних робіт Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського: «Формування та впровадження правового механізму контролю за процесом створення, виробництва та застосування автономних систем зброї із штучним інтелектом» шифр «Моніторинг», «Дослідження проблем правового регулювання застосування Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів у збройних конфліктах, їх залучення до антитерористичних та інших операцій в мирний час, з урахуванням стандартів НАТО і досвіду провідних країн світу» шифр «Конвенція».

Тему дисертації затверджено рішенням вченої ради ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (протокол № 3 від 30 березня 2016 р.), перезатверджено рішенням вченої ради ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (протокол № 5 від 17 червня 2020 р.).

Мета і завдання дослідження. *Мета* дослідження полягає в тому, щоб на підставі комплексного аналізу теоретичних джерел, нормативно-правових актів, історичного досвіду, сучасного стану та закордонного досвіду регулювання інформаційної діяльності запропонувати найбільш прийнятні напрямки удосконалення адміністративно-правового статусу ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

- з'ясувати стан наукової розробленості інформаційної діяльності ЗС України, на підставі чого установити її сутність та особливості;
- відокремити періоди історичного розвитку інформаційної діяльності ЗС України і визначити характерні риси кожного із них;
- визначити поняття та елементи структури адміністративно-правового статусу ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності;
- окреслити правове забезпечення інформаційної діяльності ЗС України;
- установити й проаналізувати суб'єктно-об'єктний склад ЗС України щодо здійснення інформаційної діяльності;
- встановити функції та повноваження ЗС України з приводу здійснення інформаційної діяльності;
- вивчити закордонний досвід інформаційної діяльності збройних сил;
- запропонувати конкретні пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення адміністративно-правового статусу ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, які виникають під час обігу інформації у діяльності ЗС України.

Предметом дослідження є адміністративно-правовий статус Збройних Сил України як суб'єкта інформаційної діяльності.

Методи дослідження. У дисертації використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання соціально-правових явищ. Основою дисертаційного дослідження став метод діалектики, за допомогою

категорій якого стало можливим пізнання соціально-правових явищ у зміні, взаємозв'язках і взаємообумовленостях (підрозділ 1.1.). *Історико-правовий метод* застосовано, насамперед, при дослідженні становлення та формування законодавчого регулювання інформаційної діяльності у межах функціонування ЗС України, відокремленні періодів їх розвитку (підрозділ 1.2). *Системно-структурний підхід* дозволив охарактеризувати нормативно-правове забезпечення інформаційної діяльності ЗС України (підрозділ 2.1.), а також суб'єктів та об'єктів інформаційної діяльності (підрозділ 2.2). *Функціональний метод* дав змогу дослідити діяльнісні аспекти, функції та з'ясувати адміністративно-правовий статус ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності (підрозділ 1.3, 2.3). Застосування *статистичного методу* використано для встановлення статистичних даних, що характеризують рівень довіри громадян до ЗС України, визначення місця ЗС України у рейтингу інформаційної прозорості органів влади (підрозділ 3.2). *Герменевтичний метод* застосовувався для пояснення термінів, текстів нормативно-правових актів, співвідношення їх із практичною діяльністю ЗС України щодо виконання їх основних завдань (Розділи 1, 2). *Порівняльно-правовий метод* дав змогу порівняти закордонний досвід інформаційної діяльності збройних сил у забезпечення безпеки та оборони (підрозділ 3.1). Основні висновки та положення дослідження ґрунтуються на методі системного аналізу чинного законодавства, практики його застосування з урахуванням соціально-правових факторів.

Нормативно-правовою основою дослідження є Конституція України, закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, накази Міністерства оборони України та Генерального штабу ЗС України, які регулюють питання організації обігу інформації у сфері функціонування ЗС України.

Емпірична база дослідження ґрунтується на вітчизняній і зарубіжній науковій літературі, публікаціях у періодичних і довідкових виданнях, матеріалах інформаційного бюлетеня «Біла книга», аналітичних довідках за результатами моніторингу веб-сайтів органів виконавчої влади (2019–2020 рр.), даних

загальнонаціонального дослідження соціологічної служби Центру Разумкова (2019-2020 рр.), власного досвіду роботи у групі і систематизації нормативно-правових актів щодо зв'язків з громадськістю у ЗС України, аналітичних матеріалах.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є комплексним дослідженням адміністративно-правового статусу ЗС України у сфері обігу інформації. Зокрема, положення, що становлять наукову новизну, такі:

уперше:

- розроблено авторський підхід до визначення поняття «інформаційна діяльність ЗС України», під якою запропоновано розуміти передбачені нормативно-правовими актами повноваження щодо здійснення сукупності дій ЗС України, пов'язані з обігом інформації, реалізацією інформаційних потреб і прав суб'єктів інформаційних відносин, інформаційними процесами (створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорона та захист інформації) в інтересах національної та державної безпеки держави;

- сформульовано сучасні функції ЗС України щодо здійснення інформаційної діяльності: обіг інформації внутрішнього службового значення; охорона та захист таємної інформації; стратегічні комунікації; обробка персональних даних; освітньо-роз'яснювальний напрямок; науково-інформаційне забезпечення;

- запропоновано нормативно-правові акти, що урегульовують інформаційну діяльність ЗС України, поділити на такі групи: фундаментальні нормативно-правові акти установлюють загальні та базові установчі засади здійснення інформаційної діяльності; нормативно-правові акти, які урегульовують порядок обігу інформації (у тому числі електронний документообіг), правовий режим інформації, використання телекомунікаційних систем і захисту інформації у сфері оборони; нормативно-правові акти, що передбачають та забезпечують дієвість відкритості та доступності для суспільства, комунікацію із громадськістю у сфері діяльності ЗС України; нормативно-правові акти, що створюють гарантії та механізми забезпечення прав

громадян на приватність, звернення та запит на інформацію; локальні нормативно-правові акти, що приймаються командирами (начальниками) при вирішенні конкретних питань; судова практика;

- визначено конкретні напрямки, спрямовані на удосконалення адміністративно-правового статусу ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності.

удосконалено:

- виділено чотири періоди становлення і розвитку інформаційної діяльності ЗС України: перший – до 1991 року (виникнення та розвиток де-факто окремих видів інформаційної діяльності); другий – 1991–2000 роки (формування правових засад інформаційної діяльності, становлення адміністративно-правового статусу ЗС України); третій – з 2000–2014 роки (розвиток інформаційної діяльності з урахуванням вимог інформаційного суспільства та потреб ЗС України), 2014 рік і до сьогодні (формування нових підходів у регулювання інформаційної діяльності, зокрема інформаційної безпеки), які логічно окреслюють сучасний стан та обумовлюють подальші тенденції розвитку досліджуваного адміністративно-правового статусу;

- виділено систему суб'єктів спеціальної інформаційної діяльності, які реалізують свої повноваження у вузьких окремих напрямках: зв'язки з громадськістю, охорона та захист інформації, передача інформації засобами телекомунікації, обмін інформацією тощо;

- зміст понятійного апарату, зокрема щодо понять «об'єкт інформаційної діяльності», «суб'єкт» та «учасник» інформаційних відносин, «функції», «компетенції» та «повноваження» ЗС України щодо здійснення інформаційної діяльності;

набули подальшого розвитку:

- елементи, завдяки яким інформаційна діяльність набуває реального втілення у правові відносини, а саме: правове підґрунтя, предмет, засоби, результат, суб'єкти;

- теоретичні положення структури адміністративно-правового статусу ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності з такими елементами, як: правові межі компетенції; напрямок діяльності держави, який забезпечує інформаційна діяльність ЗС України; система підпорядкованості ЗС України; мета, завдання та принципи інформаційної діяльності ЗС України;

- розкрито окремі особливості інформаційної діяльності збройних сил США та Північноатлантичного альянсу та сформовано пропозиції адаптувати їх у діяльності ЗС України;

- аналіз правового забезпечення інформаційної діяльності ЗС України відповідно до чинного законодавства України;

- пропозиції щодо систематизації нормативно-правових актів, що регулюють інформаційну діяльність ЗС України;

- аргументована необхідність удосконалення нормативно-правових актів щодо установа адміністративно-правового статусу ЗС України як суб'єктів інформаційної діяльності, а саме: внесення змін і доповнень до Закону України «Про Збройні Сили України» в частині закріплення функцій і повноважень щодо здійснення інформаційної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації були використані і можуть у подальшому використовуватись:

- у науково-дослідній сфері – для подальших наукових досліджень загальнотеоретичних питань удосконалення адміністративно-правового статусу ЗС України з урахуванням правового обігу інформації, інформаційного забезпечення системи управління у воєнній сфері (*акт впровадження в науковій діяльності Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського від 16 лютого 2021 р.*);

- у нормотворчій сфері – під час підготовки змін і доповнень до чинного законодавства, зокрема Закону України «Про Збройні Сили України»;

- у правозастосовній діяльності – для вдосконалення практики застосування норм, що врегульовують обіг інформації у діяльності ЗС України,

ефективності впровадження державної інформаційної політики, системи стратегічних комунікацій, проведення інструкторсько-методичних занять, при підготовці інформаційних аналітичних матеріалів, що загалом сприяють зміцненню інформаційної безпеки й забезпеченню розвитку інформаційної складової у сфері оборони України (*акт впровадження Оперативного командування «Північ» від 22 лютого 2021 року № 502/16/43*);

- *в освітньому процесі* – теоретичні положення та висновки і пропозиції використані під час викладання навчальної дисципліни «Правове забезпечення діяльності Збройних Сил України» (*акт впровадження в освітньому процесі Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського від 6 лютого 2021 р.*).

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана самостійно. Запропоновані до розгляду результати наукових досліджень, висновки і рекомендації одержані автором особисто. Наукові ідеї та розробки, які належать співавторам опублікованих праць, у дисертаційному дослідженні не використовувались. При використанні матеріалів інших дослідників зроблено відповідні посилання.

Апробація результатів дисертації. Результати наукового дослідження були оприлюднені на міжнародних і всеукраїнських наукових та науково-практичних заходах, зокрема: «Актуальні проблеми правового регулювання особливого періоду» (Київ, 19 квітня 2018 р.); «Актуальні проблеми правового регулювання проведення операції Об'єднаних сил» (Київ, 29 листопада 2018 р.); «Право національної безпеки та військове право: історія, сучасність і перспективи» (Київ, 28 березня 2019 р.); «Актуальні проблеми правового регулювання діяльності сектору безпеки і оборони» (Київ, 30 жовтня 2019 р.); «Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка» (Київ, 24 квітня 2020 р.); «Сучасне право творення: питання теорії та практики» (Дніпро, 5–6 червня 2020 р.); «Особливості розвитку публічного та приватного права в Україні» (Харків, 17-18 липня 2020 р.); «Правове забезпечення правоохоронної діяльності у сфері оборони України»

(Київ, 21 серпня 2020 р.); «Освітньо-наукове забезпечення діяльності складових сектору безпеки й оборони України» (Хмельницький, 26 листопада 2020 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження відображено у вісімнадцяти наукових публікаціях, серед них: шість опубліковано у фахових виданнях (з них одна – у закордонному), трьох публікаціях, які додатково відображають результати дисертаційного дослідження, а також у дев'яти тезах доповідей у збірниках матеріалів наукових конференцій, семінарів.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, семи додатків і списку використаних джерел оформленого опціонально. Загальний обсяг дисертації становить 241 сторінок, з яких 167 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Аналіз теоретичної бази дослідження інформаційної діяльності Збройних Сил України

Прогресивне зростання ролі, обсягу та важливості інформації, застосування для її обробки інформаційно-комунікаційних технологій, використання інформації як засобу та способу ведення «гібридної війни» у сучасному інформаційному суспільстві спонукало до виділення та розширення меж окремого виду людської професійної діяльності, – інформаційної. Так, якщо «на початку минулого століття загальна сума людських знань подвоювалась приблизно кожні п'ятдесят років, то в наступні роки – кожні п'ять років» [1, с. 28].

Інформаційна діяльність є невід'ємним елементом всіх галузей людської діяльності, у тому числі й у сфері оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності. Значення інформації сьогодні зростає з неймовірними темпами, що обумовлено розвитком потреб людини, суспільства та держави, інформатизацією, впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій в державному управлінні, наданням адміністративних послуг, розвитком е-урядування, що повинно забезпечувати інформаційні потреби суб'єктів інформаційних відносин у сфері діяльності Збройних Сил України (далі – ЗС України) та інших зацікавлених осіб (фізичних і юридичних осіб, об'єднань громадян, суб'єктів владних повноважень тощо).

У правовому аспекті інформаційна діяльність людини, зауважує К. І. Беляков, не обходить стороною фактично усі сфери життя, що потребує вироблення «нових науково-методологічних засобів дослідження і моделювання правових процесів». При цьому, науковець називає цю діяльність, – «складна

інформаційна екосфера», а людина у ній виступає у різних проявах: як її творець; системоутворюючий чинник; рядовий елемент; часом жертва (надскладних морально-етичних та соціокультурних взаємозв'язків) [2, с. 1].

Доктринальний інтерес до феномену «інформаційної діяльності» активізується із розвитком науки інформаційного права, а також із закріпленням, врегулюванням та збільшенням відносин з приводу інформації, інформацізації на законодавчому рівні.

Інформаційна діяльність залишається категорією, яка є відносно новою для сучасних правових відносин та є нормативно не закріпленою. Хоча правове закріплення «інформаційна діяльність» вже мало місце у законодавстві України, зокрема у статті 12 («Визначення інформаційної діяльності») Закону України «Про інформацію» у редакції від 6 січня 2011 року. У цій нормі було закріплено, що «інформаційна діяльність – це сукупність дій, спрямованих на задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб і держави». Деякі науковці продовжують використовувати це поняття як базове [3, с. 37]. Також було регламентовано, що для задоволення цих інформаційних потреб органи публічної адміністрації «створюють інформаційні служби, системи, мережі, бази і банки даних». Крім цього, у згаданій редакції Закону були закріплені у окремих статтях «основні напрямки інформаційної діяльності» (ст. 13) та «основні види інформаційної діяльності» (ст. 14) [4].

У чинній редакції Закону України «Про інформацію» ми знаходимо згадування про «інформаційну діяльність» у контексті закріплення її видів, що «основними видами інформаційної діяльності є створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорона та захист інформації» [5, ст. 9]. Ці види інформаційної діяльності, окрім «охорони та захисту», згадуються у контексті роз'яснення терміну «висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні» у Законі України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», з певним уточненням предметної галузі цієї діяльності, ... «про діяльність органів державної влади та

органів місцевого самоврядування» та мети «задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб про роботу цих органів» [6, ст. 1]. Отже, в законодавстві крім базових видів інформаційної діяльності (ст. 9 Закону України «Про інформацію»), міститься закріплення правових меж та мети здійснення окремого напрямку діяльності.

Тобто законодавець визнає, що така діяльність має місце у практиці правових відноси, але не дає їй дефініції (інформаційна діяльність), що утворює дисбаланс як у правовій доктрині, так і в практичному втіленні інформаційних відносин, що виникають у результаті цієї діяльності. Отже, доречним у такому випадку є вивчення доктринальних джерел присвячених інформаційній діяльності у різних сферах функціонування органів державної влади й у межах ЗС України.

Цілком справедливою і виправданою є думка С. О. Дорогих, про те, що «відносини, пов'язані з інформаційною діяльністю, повинні бути законодавчо врегульовані, а поняття, що складають суть інформаційної діяльності, такі як «інформаційна діяльність», «інформаційна діяльність органів влади» та окремі види інформаційної діяльності повинні мати законодавчо закріплені визначення» [7, с. 7].

У наукових дослідженнях зустрічається використання подібних термінологічних конструкцій для означення інформаційної діяльності, зокрема, як «діяльність людини в інформаційному суспільстві» [2, с. 1].

В. А. Копилов пов'язує виробництво, передачу, обробку, розповсюдження, пошук, отримання й споживання інформації, що характерно фактично для усіх галузей, з діяльністю людини у інформаційній сфері [8, с. 6].

І. Л. Бачило використовує термінологічну конструкцію «діяльність пов'язана з інформацією» [9, с. 78]. Отже, можна вважати, що будь-які дії, процеси, маніпуляції з обігом та захистом інформації є інформаційною діяльністю.

Н. М. Ковальова характеризує державне управління в інформаційній сфері фактично, говорить про інформаційну діяльність, як про організацію прийом, обробку та передачу інформаційних потоків [10, с. 65]. Під

«інформаційним потоком» у системі управління А. Б. Венгеров запропонував розуміти двосторонній рух інформації між об'єктом керуючого до блоку управління, а також взаємний рух інформації від зовнішнього світу до системи [11, с. 71–72]. У такому розуміння «інформаційні потоки» обмежують інформаційну діяльність до здійснення прийому-передачі інформації у межах комунікації двох об'єктів (за поглядами А. Б. Венгерова). На нашу думку (якщо розглядати інформаційну діяльність у загальному контексті інформаційного права, а не в управлінському), варто говорити про суб'єкти, у зв'язку із тим, що такі процеси відбуваються лише за волевиявленням, інтересами, правосуб'єктності та дій людей. Розуміння науковцем сутності «інформаційні потоки», сьогодні набула сучасних проявів у стратегічних комунікаціях, які активно впроваджується у діяльності ЗС України.

Більш узагальнену категорію «діяльність держави в інформаційній сфері» застосувала І. В. Арістова у своєму дисертаційному дослідженні «Державна інформаційна політика та її реалізація в діяльності органів внутрішніх справ України: організаційно-правові засади» [12, с. 14], де інформаційна сфера, розглядається як така, що формується та розвивається під час інформаційної діяльності, а сама ця діяльність розкривається «як відносно самостійна і як допоміжна – стосовно інших видів діяльності держави (економіка, політика, управління, наука, культура, побут, сім'я тощо)» [12, с. 11].

Обіг інформації, пише В. А. Копилов, є засадою існування інформаційного суспільства, а інформація, інформаційні ресурси та інформаційні продукти є підґрунтям для діяльності людини у цьому суспільстві. У зв'язку із цим, продовжує думку науковець, регулювання відносин, що виникають під час обігу інформації, забезпечується засобами інформаційного права. Правові проблеми обігу інформації досліджуються крізь призму моделі інформаційної сфери – сфери виробництва, перетворення та споживання інформації [8, с. 16]. Самі суспільні відносини у межах інформаційної сфери, що урегульовані правом (інформаційні відносини), виникають у ході інформаційних процесів [13], а діяльність щодо здійснення цих процесів і є інформаційною діяльністю [14].

Інформаційна діяльність набуває реального втілення завдяки таким елементам, як: правове підґрунтя – норми інформаційного законодавства; предмет – конкретна інформація, що перебуває у полі правового регулювання; засоби – інформаційні ресурси; результат – інформаційні продукти; процес – обіг інформації (збирання, отримання, передача, обмін, аналіз, збереження тощо), а необхідність здійснення цієї діяльності мотивовано вимогами інформаційного суспільства. Причому процес не є ототожненням «діяльності», оскільки «процес» це сукупність послідовних дій, засобів, спрямованих на досягнення певного наслідку [15], а діяльність є більш масштабнішою і узагальненою категорією для окремих процесів. Не завжди інформаційною діяльністю (як функціонування сфери оборони) є процес. Наприклад, забезпечення збереження документації у архівах ЗС України може бути і процесом і станом (недоторканності). Отже, сукупність процесів утворює саму діяльність, а не є нею.

Отже, ми можемо зробити наступні проміжні висновки: інформаційна діяльність існує у межах функціонування інформаційного суспільства (сфери), є предметом регулювання інформаційного права та забезпечує здійснення інформаційних процесів, становить собою універсальний системний функціонал відносно інших видів діяльності.

Інформаційна діяльність є одним із інститутів інформаційного права який привертає окрему увагу науковців. Серед таких праць слід виокремити напрацювання С. О. Дорогих «Відкритість та прозорість в інформаційній діяльності Верховної Ради України: організаційно-правові аспекти» [7], «Сутність та визначення понять «інформаційна діяльність» та «інформаційна діяльність органів влади»» [16], «Інформаційна діяльність парламенту: сучасні проблеми та шляхи їх вирішення». У зазначених працях автор приділив увагу розробленню наукової термінології, зокрема сутності та визначенню понять «інформаційна діяльність» та «інформаційна діяльність органів влади».

З огляду на світовий досвід використання інформаційно-комунікаційні технології, у зазначених роботах приділено увагу окресленню сучасних проблеми у сфері організації та підвищення ефективності інформаційної діяльності

парламенту та шляхи їх вирішення. Крім того, досліджені засади відкритості та прозорості, забезпечення доступу до публічної інформації в діяльності парламенту в цілому, комітетів і народних депутатів, зокрема, а також обґрунтована необхідність залучення громадян до законотворчого процесу, проаналізований іноземний та український досвід, дозволив сформувавши основні шляхи реформування інформаційної діяльності парламенту [7].

С. О. Дорогих, аналізує погляди науковців на поняття «інформаційна діяльність» [16] та виокремлює три підходи в розумінні цього поняття.

Перший підхід подає визначення інформаційної діяльності з погляду її кінцевої мети, а саме: інформаційна діяльність – це сукупність дій, спрямованих на задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб і держави. Таке визначення містилося в Законі України «Про інформацію» [5, ст. 1] до набуття чинності новою редакцією у 2011 році. Це визначення наводять у своїх роботах Б. А. Кормич, А. І. Марущак, Г. В. Виноградова, В. М. Брижко [17, с. 163].

Другий підхід ґрунтується на визначенні інформаційної діяльності через її види. При цьому в сучасних поглядах на видову складову інформаційної діяльності переважає погляд на неоднорідність видів інформаційної діяльності, а саме: розділення на види, пов'язані зі здійсненням інформаційних процесів, та види, пов'язані з формуванням організаційного ресурсу та інфраструктури [17, с. 163].

Третій підхід до розуміння інформаційної діяльності притаманний кібернетичним наукам, так Тлумачний словник комп'ютерних інформаційних систем і сховищ даних подає таке визначення інформаційної діяльності: інформаційна діяльність – діяльність, що забезпечує збирання, обробку, збереження, пошук та розповсюдження інформації, а також формування організаційного ресурсу та організацію доступу до нього [17, с. 163].

Підсумовуючи аналіз назначених підходів до розуміння поняття «інформаційна діяльність», автор пропонує таке розуміння інформаційної діяльності, як діяльності, спрямованої на задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб та держави, що реалізується через інформаційні

процеси, які охоплюють виробництво, поширення, пошук, одержання, споживання, зберігання інформації та утворюють інформаційні продукти і впорядковані інформаційні ресурси, а також через формування інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури, засобів зв'язку та засобів інформаційної безпеки [16, с. 81]. Таке тлумачення включає статичні (мета), динамічні (порядок реалізації) та ресурсні (з використанням чого) компоненти.

При цьому, С. О. Дорогих пропонує наступне авторське визначення цього поняття: «інформаційна діяльність органів влади – це специфічна професійна діяльність службовців державних органів влади, спрямована на забезпечення власної функціональної діяльності, інформаційну взаємодію з іншими органами влади, об'єднаннями громадян, юридичними та фізичними особами та організацію доступу до публічної інформації» [16, с. 81]. Виникає питання: у чому полягає «специфічність»? На нашу думку, інформаційна діяльність вже стала невід'ємною буденною роботою будь-якого органу, як приватного так і публічного права. Безперечно, інформаційна діяльність сформувалась та розвивається як самостійний напрямок, але одночасно є невіддільною від інших видів діяльності, кожен із яких також може заслуговувати на статус «специфічної». Найімовірніше, «специфічною» можна назвати окремий/і вид/и інформаційної діяльності, які притаманні конкретним органам (наприклад, інформаційно-аналітична діяльність, здійснення інформаційної операції у функціонуванні ЗС України тощо).

На підтвердження наших роздумів наведемо класифікацію інформаційної діяльності І. Л. Бачило, науковець поділяє її на: загальну (інформаційне забезпечення усіх), спеціальну (у галузі ЗМІ, консультування..., для необмеженого числа осіб) та спеціалізовану (формування та використання державних інформаційних ресурсів, технологій ... забезпечення інформаційної безпеки суспільства, держави, особи) [18, с. 159].

У своєму дослідженні науковиця запропонувала наступну дефініцію «інформаційна діяльність», – це професійна діяльність в галузі створення, збору, пошуку, накопичення, обробки, зберігання, надання, представлення,

розповсюдження, охорони та захисту інформаційних ресурсів, інформаційних технологій і використання засобів зв'язку, що здійснюється в рамках правового статусу організації (юридична особа, орган державної влади та місцевого самоврядування), персоналу цих суб'єктів відповідно до їхніх прав і обов'язків, а також дії фізичних осіб щодо задоволення їх потреб в інформації і засобах інформатизації при дотриманні законодавства [18, с. 158].

Таке визначення має ціннісне значення для нашого дослідження, оскільки:

по-перше, воно вказує на реально більший обсяг різновидів інформаційної діяльності (створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорона та захист інформації), що зафіксовані у статті 9 Закону України «Про інформацію». На практиці цей обсяг різновидів інформаційної діяльності, сьогодні є значно розширеними, про що зазначалось вже у інших дослідженнях [19, с. 169]. Щодо цього, ми вважаємо варто підтримати раціональні думки висловлені у колективній монографії «Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері та основи інформаційної деліктології» про те, що у законодавчому переліку видів інформації «відсутні такі важливі дії (чи операції), як перетворення і знищення». А для зручності усі види запропоновано визначати одним терміном – обіг інформації [1, с. 33];

по-друге, досліджувана інформаційна діяльність ЗС України здійснюється у межах загального правового статусу суб'єкта правових відносин, спрямована на реалізацію завдань у сфері оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності, з урахуванням інформаційних прав інших суб'єктів правових відносин.

Разом з тим, К. І. Беляков піддає критиці дефініцію І. Л. Бачило, адже інформаційна діяльність, пише науковець «може бути не пов'язана з виконанням професійних обов'язків, а, наприклад, обумовлена приватними інтересами, хобі або злочинними намірами. Останнє ставить під сумнів тезу автора про дотримання законодавства. Враховуючи коло суб'єктів інформаційної діяльності, якими є не тільки «юридичні особи, органи державної влади та місцевого самоврядування» та «їх персонал», а й інші держави, їх громадяни, юридичні

особи, міжнародні організації та особи без громадянства, місце знаходження яких може бути не визначено, «рамки правового статусу організації» у визначенні бачаться недоречними. Адже визначення не стосується однієї конкретної країни» [20, с. 66].

Окрім цього, на нашу думку, незрозумілим є те, що І. Л. Бачило види інформаційної діяльності пов'язує не з інформацією, а з інформаційними ресурсами, інформаційними технологіями і використанням засобів зв'язку. При цьому акцент переноситься на інформаційні інтереси персоналу і фізичних осіб, хоча інформаційні інтереси стосуються й досягнення загальних цілей, стосовно діяльності ЗС України, можна назвати добування інформації, використання достовірних даних для прийняття рішень щодо управління підпорядкованими підрозділами тощо, які у загальному дозволяють забезпечити очікуваний суспільством рівень безпеки у державі.

Інформаційна діяльність, визначає К. І. Беляков, – це постійне та систематичне збирання та оброблення записаної інформації з метою її зберігання, пошуку, використання чи пересилання, що виконується якою-небудь особою чи організацією [21, с.68]. З такої позиції витікає, що інформаційна діяльність зосереджена на інформації яка є відображеною на будь-яких матеріальних носіях. Це відповідає положенням статті 1 Закону України «Про інформацію», де інформація – це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [5, ч. 1 ст. 1]. Отже, відносини які виникають на підставі усної інформації (завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян (ст. 259 КК України), порушення особистих немайнових прав юридичної особи (ст. 94 ЦК України), зокрема із інформаційних деліктів, перебувають поза межами інформаційної діяльності ЗС України.

Цілком слушною є теза К. І. Белякова, про те, що: «інформаційна діяльність як загальний аспект будь-якого різновиду діяльності, пов'язаний з інформаційними та технологічними процесами» [21, с. 69]. Інформаційна

діяльність має універсальну, всезагальну властивість яка є невід'ємною від будь-якої діяльності, зокрема й у функціонуванні ЗС України.

У сфері державного управління, О. І. Яременко інформаційну діяльність пропонує розуміти «як специфічну інтелектуальну діяльність службовців державних органів і органів місцевого самоврядування, що спрямована на інформаційне забезпечення, інформаційну взаємодію, охорону і захист інформації в системі державного управління, а також забезпечення права на доступ до публічної інформації» [22, с. 62].

У навчальному посібнику Н. О. Химиця «Інформаційна діяльність в органах державної влади та управління» зроблено акцент на особливостях інформаційно-аналітичної діяльності та інформаційному моделюванні в органах державної влади та управління. Але все ж, досліджено та визначено сутність та основні напрямки інформаційної діяльності в органах державної влади та управління України, висвітлено питання нормативно-методичного забезпечення інформаційної діяльності та інформаційної відкритості органів влади [23].

Фрагментарно зупиняючись на інформаційній діяльності, у підручнику «Інформаційно право» Б. А. Кормич зазначає, що інформаційна діяльність є наслідком прояву поведінки суб'єктів інформаційних правовідносин та виникає у зв'язку із забезпеченням інформаційних прав [24, с. 58]. А. І. Марущак у навчальному посібнику «Інформаційне право: доступ до інформації» акцентує увагу на тому, що «інформаційного забезпечення потребують сьогодні всі сфери суспільної діяльності, і проте сама інформаційна діяльність потребує чіткої правової регламентації, передусім, з позицій безпеки» [25, с. 77]. З таких міркувань, наслідком належної правової регламентації інформаційної діяльності є стан безпеки інформації, суб'єктів інформаційних прав й безпека суспільства та держави загалом.

Грунтовно дослідивши теоретичні і практичні проблеми адміністративно-правового забезпечення інформаційної діяльності органів Державної фіскальної служби України (далі – ДФС України) Н. А. Литвин у своїй докторській дисертації «Адміністративно-правове забезпечення інформаційної діяльності

органів Державної фіскальної служби України» запропонувала власне визначення інформаційної діяльності, під якою науковиця пропонує розуміти «урегульовану нормами інформаційного права сукупність дій суб'єктів інформаційних правовідносин щодо створення, збирання, одержання, зберігання використання, поширення, охорони та захисту інформації з метою задоволення інформаційних потреб фізичних та юридичних осіб». Крім того, у своїй роботі науковиця комплексно дослідила адміністративно-правове забезпечення інформаційної діяльності органів Державної фіскальної служби України, провела аналіз загальнотеоретичних понять «інформаційна політика органів ДФС України», «інформаційна діяльність органів ДФС України», «інформаційні послуги, що надаються органами ДФС України» тощо [26, с. 39]. Робота Н. А. Литвин суттєво поглиблює особливості теоретичних засади інформаційної діяльності.

У межах монографічного дослідження «Інформаційна функція Державної фіскальної служби України» Є. Є. Бамбізов пропонує відокремлювати інформаційну діяльність від інформаційної функції, де функція більше притаманна усій ДФС України, а діяльність здійснюють безпосередньо службовці конкретного органу. Науковець інформаційну функцію уособлює із напрямками діяльності зі створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації, необхідної для реалізації покладених завдань [27, с. 133]. І. П. Кушнір вважає, що «це не просто зазначені напрямки діяльності, а й забезпечення цілеспрямованого, нормативно-правового й організаційного супроводження, що більше відповідає поняттю «функція» [28, с. 463]. Отже, інформаційну функцію можна охарактеризувати як, поняття ширше та більш усеосяжне ніж інформаційна діяльність, що має прив'язку до певної видової різноманітності.

Не менш значимими є окремі публікації, так зокрема, Л. П. Коваленко у своїй науковій публікації, звертає увагу на те що «інформаційна діяльність» вживається у найрізноманітніших значеннях, тому актуальним питанням є визначення її сутності. При цьому визначає ряд проблем, які потребують

наукового вирішення такі як, визначення завдань, принципів, видів інформаційної діяльності, правового статусу суб'єктів інформаційної діяльності та ін. [29, с. 11].

Так, Л. П. Коваленко трактує інформаційну діяльність через призму соціального призначення інформаційного права та визначає, що інформаційна діяльність характеризує напрям необхідного впливу інформаційного права на інформаційні відносини, тобто такого, без якого суспільство на цьому етапі розвитку не може існувати (регулювання, охорона, закріплення певного виду суспільних відносин) [29, с. 12]. Такий підхід Н. А. Литвин піддає критичному аналізу та характеризує його як хибний, оскільки: по-перше, таке трактування інформаційної діяльності безпосередньо залежить від того сенсу, який на даному етапі розвитку науки вкладається у поняття інформаційне право; по-друге, саме трактування призводить до необхідності ототожнення інформаційної діяльності з функціонуванням інформаційного права [26, с. 39].

О. В. Синєокий у праці «Інформаційне право України та електронне право високих технологій» окремо досліджує змістовне наповнення терміна «інформаційна діяльність», та визначає що «інформаційною визнається виключно така діяльність, що спрямована на задоволення інформаційних потреб різноманітних суб'єктів, головний зміст якої полягає у збиранні, зберіганні, використанні та поширенні інформації». Крім того, зазначає науковець, інформаційна діяльність представлена як сукупність інформаційних дій, технічних засобів, організаційних умов і модернізаційних заходів, що ґрунтуються на ефективному використанні високих технологій, метою чого є оптимальне задоволення інформаційних потреб громадян і юридичних осіб, а також реалізація інформаційних функцій і завдань держави [30, с. 49–50]. У даному визначенні напевно присутній масив зайвої інформації, який розмиває зміст терміна «інформаційна діяльність»: технологічну складову, обтяжує визначення оціночними судженнями (О. В. Синєокий) і т. п. Наприклад, як можна визначити рамки «ефективного використання високих технологій»? З юридичної точки зору дана процедура вимагає окремого регулювання, методичних розрахунків ефективності використання техніки в інформаційній діяльності. Або:

що є «оптимальним задоволенням інформаційних потреб»? Хто повинен визначати межі цієї оптимальності? [26, с. 39].

М. М. Танчинець дослідив зміст та сутність поняття «інформаційна діяльність» та запропонував класифікаційні підходи до поділу такої діяльності на види. Проаналізовані автором доктринальні джерела, а також положення чинного законодавства дозволили сформулювати власну дефініцію «інформаційна діяльність органів публічної влади», – це сукупність дій щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту інформації, що реалізуються органами державної влади, органами місцевого самоврядування, іншими суб'єктами, що здійснюють владні управлінські функції в межах визначеної законодавством компетенції, у тому числі на виконання делегованих повноважень, спрямованих на задоволення як власних інформаційних потреб, так і інформаційних потреб сторонніх суб'єктів. На думку дослідника, виключною підставою для здійснення інформаційної діяльності органами публічної влади, спрямованої на задоволення власних інформаційних потреб, є передбачені Конституцією України та законами України відповідні повноваження [31, с. 35].

Науковець акцентує увагу на тому, що інформаційна діяльність органів публічної влади, спрямована на задоволення потреб сторонніх суб'єктів, не випадково розглядається першою, оскільки саме їй надається пріоритет. Водночас призначення інформаційної діяльності органів публічної влади слід розглядати комплексно, оскільки саме в межах другого його різновиду досягається не менш важлива мета – забезпечення інформаційної безпеки на національному та місцевому рівнях (залежить від обсягу компетенції органу публічної влади) [31, с. 35]. М. М. Танчинець аналогічно думки А. І. Марущака відзначає взаємозв'язок інформаційної діяльності та інформаційної безпеки.

Досліджуючи інформаційну діяльність на рівні підприємства П. Ю. Родіонов розглядає її з управлінської позиції, а саме, як сукупність дій, спрямованих на задоволення, з одного боку, його власних інформаційних потреб (підприємства), а з іншого – інформаційних потреб споживачів послуг, що надає

підприємство. Автор пов'язує інформаційну діяльність з такими напрямками роботи, як управління інформацією та знаннями, необхідність ресурсного забезпечення такої діяльності, включаючи персонал та його інтелектуальний потенціал, особливості зовнішнього середовища та інструментарій щодо оцінки результатів інформаційної діяльності. Комплекс засобів, методів та інструментів, що утворюють систему управління інформаційною діяльністю дозволяє збільшити ефективність її роботи та, як наслідок, сприяти підвищенню конкурентоспроможності [32, с. 109].

Інформаційна діяльність, пише В. Л. Зьолка, – це діяльність, спрямована на задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб та держави, що реалізується через інформаційні процеси, які охоплюють виробництво, поширення, пошук, одержання, споживання, зберігання інформації та утворюють інформаційні продукти і впорядковані інформаційні ресурси, а також через формування інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури, засобів зв'язку та засобів інформаційної безпеки [33, с. 77].

Сукупність інформаційних дій, що спрямовані на задоволення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб і держави, зводить Г. В. Виноградов, до розуміння інформаційної діяльності [34, с. 11]. Разом з тим у окремому розділі своєї праці, науковець під назвою «Державне регулювання інформаційної діяльності» розкриває такі її напрямки як: державна інформаційна політика, інформатизація та управління в галузі інформаційної діяльності [34, с. 21]. Чим значно обмежує реальні обсяги та процеси, що забезпечує інформаційна діяльність.

І. П. Кушнір дослідивши нормативно-правовий аспект інформаційно-правової діяльності Державної прикордонної служби України, визначила що, інформаційна діяльність, а саме її види, пов'язані із процесами, які здійснюються з інформацією в інтересах охорони державного кордону, та реалізацією права кожної людини, пов'язаного з вільним перетинанням державного кордону та дотриманням у зв'язку з цим інформаційних прав [19, с. 166]. У такому контексті, сутність інформаційної діяльності повинна

зводиться до організації та здійснення обігу інформації, яка повинна задовольняти інформаційні права та завдання у функціонуванні органу держави.

Науковий пошук та аналіз теоретичних досліджень дозволяє нам вказати на відсутність комплексного дослідження присвяченого як інформаційній діяльності ЗС України, так і встановленню їх адміністративно-правового статусу у цій царині.

На підставі дослідження наукових джерел, присвячених інформаційній діяльності, можна зробити такі висновки:

дослідження та визнання інформаційної діяльності має не довготривалий період, що пов'язано із новизною самої науки інформаційного права, інститутом якої є така діяльність;

актуальність дослідження інформаційної діяльності обумовлено розвитком науки інформаційного права, інформаційного суспільства, інформаційних потреб усіх суб'єктів інформаційних відносин у сфері оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності та реалізацією повноважень ЗС України;

сьогодні розгляду цієї діяльності присвячено небагато праць, які мають загальний характер або стосуються окремих органів влади, та обходять стороною функціонування ЗС України;

інформаційну діяльність ЗС України необхідно розглядати комплексно через призму усіх суспільних відносин, комунікацій (зв'язків) як загальнодержавного значення (інформаційної політики держави, національної, державної безпеки, інформаційних потреб ЗС України), так і приватно-правових (інформаційних потреб та прав інших осіб).

Словник української мови тлумачить «діяльність» у наступних інтерпретаціях: застосування своєї праці до чого-небудь; праця, дії людей у якій-небудь галузі; функціонування, діяння органів живого організму; робота, функціонування якоїсь організації, установи, машини і т. ін.; виявлення сили, енергії чого-небудь [35]. Щодо терміну «інформаційний» знаходимо у словниках такі значення: відповідно до інформації; який містить інформацію; відомості про

що-небудь; який опрацьовує та видає інформацію; стосується інформації як сукупності відомостей або сигналів, що містяться де-небудь або що передаються від одного об'єкта до іншого тощо. Загалом у словнику В. Т. Бусела поняття «інформаційний» має прив'язку до таких словосполучень, як машина, жанр, бюро, культура, мережа, система, технологія, продукт, ресурс, ринок [36, с. 511], що відображає багатогранність, усеосяжність проявів інформації та діяльності щодо пов'язана із її обігом, забезпечення її втілення у відповідних напрямках, формах та видах.

Отже, на наш погляд інформаційну діяльність можна розглядати у широкому (загальному) та вузькому (конкретному) сенсі. За вузьким підходом поняття «інформаційна діяльність» зводиться до забезпечення та здійснення процесів які пов'язані з обігом інформації. Широкий підхід повинен охоплювати особливості здійснення інформаційної діяльності у конкретній сфері чи у діяльності певного органа (юридична особа, орган влади, посадова особа чи їх представники), суб'єкта (як то фізична особа) із певною метою.

Інформаційна діяльність набуває реального втілення завдяки таким елементам, як: правове підґрунтя – норми інформаційного законодавства; предмет – конкретна інформація, що перебуває у полі правового регулювання; засоби – інформаційні ресурси; результат – інформаційні продукти; процес – обіг інформації (збирання, отримання, передача, обмін, аналіз, збереження тощо), визначення суб'єктів.

Інформаційна діяльність у сфері оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності, тобто у діяльності ЗС України має наступні особливості:

закріплення відповідної дефініції відсутнє у законодавстві, але є різноманітні доктринальні визначені, що тільки призводять до неоднозначного її розуміння та практичної реалізації;

головною мотивацією інформаційної діяльності є реалізація інформаційних потреб та інформаційних прав держави (інформаційна безпека тощо), її органів,

власне ЗС України (для потреб та реалізації інших завдань), та інших осіб (забезпечення інформаційної відкритості, захист персональних даних тощо);

інформаційна діяльність складається з ряду характерних процесуальних дій завдяки яким вона реалізується у функціонуванні ЗС України;

інформаційна діяльність передбачає будь-які дії, процеси, маніпуляції з обігом інформації;

має свої статичні (мета), динамічні (порядок реалізації) та ресурсні (з використанням чого) компоненти;

здійснюється у межах загального правового статусу ЗС України, спрямована реалізацію завдань у сфері оборони України, захисті її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності;

реалізується на підставі передбачених Конституцією України та законами України відповідних повноважень;

передбачає забезпечення інформаційної безпеки держави;

сутністю інформаційної діяльності ЗС України є організації та здійснення обігу інформації, яка повинна задовольняти інформаційні права та завдання у сфері оборони.

Беручи до уваги вищезазначені висновки та положення, сформулюємо власне поняття інформаційної діяльності ЗС України – це передбачені нормативно-правовими актами повноваження, щодо здійснення сукупності дій ЗС України пов'язані із обігом інформації, реалізацією інформаційних потреб та прав суб'єктів інформаційних відносин, інформаційними процесами (створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорона та захист інформації) в інтересах національної та державної безпеки держави.

1.2 Історико-правовий аналіз становлення та розвиток інформаційної діяльності у межах функціонування Збройних Сил України

Дослідження процесу зародження та подальшого формування інформаційної діяльності є важливою складовою у пізнанні та розкритті сутності й змісту цієї діяльності у ЗС України на сучасному етапі, визначені загальних закономірностей її розвитку. Інформаційна діяльність у функціонуванні ЗС України не є новою, та має довготривалу історію.

Так авторський колектив О. О. Тихомиров, М. М. Мікуліна, Ю. А. Іванов та ін. зазначають, що від початку свого активного розвитку держава здійснювала збирання, зберігання, оброблення, розподілення інформації за різними напрямками своєї діяльності: для прийняття управлінських рішень і забезпечення їхнього виконання, проведення бюджетної і податкової політики, здійснення розвідки і контррозвідки, забезпечення суспільного порядку тощо [37, с. 70].

У наукових працях розвиток інформаційної діяльності досліджувався фрагментарно, зокрема з позиції окремих її різновидів чи діяльності конкретних органів влади, а саме такими науковцями як: В. М. Варенко (короткий історичний огляд інформаційно-аналітичної діяльності) [38, с. 19–22], Т. Ю. Ткачук (генезис теорії правового забезпечення інформаційної безпеки держави) [39, с. 12–37], Г. М. Линник (генезису наукової думки та правової практики в сфері забезпечення інформаційної безпеки України) [40, с. 8]. Н. А. Литвин (генезис правового регулювання державної інформаційної політики в діяльності органів Державної фіскальної служби України) [26, с. 48–82], О. О. Золотар (історія захисту інформації, історія використання інформаційних впливів на людину) [41, с. 32–60], Н. П. Каменська (генеза законодавства про звернення до публічної адміністрації) [42, с. 30–42], С. О. Дорогих (розвиток електронного парламентаризму в Україні) [7, с. 100–122] та ін.

Питання організації оборони державної території стало актуальним із виникненням зовнішньої загрози її захоплення. Цей час, вказує

М. І. Кабачинський, збігається з державністю східних слов'ян (V–VIII ст.) – організація охорони племінних і державних земель, утворення спеціальних структур та будова споруд для цього відслідковується на території України з часу розселення тут слов'янських племен [43, с. 7]. О. Перехрест пов'язує цей етап з державотворенням Київської Русі: «Боротьба за безпеку на українських землях почалась ще в IX ст. за часів князювання Олега та Ігоря. Тоді весь люд стогнав від постійних набігів і спустошень Хазарського Каганату» [44]. У цілому, процес формування державної території, завершився в період княжіння Володимира Великого та відзначився розвитком системи укріплень охорони кордонів. Найзначнішим кроком у вирішенні цього завдання було укріплення кордонів шляхом створення системи сторожових міст, міст-фортець [43, с. 10], які стали місцем де відбувався збір інформації про імовірні майбутні напади ворогів.

Окрема увага на етапі зародження інформаційної діяльності приділялась охороні та захисту важливої для державної безпеки інформації. О. О. Золотар зазначає, що основою для усвідомлення та введення у діяльність захисту інформації стала фіксація інформаційних повідомлень на твердих носіях, тобто з винаходом писемності. А першим видом інформації, що підлягала захисту, вважають державну таємницю. Практично одночасно з народженням писемності виникли перші методи захисту інформації як шифрування і приховування. Один з найстаріших шифрованих текстів з Месопотамії (2000 рр. до н. е.). Серед перших методів захисту інформації були, шифрування та приховування [41, с. 32]. Сутність та ставлення до збереження й захисту важливої для безпеки держави інформації залишається й сьогодні, лише модернізовані засоби, методи та підходи відповідно до прогресивного розвитку суспільства, науки та техніки.

На початкових етапах українського державотворення охорону військової інформації забезпечував князь, пізніше особа, яку він призначав особисто. Війна була на той час головним і загально визнаним способом ведення зовнішньої політики будь-якої держави, тому захист військової інформації був головним у політиці князів Олега, Ігоря, Святослава, Ярослава та княгині Ольги. Князі, йдучи в похід, намагалися приховати інформацію про кількість війська і напрям

головного удару. Ворог не міг адекватно реагувати на небезпеку, а заздалегідь поширені чутки, перебільшення і дезінформація призводили до паніки [45, с. 11].

У XX сторіччі було суттєво вдосконалено систему охорони інформації та її нормативно-правового забезпечення, до цього спонукали дві світові війни [41, с. 38].

Обмін інформацією (*прототип інформаційної взаємодії – авт. Б. Т.*) відбувалась завдяки спеціальним князівським гінцям, «люди піші та кінні», і «вірні голови» (люди з князівської дружини) [46, с.10], крім цього застосовували оптичну сигналізацію за допомогою вогню (дим), сигнальних труб і свистків [47, с. 417].

Одним із способів ведення війни було використання інформаційного впливу, зародження якого пов'язують із Стародавнім Китаєм. Прийоми та методи інформаційного впливу дозволяли отримати перемогу без фізичного протиборства, з мінімальними втратами. Зокрема йдеться про уміле використання дезінформації противника та вчинення диверсій, а також впливу на своє населення та військо для мобілізації зусиль у військовому протистоянні [48].

У Запорізькій Січі та державі Б. Хмельницького також були вироблені власні форми захисту військово-політичної інформації, зокрема дезінформації. Про це свідчать спогади польських урядовців про нього: «одне думає, про інше пише», «наміри його жодним чином не можна зрозуміти» [45, с. 48].

Сьогодні інформаційно-психологічний вплив, дезінформування, інформаційні операції не тільки набули широкого розвитку, але й стали майже основним засобом та способом ведення війни (гібридної війни).

З появою технічних засобів, обробку, захист та обмін інформацією почали здійснювати за допомогою телефону, телеграфу, радіо. Можливим стало шифрування повідомлень в реальному масштабі часу. Завдяки розвитку техніки удосконалюються та збільшуються можливості ведення розвідувальної діяльності. [49, с. 75]. Але разом із використанням технічних засобів, виникло питання щодо збереження та захисту інформації, яка обробляється у інформаційно-комунікаційних системах, актуальність якого залишається і сьогодні.

Фактично початковою точкою відліку можна означити час коли виникає усвідомлення необхідності збереження організованої форми життя суспільства від зовнішніх ворогів. Первинним видом інформаційної діяльності можна вважати збір та пошук інформації про імовірні ворожі напади. Узагальнення отриманої інформації надавало уявлення про сили, засоби та дії, які потрібно залучити/зробити для здійснення оборони поселення. Результати різної аналітичної та нестандартної діяльності Князів, гетьманів, полководців давали унікальні результати, коли чисельність та засоби були набагато меншими ніж у супротивника.

Генезис інформаційної діяльності безумовно пов'язаний з особливостями, які були у період Київської Русі, Галицько-Волинської держави, під впливом Великого князівства Литовського, Московії, Російської імперії, Союзу Радянських Соціалістичних Республік. Проаналізувавши всі історичні періоди варто відзначити, що в інтересах оборони та захисту країни інформаційна діяльність була зосереджена не тільки на зборі інформації, але й її аналізі, узагальненні для прийняття рішень військовими полководцями, начальниками. Також, особлива увага приділялась і забезпеченню захисту інформації, спочатку державного характеру (державної таємниці), пізніше відокремлюється військова таємниця, а згодом це стає частиною окремого напрямку – інформаційної безпеки.

Досягнутий стан розвитку інформаційної діяльності сьогодні є результатом тривалого історичного процесу еволюційних і революційних перетворень. У такому ракурсі чітко відслідковується взаємозалежність між розвитком суспільства, особливо матеріального виробництва, та зростанням потреби суб'єктів в інформації. Прогрес в організації інформаційної діяльності пов'язаний з розвитком двох якісно відмінних між собою типів технологічних процесів: обробкою повідомлень у широкому розумінні цього терміна і передачею повідомлень [50].

Цілком обґрунтовано відзначає І. В. Арістова, що якщо ХІХ століття називали століттям виробництва, ХХ – століттям управління, то ХХІ століття, дійсно є століттям інформації, а інформаційні процеси стають предметом

свідомої, цілеспрямованої та науково обґрунтованої діяльності. Право за такої умови має вагоме значення у свідомому проектуванні інформаційних процесів, за допомогою якого не лише регулюються відносини, що складаються, але й відбувається розширення сфери інформаційної діяльності, яке зумовлено суспільними потребами. Тим самим, право позначається на втіленні інформаційних процесів, визначаючи та підтримуючи ті напрями, які формують інформаційне суспільство [51, с. 4].

Подальший суттєвий розвиток інформаційна діяльність ЗС України набуває з часу здобуття Україною незалежності (1991 рік) з поступовим втіленням у діяльності державних органів влади правових та організаційних засад інформаційного суспільства.

У розвитку правового регулювання державної інформаційної політики в діяльності органів ДФС України Н. А. Литвин відокремлює 1991 – 1995 рр. Це період, зазначає науковиця, проголошення незалежності, констатації відсутності правового акту, який би регулював суспільні відносини в інформаційній сфері, інформаційну взаємодію органів влади з іншими учасниками суспільних відносин тощо. У цей час проводиться активна робота по створенню нормативно-правових актів, що стосуються інформаційної сфери [26, с. 49].

Формування сучасних засад інформаційної діяльності ЗС України отримали у нормативно-правових актах як такі, що мають загальний характер (урегульовують усі інформаційні відносини) так, і спеціальний (які поширюють свою юридичну силу лише на функціонування ЗС України). Враховуючи це, пропонуємо виокремити період формування законодавчої бази та визначення головних засад інформаційної ЗС України впродовж 1991–2000 років, пізніше вона лише удосконалюється з орієнтуванням на набуття членства у Європейському Союзі, розвитком електронного урядування, впровадженням електронних цифрових (кваліфікованих) підписів, збройною агресією Російської Федерації проти України тощо.

У 1992 році прийнято Закон України «Про інформацію» який заклав правове підґрунтя для здійснення інформаційної діяльності, урегулював питання

обігу інформації, закріпив її види тощо. У подальшому цей Закон зазнав значних змін, зокрема у 2011 році, коли було виключено із редакції не тільки поняття «інформаційна діяльність», але й цілий розділ II («Інформаційна діяльність») який включав в себе 5 статей які урегульовували поняття, основні напрямки та види інформаційної діяльності, професійну освіту та організацію наукових досліджень в галузі інформаційної діяльності. Крім цього, він заклав основні засади інформаційних відносин у комунікаціях громадян і держави, які у 1996 році було закріплені у Конституції України. Основі із яких містяться у ст. 31 (таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції), ст. 32 (заборона втручання в особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України), збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди) [52].

Конституцією України врегульована класична модель інформаційних компетенцій у вигляді меж дозволеного та забороненого, визначенні прав та обов'язків, а також їх співвідношення, коли інформаційне право одного суб'єкта (наприклад, право фізичної особи на отримання відповіді на інформаційний запит) відповідає обов'язку іншого (наприклад, органу публічної влади надати таку інформацію за запитом особи у встановленому законодавством порядку) [53, с. 166]

Конституція України визначає основні інформаційні права, а також установлює інші норми, які прямо чи опосередковано детермінують внутрішньовідомчі інформаційні правовідносини. Зазначені норми Конституції України формують ті положення, що знаходять свій подальший розвиток у законах і підзаконних нормативно-правових актах нашої держави [54, с. 113].

У період формування інформаційного законодавства приймаються окрім згаданого Закону України «Про інформацію», закони України «Про державну таємницю», «Про звернення громадян», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про Концепцію Національної програми інформатизації», «Про науково-технічну інформацію», «Про Національну програму інформатизації», «Про порядок висвітлення діяльності органів

державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про Раду національної безпеки і оборони України», «Про Національний архівний фонд та архівні установи», «Про обов'язковий примірник документів», указ Президента України «Про порядок здійснення криптографічного захисту інформації в Україні» тощо. Також було прийнято низку постанов Кабінету Міністрів України: «Про затвердження Концепції технічного захисту інформації в Україні», «Про державну реєстрацію друкованих засобів масової інформації, інформаційних агентств та розміри реєстраційних зборів» та інші.

Починаючи з 2000 року були прийняті закони України: «Про правовий режим надзвичайного стану», «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних», «Про телекомунікації», «Про захист суспільної моралі», «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України», «Про захист персональних даних», «Про доступ до публічної інформації», «Про правовий режим воєнного стану», «Про електронні довірчі послуги», «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», «Про національну безпеку України», «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» тощо.

Серед указів Президента України виділимо наступні нормативно-правові акти: «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні», «Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади», «Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», «Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування», «Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації», «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки

України», «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27 січня 2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України», «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України», «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України» та інші.

Постанови Кабінету Міністрів України: «Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади», «Про затвердження Правил забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади», «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», «Порядок проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики», «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних», «Про затвердження Типової інструкції про порядок ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію», «Деякі питання оприлюднення публічної інформації у формі відкритих даних», «Про затвердження Загальних вимог до кіберзахисту об'єктів критичної інфраструктури».

Різноманітність та широке охоплення відносини, що урегульовані цими нормативно-правовими актами свідчать про те, що починаючи з 2000 років в Україні розвиток інформаційної діяльності у межах відповідних правовідносин набуває масштабних обертів та охоплює сучасні потреби інформаційного суспільства.

Щодо розвитку інформаційної діяльності ЗС України важливими є нормативно-правові акти з урахуванням специфіки виконуваних завдань. Так, з прийняттям 6 грудня 1991 року Закону України «Про Збройні Сили України» було встановлено правовий статус ЗС України, основні завдання та принципи

діяльності. Серед принципів закріплено «гласність в діяльності ЗС України та збереження державної і військової таємниці», що стало першим кроком у встановленні рівноваги у відкритості перед суспільством та необхідності збереження тієї інформації, яка становить національний інтерес й важливість для захисту незалежності, територіальної цілісності та недоторканності України. Крім цього, у Законі було відсутнє згадування про будь-які напрямки інформаційної діяльності у ЗС України [55].

У 2000 році з'являється у згаданому Законі норма, що передбачає здійснення функції «надання військової допомоги іншим державам, а також ... участь у міжнародному військовому співробітництві та міжнародних миротворчих операціях на підставі міжнародних договорів України та в порядку і на умовах, визначених законодавством України » [56]. Безумовною складовою будь-якого співробітництва є здійснення інформаційного обміну, чим було започатковано один із видів інформаційної діяльності (за замовчуванням). У цій же редакції Закон України «Про Збройні Сили України» від 05 жовтня 2000 № 2019-III, було доповнено статтею 17. («Обмеження політичної діяльності у Збройних Силах України»), де у частині четвертій передбачено обмеження щодо права на збирання, використання і поширення інформації відповідно до закону, для військовослужбовці та працівники ЗС України [56, ч.4 ст. 17].

У тому ж 2000 році у Законі з'являється стаття 9 «Повноваження Кабінету Міністрів України стосовно Збройних Сил України» положення якої закріплюють за Кабінетом Міністрів України (далі – КМУ) повноваження щодо забезпечення унормування порядку надання ЗС України «навігаційної, топогеодезичної, метеорологічної, гідрографічної та іншої інформації» [56].

З 2000 року у Законі України «Про Збройні Сили України» стаття 10 подається у новій редакції, норми якої закріплюють за Міністерством оборони України (далі – Міноборони) повноваження у сфері управління ЗС України, а саме:

провадить розвідувальну та інформаційно-аналітичну діяльність з метою забезпечення виконання завдань, які покладені на ЗС України» (аб. 5) [56, , ч. 1 ст. 10].

взаємодіє з органами державної влади та громадськими організаціями, контролює дотримання законодавства у ЗС України (аб. 6) [57, ч. 1 ст. 10];

розглядає звернення, здійснює прийом громадян з питань, що належать до компетенції Міноборони (аб. 7) [57, ч. 1 ст. 10];

здійснює в межах своєї компетенції міжнародне співробітництво за воєнно-політичним, військово-технічним та іншими напрямками, а також з питань цивільно-військових відносин з відповідними органами інших держав та міжнародними організаціями (аб. 8) [57, ч. 1 ст. 10].

У 2010 році статтю 1 Закону України «Про Збройні Сили України» було доповнено частиною п'ятою, чим надано ще одну функцію органам військового управління розвідки та військові частини розвідки ЗС України, – «залучатися до заходів добування розвідувальної інформації з метою підготовки держави до оборони та для забезпечення готовності ЗС України до оборони держави» [58].

Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо Сил спеціальних операцій Збройних Сил України» від 7 липня 2016 року № 1437-VIII було викладено частину 4 статті 1 Закону України «Про Збройні Сили України» у такій редакції:

«З'єднання, військові частини і підрозділи Збройних Сил України відповідно до закону можуть залучатися до проведення військових інформаційно-психологічних операцій ..., а також брати участь у міжнародному військовому співробітництві, міжнародних антитерористичних, антипіратських та інших міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки на підставі міжнародних договорів України та в порядку і на умовах, визначених законодавством України» [59, ч. 4 ст. 1].

Розвиток інформаційної діяльності ЗС України відслідковується і у Законі України «Про оборону України». Якщо у першій редакції Закону, оборона України тлумачилась як, – комплекс політичних, економічних, екологічних,

воєнних, соціальних і правових заходів щодо забезпечення незалежності, територіальної цілісності, захисту інтересів держави і мирного життя народу», то у редакції від 5 жовтня 2000 року до переліку комплексу заходів, що детермінують оборону доповнено «... інформаційних ... заходів» [60, ст. 1].

У 2017 році до повноважень ЗС України, щодо забезпечення відсічі збройній агресії проти України віднесено проведення спеціальних операцій (розвідувальних, інформаційно-психологічних тощо) у кіберпросторі [61, ч. 2 ст. 4].

Суспільний, інформаційний, науково-технічний розвиток, а також поява нових загроз інформаційного характеру зумовили поступову трансформацію заходів, які вживаються для забезпечення національної безпеки держави у сфері підготовки до оборони. Так, стаття 3 Закону України «Про оборону України» передбачає, що підготовка держави до оборони в мирний час включає:

проведення розвідувальної та інформаційно-аналітичної діяльності в інтересах підготовки держави до оборони [58, ст. 3];

захист інформаційного простору України та її входження у світовий інформаційний простір, створення розвинутої інфраструктури в інформаційній сфері [60, , ст. 3];

забезпечення відкритого та демократичного цивільного контролю у сфері оборони в порядку, визначеному законодавством, та дотримання вимог щодо збереження державної таємниці [60, ст. 3];

здійснення заходів з кібероборони (активного кіберзахисту) для захисту суверенітету держави та забезпечення її обороноздатності, запобігання збройному конфлікту та відсічі збройній агресії [61, ст. 3].

Починаючи з 2010 року Міноборони приймає низку важливих нормативних актів з питань розширеного регулювання інформаційної діяльності ЗС України. До таких наказів Міноборони відносяться: «Про затвердження Інструкції про порядок допуску журналістів, працівників засобів масової інформації на об'єкти Міністерства оборони України та Збройних Сил України», «Про затвердження Порядку обробки і захисту персональних даних у Міністерстві оборони України»,

«Про організацію висвітлення діяльності Збройних Сил України», «Про затвердження порядку використання мережі Інтернет у системі Міністерства оборони України», «Про затвердження Інструкції про організацію розгляду звернень та проведення особистого прийому громадян у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України», «Про затвердження Інструкції із забезпечення доступу до публічної інформації в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України», «Про затвердження Концепції стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України», «Про здійснення міжнародного співробітництва Міністерством оборони України та Збройними Силами України», «Про організацію роботи щодо оприлюднення публічної інформації у формі відкритих даних розпорядником якої є Міністерство оборони України», «Про затвердження Положення про Департамент стратегічних комунікацій Міністерства оборони України» тощо.

Отже, початок зародження інформаційної діяльності у сфері оборони можна пов'язати з часом усвідомлення людьми необхідності захисту місця проживання від ворогів, недопущення нападу та захоплення. У цей час можна говорити про прообрази добування, збору та пошуку інформації про можливі напади. У подальшому інформація узагальнювалась, аналізувалась з метою побудови оборони та захисту. Така діяльність була не свідомою (інформаційною у сучасному розумінні), а диктувалась потребами виживання та збереження миру.

Проаналізований розвиток інформаційної діяльності ЗС України дозволяє виділити його умовні періоди. Перший період – із початку зародження державності до 1991 року. Для цього часу характерне виникнення та розвиток де-факто таких видів інформаційної діяльності у сфері оборони та захисту держави як пошук, збір інформації, її опрацювання (прототип сучасної інформаційно-аналітичної діяльності) для прийняття подальших рішень, захист інформації та інформаційний вплив. Для такого різновиду інформаційної діяльності характерний стихійний характер, зумовлений переважно потребами збереження влади правлячої верхівки.

Під час другого періоду, 1991–2000 роки, відбувається (де-юре) закладення основних засад інформаційної діяльності, опробування (тестування) нормативно-правових актів як загального так і спеціального характеру відносно до функціонування ЗС України у правовідносинах, закріплення загального правового статусу ЗС України, що в подальшому вплинуло на розвиток досліджуваної діяльності.

Третій період, з 2000 року до 2014 року, пов'язаний із бурхливим розвитком інформатизації, цифровізації, засад цивільного контролю, законодавчим урегулюванням та розширенням інформаційних прав громадян і відповідно збільшенням обов'язків у органів публічної адміністрації (ЗС України) щодо їх забезпечення.

Четвертий період, з 2014 року і до сьогодні, зумовлений змінами у військово-політичному становищі, триваючою загрозою територіальній цілісності держави, веденням РФ гібридної війни проти України. Цей період характерний переосмисленням правил поведіння з інформацією у сфері національної безпеки, а саме: створенням системи кіберзахисту, стратегічних комунікацій, необхідністю захисту персональних даних військовослужбовців ЗС України (які використовуються РФ для психологічного тиску та дезінформації) тощо.

Досліджений розвиток свідчить, що інформаційна діяльність охоплює як повсякденне забезпечення діяльності ЗС України, здійснення безпосередніх завдань з оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності, так і в період підготовки до оборони в мирний час.

1.3 Поняття та структура адміністративно-правового статусу Збройних Сил України як суб'єкта інформаційної діяльності

Розширення меж інформаційних відносин у сучасному суспільстві, у тому числі і в діяльності ЗС України, використання новітніх інформаційних ресурсів, розвиток електронного урядування, впровадження Концепції інформатизації

Міноборони, протистояння актуальним інформаційним загрозам у сфері оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності безпосередньо залежать від ефективної інформаційної діяльності ЗС України. Безперечно така діяльність не оминає усі структурні елементи цього військового формування. Такі чинники підсилюють багатоаспектність та актуальність дослідження проблеми з приводу визначення адміністративно-правового статусу ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності.

Розвиток інформаційної діяльності у межах загальної теорії інформаційних відносин, а також діяльності окремих органів влади останнім часом привертає увагу багатьох науковців, зокрема таких як: К. Белякова, С. Дорогих, Ю. Іванова, Б. Кормича, М. Кузнецова, М. Мікуліна, О. Селезньову, І. Сопілко, М. Танчинця, О. Тихомирова, О. Яременко та інших. У межах забезпечення оборони і безпеки держави, захисту її громадян, адміністративно-правовий статус досліджений у межах функціонування Міністерства оборони України (В. В. Сокурєнко), військових частин Національної гвардії України (О. І. Безпалова, Д. О. Горбач, Р. Саунін), військовослужбовців (В. Коваль, С. О. Іщенко) тощо. Але поряд з цим адміністративно-правовий статус ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності досі не розроблений у наукових дослідженнях.

Тому у межах даного підрозділу, ми поставили за мету проаналізувати та розкрити адміністративно-правовий статус ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності, визначити та надати характеристику його складовим елементам.

Поняття «статус» передбачає стан, становище відносно чого-небудь [62]. Переважно у теорії права увага приділяється розкриттю правового статусу особи. В. О. Котюк пише, що цей статус має значення для розвитку особи, передбачає систему гарантованих державою і громадянським суспільством прав, свобод і обов'язків. Далі продовжує думку науковець, ці елементи правового статусу (права, свободи та обов'язки) мають бути закріплені в чинному законодавстві, вони установлюють межі допустимих та потенційних можливостей реалізувати їх у правовідносинах [63, с. 100].

При цьому, можливості особи передбачають наступне:

поводити себе певним чином (право на власну поведінку);
вимагати певної поведінки від інших суб'єктів (право на чужу поведінку);
можливість звертатись до держави за забезпеченням та захистом власної
можливої поведінки та можливість вимагати певної поведінки від інших (право на
домагання) [64, с. 258–259].

Враховуючи це, проведемо аналогію щодо можливостей інформаційної діяльності ЗС України з урахуванням їх правового статусу, а саме:

це можливості задовольняти власні інформаційні та інші потреби під час здійснення управління ЗС України, виконання основних завдань із забезпечення оборони, захисту суверенітету, територіальної цілісності і недоторканості України, інформаційної взаємодії із відповідними суб'єктами сектору безпеки і оборони, комунікації з інформаційною сферою суспільства;

контролювати та не допускати посягання та порушення інформаційної безпеки від інших суб'єктів інформаційних відносин;

вживати усіх доступних заходів із збереження інформації у сфері безпеки та оборони держави.

Дослідивши правову природу та місце «правового статусу» у системі правових понять, А. В. Панчишин характеризує його наступним чином:

правовий статус має універсальний характер, оскільки поширюється на всіх суб'єктів;

відображає особливості особи, держави як учасників суспільних відносин та ступень і характер їх взаємодії;

права та свободи, що складають основу статусу, не можуть реалізуватись без інших його компонентів – обов'язків і відповідальності;

ця категорія забезпечує системність прав, свобод і обов'язків;

елементи структури правового статусу є взаємозалежними та взаємодоповнюючими;

правовий статус характеризується відносною стабільністю [65, с. 96].

Отже, правовий статус – це не тільки сукупність елементів, можливостей, але й механізмів їх втілення у конкретних відносинах. Правовому статусу одного

суб'єкта має бути наявність протилежного статусу іншого суб'єкта, у нашому випадку повинен бути взаємозв'язок та відповідність правових (адміністративних) статусів ЗС України і інших суб'єктів (взаємодіючих, зацікавлених осіб, що мають інформаційні права, обов'язки та інтереси) при реалізації й забезпеченні інформаційної діяльності.

І. О. Федотова пропонує розглядати «правовий статус» у вузькому та широкому значенні. У широкому він використовується для означення стану суб'єкта права в правовій системі держави, що має комплексний характер із усією сукупністю різних статусів суб'єктів правових відносин. Щодо вузького підходу, правовий статус – це «конкретний статус суб'єкта в певних правовідносинах, що є системою елементів (прав та обов'язків, принципів, гарантій реалізації правового статусу тощо), склад яких визначається галуззю права та які закріплено в нормативно-правовому полі» [66, с. 7]. Отже, у даному контексті ми досліджуємо «правовий статус» у вузькому значенні щодо функціонування ЗС України.

Сам термін «статус» не має конкретного значення без прив'язки до суб'єкта/тів й сфери правового регулювання. «Правовий» деталізує, що становище пов'язано із правовою реальністю, вивчення якої перебуває у межах правової онтології, а саме є вченням про буття права у суспільстві та функціонуванні правових явищ у їх динамічних процесах [67, с. 33]. «Правовий статус» формує уявлення про роль, місце та можливості суб'єктів у реалізації їх потреб, інтересів та потенціалу (дозволяє зробити їх реальними), у межах відповідних правових відносин, згідно норм та принципів права. Одним із видів правового статусу є адміністративно-правовий статус, який показує специфіку та особливості ЗС України у забезпеченні інформаційної діяльності, як державного органа наділеного відповідною владою.

Адміністративно-правовий статус ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності зумовлений загальноправовим становищем у державі та суспільстві. Конституція України закріплює за ЗС України виключні повноваження щодо забезпечення оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і

недоторканності [52, ч. 2 ст. 17]. Отже, інформаційна діяльність ЗС України зосереджується у напрямку та у межах виконання цих завдань.

Адміністративно-правовий статус ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності перебуває у системній залежності із визначенням місця їх у інформаційних відносинах з інтегруванням у функціонуванні сектора безпеки і оборони України [68]. На нашу думку, таке становище потребує уточнення місця ЗС України у механізмі держави. Переважно у теорії держави механізм держави уособлюється із органами законодавчої, виконавчої та судової влади [69, с. 132], причому у цьому механізмі не завжди згадується про ЗС України [64, с. 86–88], що пов'язано із специфікою завдань та виключною компетенцією у забезпеченні оборони та захисту української держави. Але разом з тим, такі науковці як О. В. Петришина, П. А. Рудик, М. В. Цвік розглядають у структурі механізму держави й інші державні організації, які є специфічними інститутами держави, у тому числі й ЗС України. М. В. Цвік та О. В. Петришина пишуть, що такі органи «мають певні особливі риси, котрі не дозволяють вважати їх власне органами державної влади і включати безпосередньо до складу державного апарату» [70, с. 125]. П. А. Рудик підтримує таку позицію та акцентує увагу на тому, що ЗС України виконують відповідно до Конституції України найважливішу функцію держави [71, с. 95]. Хоча ЗС України і не виокремлюють (не згадують) окремо як органи державної влади в інформаційному законодавстві, але у контексті законів України «Про інформацію», «Про доступ до публічної інформації» ЗС України необхідно розглядати як суб'єкт владних повноважень (серед органів державної влади, що здійснюють владні управлінські функції відповідно до законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень) [5, ч. 1 ст. 1; 8, п. 1 ч. 1 ст. 13], а відповідно до ст. 12 Закону України «Про доступ до публічної інформації», ще й як розпорядника інформації [72, п. 2 ч. 1 ст. 12].

Адміністративно-правовий статус у доктрині адміністративного права переважно розглядають через правове положення органу державної влади в

системі управління та сукупність його елементів, головне місце серед яких посідають права та обов'язки.

Адміністративно-правовий статус, В. Б. Авер'янов розглядає, як комплекс конкретно-визначених суб'єктивних прав та обов'язків, які закріплені за відповідним суб'єктом адміністративного права. Адміністративно-правовий статус характеризується наявністю у особи конкретних суб'єктивних прав та обов'язків, які особа реалізує у межах адміністративних правовідносин та поза ними [73, с. 194]. Аналогічний думку, з цього приводу висловлює й Т. О. Коломоєць [74, с. 64]. У нашому випадку ключовими є інтегроване охоплення правовідносин у межах адміністративного, інформаційного та військового законодавства. Де адміністративні норми впливають із правових можливостей загального адміністративного статусу, інформаційні – зумовлені сутністю процесів обігу інформації, а військові – відображають специфіку сфери оборони та безпеки держави.

Так, С. В. Діденко визначає, що адміністративно-правовий статус – це конкретне поняття, що змістовно охоплює певні складові елементи, за допомогою яких можна дослідити місце певного суб'єкта в системі регулюючого впливу з боку держави на певні суспільні відносини [75, С. 79]

Є. Є. Додіна, у контексті діяльності громадських організацій визначає їх адміністративно-правовий статус як правове положення у відносинах із суб'єктами виконавчої влади, врегульоване нормами державного і адміністративного права [76, с. 54].

Адміністративно-правовий статус військових частин Національної гвардії України визначає Р. Д. Саулнін, – це регламентована нормами адміністративного права цілісна, структурована, загальна, універсальна категорія, що складається з об'єктивних, фактично наявних елементів, які визначають роль, місце та призначення військових частин Національної гвардії України в системі відповідних правовідносин, вказують на його відмінність від інших суб'єктів і порядок взаємовідносин між ними [77, с. 153].

О. І. Безпалова та Д. О. Горбач підкреслюють, що розмову про адміністративно-правовий статус Національної гвардії України можна вести тільки в тому випадку, якщо цей орган є учасником адміністративно-правових відносин [78, с. 36].

Збройні Сили України є суб'єктом владних повноважень в адміністративно-політичній сфері оборони та безпеки держави, із своїм особливим правовим статусом, зумовленим специфічною структурою, системою підпорядкування та взаємовідносин між її окремими складовими частинами (органами, підрозділами управління) та суспільством, повноваженнями та місцем у державному механізмі.

Беручи до уваги доктринальні положення щодо змісту категорії «правовий статус» наголосимо на її подвійній спрямованості:

по-перше, як суб'єктивних юридичних прав, законних інтересів, юридичних обов'язків, гарантій здійснення прав і обов'язків [79, с. 62]; прав, свобод та обов'язків [80, с. 409], [69, с. 204] щодо фізичної особи;

по-друге, у контексті органів держави як їх адміністративно-правового статусу. Такий підхід є більш складним у зв'язку із структурно-системною організацією та повноваженнями органів держави й може включати різні конструкції його елементи: призначення, порядок утворення, реорганізація, ліквідація та місце в системі цих органів; завдання; структура [81]; цільовий блок, структурно-організаційний блок, компетенційний блок [82, с. 190]; становище керівника у системі управління, його повноваження, відповідальність [83, с. 32]; повноваження заступників; утворення та правові підстави діяльності підпорядкованих підрозділів [84, с. 98–99]; межі їх нормотворчої діяльності [84, с. 98–100].

Н. А. Крестовська та Л. Г. Матвєєва структуру правового статусу особи розглядають через призму таких елементів як: правові норми та принципи, що встановлюють даний статус; правосуб'єктність; громадянство (або інше відношення до країни перебування – без громадянство, іноземне громадянство або підданство); права, свободи та законні інтереси індивіда; обов'язки індивіда; юридична відповідальність. Зауважують, що основою правового статусу є права,

свободи та обов'язки, закріплені в конституції та міжнародно-правових актах індивіда [69, с. 204]. Ми цілком підтримуємо те, що права та обов'язки є основою правового статусу, але усе ж цікавим елементом який майже не згадується у інших працях, є такий елемент, як «правові норми та принципи, що встановлюють даний статус». У забезпеченні інформаційної діяльності ЗС України важливе те, що урегульовано законодавством, яке встановлює межі повноважень відповідно до частини 2 статті 6 Конституції України [52].

О. Л. Лавренова пропонує розглядати адміністративно-правовий статус державної служби через складну правову конструкцію, складовими якої є окремі блоки, а саме:

цільовий: цілі, завдання та функції державної служби;

структурно-організаційний: нормативне визначення порядку формування державної служби та її підпорядкованості відповідному міністерству, а також організаційна структура органу державного управління;

компетенційний: охоплює права та обов'язки відповідного органу державного управління, а також предмети його відання;

блок форм і методів діяльності: форми діяльності державних служб – це зовнішнє вираження змісту конкретних дій, що безперервно здійснюються відповідним органом (посадовими особами) з метою реалізації покладених на нього завдань та функцій; методи діяльності державних служб – це сукупність способів, прийомів та засобів цілеспрямованого, організуючого впливу суб'єктів управління на об'єкти, яких віднесено до їх відання [85, с. 7].

Щодо відповідальності позиція науковці однозначна, вона не має місця у структурі адміністративно-правового статусу. Свою думку О. Л. Лавренова обґрунтовує це тим, що орган державного управління не може нести юридичну відповідальність, тому що його не може бути примусово позбавлено певних соціальних благ чи цінностей (матеріальних, духовних чи особистих), що є обов'язковою ознакою юридичної відповідальності [85, с. 7]. Вважаємо, що таку позицію можна підтримати, але з певним уточненням: юридична відповідальність у контексті предмету нашого дослідження настає у межах обов'язку (необхідність

та невідворотність нести відповідальність) за порушення правил та порядку здійснення інформаційної діяльності та має, як правило, конкретизовану відповідальну посадову особу ЗС України, винну у правопорушенні (розголошення персональних даних військовослужбовців, порушення порядку збереження державної таємниці тощо).

Беручи до відома, розглянуті вище наукові погляди щодо структури статусу, у контексті адміністративно-правового статусу ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності пропонуємо відокремити такі його елементи, як: 1). правові межі компетенції; 2). напрямок діяльності держави який забезпечує інформаційна діяльність ЗС України; 3). систему підпорядкованості ЗС України; 4). мета, завдання та принципи інформаційної діяльності ЗС України.

1. Правові межі компетенції

Виключною підставою для здійснення інформаційної діяльності органами публічної влади, спрямованої на задоволення власних інформаційних потреб, є передбачені Конституцією України та законами України відповідні повноваження [31, с. 35]. Конституція України визначає основні інформаційні права, а також установлює інші норми, які прямо чи опосередковано впливають на інформаційні правовідносини (ст. 31, 32, 34). Зазначені норми Конституції України формують ті положення, що знаходять свій подальший розвиток у законах і підзаконних нормативно-правових актах нашої держави [54, с. 113].

Загальні правила ведення інформаційної діяльності містяться в нормативно-правових актах, які визначають правосуб'єктність суб'єктів інформаційних відносин. До них належать: закони України «Про інформацію», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про Національну програму інформатизації», «Про науково-технічну інформацію», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про державну таємницю», «Про доступ до публічної інформації», «Про звернення громадян», «Про захист персональних даних» тощо; укази Президента України «Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації», «Про

першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення громадян до органів державної влади та органів місцевого самоврядування»; постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типової інструкції про порядок ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію», «Про затвердження Порядку взаємодії органів виконавчої влади з питань захисту державних інформаційних ресурсів в інформаційних та телекомунікаційних системах»; «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні» тощо. О. М. Селезньова називає цю групу правових актів базовими, які визначають основні положення інформаційного права [54, с. 114].

І. М. Сопілко виділяє іншу групу нормативних актів, які визначають можливості органів державної влади України щодо дій з інформацією та інформаційними ресурсами, зокрема стосовно їх отримання від інших учасників інформаційних відносин, а також правовий статус того чи іншого органу державної влади, або встановлюють процедуру реалізації важливих державних функцій [86, с. 23]. О. М. Селезньова називає такі нормативні акти предметними законами та виділяє їх в окрему групу тому, що вони регулюють конкретну сферу інформаційних відносин [86, с. 114].

До цієї групи нормативних актів, які регулюють здійснення інформаційної діяльності, а саме визначають порядок, підстави та організацію такої діяльності у межах функціонування ЗС України, можна віднести Закон України «Про Збройні Сили України», накази Міністерства оборони України «Концепція стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України», «Про затвердження Інструкції із забезпечення доступу до публічної інформації в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України» тощо.

Відповідно до Закону України «Про Збройні Сили України» органи військового управління розвідки та військові частини розвідки ЗС України, Сили спеціальних операцій ЗС України можуть залучатися до заходів добування розвідувальної інформації з метою підготовки держави до оборони, підготовки та

проведення спеціальних операцій та/або спеціальних дій, забезпечення готовності ЗС України до оборони держави [55, ч. 5 ст. 1]. Також закріплені повноваження щодо: здійснення інформаційно-аналітичної діяльності з метою забезпечення виконання завдань, які покладені на ЗС України [55, ч. 5 ст. 10]; розгляду звернень, здійснення прийому громадян з питань, що належать до компетенції Міністерства оборони України (далі – Міноборони) [55, ч. 1 ст. 10]. Обмін інформацією (інформаційна взаємодія) можливий у ході здійснення взаємодії з органами державної влади та громадськими організаціями [55, ч. 1 ст. 10].

Підбиваючи підсумки, аналізу нормативно-правових актів, які закріплюють інформаційні повноваження ЗС України, варто навести результати дослідження І. П. Кушнір, що «визначення та конкретизація інформаційних прав та обов'язків ... перебуває у системній залежності та зв'язку з актуальною потребою упорядкування інформаційного законодавства». Таке становище обґрунтовано тим, що сьогодні питання інформаційної правосуб'єктності загалом органів державної влади, чітко не визначені й несистематизовані. Відносно суб'єктів владних повноважень, їх інформаційна правосуб'єктність передбачена у значній кількості нормативно-правових актів, що, як правило, закріплюють обов'язки щодо оприлюднення офіційної публічної інформації, надання відповідей за запитами (зверненнями) та захисту інформації з обмеженим доступом, забезпечення захисту інформації тощо [53, с. 93].

Отже, відсутність систематизованого нормативно-правового закріплення прав та обов'язків щодо інформаційної діяльності ЗС України, потребує їх теоретичного обґрунтування, що буде здійснено нами у розділі 2.

2. Напрямок діяльності держави який забезпечує інформаційна діяльність ЗС України

Адміністративно-правовий статус дозволяє визначити стан державного органу у правовій дійсності, реальних правових відносинах, взаєминах з іншими органами влади й суспільством та окремими особами, місце серед інших суб'єктів [36, с. 1387]. Правовий статус владного органу має статичний (закріплені у нормативних актах права та обов'язки) та динамічний (механізм їх здійснення)

аспект, де ключову роль відіграють комунікаційні можливості та їх безпосереднє виконання. Правовий статус є ніщо у разі відсутності потреби у його реалізації, втіленні у життя, наданні реальності. Отже, він має прив'язку як до органу державної влади, так і до певної сфери. Якщо основний орган нам зрозумілий (ЗС України), то функціональна сторона є не визначеною. На наше переконання, правовий статус це не тільки роль та місце у певному механізмі, але й значення у забезпеченні конкретної функції держави.

Зовсім нещодавно, у доктринальних джерелах почали відокремлювати такий вид функції держави, як –інформаційна. Безумовним є наслідок розвитку інформації та сфери, що пов'язана із її обігом у правових відносинах. Про це зокрема зазначає колектив авторів О. О. Тихомиров, М. М. Мікуліна, Ю. А. Іванов, В. В. Породько, В. Б. Барчук, О. І. Косілова, Л. В. Радовецька, О. М. Солодка, О. І. Полонська, В. В. Череватий: «раніше науковцями інформаційна функція не виділялася в окрему групу поряд з іншими фундаментальними функціями держави, але цілеспрямована інформаційна діяльність завжди мала місце у функціонуванні державно-владних механізмів» [37, с. 70].

Збір, зберігання, обробка та розподіл інформації за різними напрямками (прийняття управлінських рішень і забезпечення їх виконання, проведення бюджетної і податкової політики, здійснення розвідки і контррозвідки, забезпечення суспільного порядку тощо) відомі від початку розвитку держави, про що нами було з'ясовано у попередньому підрозділі (1.2). Фактично така діяльність у будь-якій державі становить необхідне інформаційне забезпечення реалізації державної влади і безперечно належить до функціоналу, що визначає життєздатність держави в цілому [37, с. 70].

Інформаційну функцію розглядають як:

магістральні напрямки діяльності забезпечення національних інтересів людини, суспільства та держави в інформаційній сфері, які реалізуються за допомогою спеціальних форм і методів спеціально створеними для цього державними та недержавними інституціями [27, с. 126];

організація та забезпечення системи отримання, використання, розповсюдження та зберігання інформації [69, с. 98], такий підхід переважно стосується інформаційної діяльності, а не функції як окремого напрямку діяльності держави;

широкий спектр державної діяльності, пов'язаний із суспільно необхідним державним впливом в інформаційній сфері, який в умовах становлення глобального інформаційного суспільства має системоутворюючий характер, оскільки проникає в усі складові державної діяльності, суттєво впливаючи на її результативність [37, с. 70];

забезпечення інформаційних інтересів населення та держави, як на національному, так і міжнародному рівнях, сутність якого полягає в організації та забезпеченні системи створення, збирання, одержання, поширення, зберігання, використання, охорони, захисту інформації, а також активній участі держави, в особі її представницьких органів, у створенні світового інформаційного простору, встановленні режиму використання інформаційних ресурсів на основі рівноправного співробітництва з іншими державами, шляхом здійснення відповідної інформаційної політики [87, с. 155]. Таке розуміння (О. П. Климентьєва), на нашу думку, найбільш точно (всеохоплююче) передає сутність інформаційної функції, у зв'язку із тим, що сьогодні це є не тільки внутрішня, але і зовнішня функція яка у контексті діяльності ЗС України відбувається через міжнародне співробітництво зі збройними силами провідних країн світу (зокрема, цінним є обмін досвідом), урахування інформаційних загроз як ключових чинників, засобів сучасної (гібридної) війни тощо.

Реалізація інформаційної функції держави перебуває у взаємозалежності із забезпеченням інформаційної, національної безпеки та розвитком інформаційного суспільства [37, с. 72].

Отже, вважаємо, що системоутворюючими чинниками правового статусу ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності є не тільки визначення місця та ролі у механізмі держави, але й з'ясування який напрямок держави забезпечує, у

даному контексті – інформаційну функцію: обіг інформації та інформаційну безпеку у межах виконання основних завдань ЗС України.

3. Система підпорядкованості ЗС України

Однією із особливостей адміністративно-правового статусу ЗС України є те, що повноваженнями з публічного адміністрування у сфері оборони наділено широке коло суб'єктів, управлінський вплив яких має значення для обсягу правосуб'єктності, а отже й уточнення сутності адміністративно-правового статусу ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності.

Система цих суб'єктів є наступною.

Президент України, здійснює керівництво ЗС України як Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України, а в особливий період здійснює керівництво через Ставку Верховного Головнокомандувача, робочим органом якої є Генеральний штаб Збройних Сил України) [55, ст. 7]. Перекладення повноважень щодо управління ЗС України залежно від обстановки та загроз національній безпеці, дозволяє зазначити, що адміністративно-правовий статус ЗС України не є стабільним, як зазначає А. В. Панчин [88, с. 96]. Про це свідчить і те, що при виникненні загроз національній безпеці, відповідно до законодавства змінюється й режими інформації, зокрема, відбувається обмеження доступу до інформації яка за відсутності загроз була публічно відкритою, щодо інформації про особу яка віднесена до конфіденційної, обмеження доступу навпаки знімаються.

Рада національної безпеки і оборони України (далі – РНБО) забезпечує загальну координацію та контроль діяльності органів виконавчої влади по відбиттю збройної агресії, організації захисту населення та забезпеченню його життєдіяльності, охороні життя, здоров'я, конституційних прав, свобод і законних інтересів громадян, підтриманню громадського порядку в умовах воєнного та надзвичайного стану та при виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України.

Стосовно предмета нашого дослідження, РНБО забезпечує та контролює надходження та опрацювання необхідної інформації, її збереження,

конфіденційності та використання в інтересах національної безпеки України, аналізу на її основі стану і тенденції розвитку подій, що відбуваються в Україні і в світі, визначення потенційних та реальних загроз національним інтересам України [89, ст. 4]. Такі повноваження РНБО зумовлюють їх вплив на інформаційну діяльність ЗС України щодо забезпечення виконання рішень з цих питань та надання необхідної інформації для аналізу до РНБО.

Кабінет Міністрів України (далі – КМУ), у межах повноважень встановлених Конституцією України щодо здійснення заходів із забезпечення обороноздатності і національної безпеки України, громадського порядку, боротьби зі злочинністю [52, ст. 116] забезпечує:

регулювання різних видів діяльності ЗС України, встановлює порядок надання ЗС України в управління об'єктів державної власності, зокрема, використання повітряного і водного простору, морських і річкових портів, аеропортів та аеродромів (посадочних майданчиків), засобів зв'язку і радіочастотного ресурсу, комунікацій, інших об'єктів інфраструктури держави, навігаційної, топогеодезичної, метеорологічної, гідрографічної та іншої інформації;

здійснює відповідно до Конституції і законів України контроль за діяльністю ЗС України та інші повноваження щодо забезпечення бойової, мобілізаційної готовності, боєздатності і функціонування ЗС України [55, ст. 9].

Збройні Сили України реалізують відповідно до законодавства завдання та функції й перебувають у підпорядкуванні Міноборони, яке є центральним органом виконавчої влади та військового управління [90]. У зв'язку із цим В. В. Сокурєнко зазначає, що Міноборони, здійснює не просто військове управління, а військово-політичне, адміністративне управління, а також реалізацію кадрових повноважень [91, с.160].

Міністерство оборони України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який формує та реалізує державну політику з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва у мирний час та особливий період [90].

У сфері інформаційної діяльності Міноборони забезпечує:

- провадження розвідувальної та інформаційно-аналітичної діяльності в інтересах національної безпеки та оборони держави;
- визначає шляхи становлення та розвитку спроможностей системи стратегічних комунікацій у Міноборони та ЗС України як складової загальнодержавної системи стратегічних комунікацій;
- участь у проведенні аналізу воєнно-політичної обстановки, прогнозуванні, виявленні та визначенні рівня воєнної загрози національній безпеці України;
- планування та здійснення заходів щодо протидії і нейтралізації воєнно-політичних ризиків, викликів, загроз застосування воєнної сили проти України;
- проведення постійного моніторингу інформаційного середовища, виявлення потенційних та реальних інформаційних загроз в сфері оборони, здійснює відповідні заходи;
- впровадження та розвиток новітніх інформаційних технологій у сфері оборони;
- в межах повноважень, передбачених законом, демократичний цивільний контроль за діяльністю ЗС України;
- створення необхідних умов для здійснення іншими суб'єктами демократичного цивільного контролю, передбачених законом, повноважень та інформує із зазначених питань громадськість та засоби масової інформації;
- відповідно до законодавства реалізацію конституційних прав громадян на свободу світогляду і віросповідання, співробітництво між Міноборони та релігійними організаціями для задоволення релігійних потреб віруючих, які проходять службу у ЗС України;
- здійснення розгляду звернень громадян з питань, пов'язаних з діяльністю Міноборони, ЗС України, підприємств, установ і організацій, які належать до сфери управління Міноборони, а також стосовно актів, які ними видаються, забезпечує в установленому порядку доступ до публічної інформації, розпорядником якої є Міноборони;

видання «Білої книги», з метою інформування громадськості про діяльність ЗС України;

реалізацію державної політики у сфері охорони державної таємниці в межах повноважень, передбачених законом;

проведення діяльності з технічного захисту інформації для потреб Міноборони;

відповідно до компетенції вживає заходів до забезпечення інформаційної безпеки, кібербезпеки та кіберзахисту, а також підготовки держави до відбиття воєнної агресії у кіберпросторі (кібероборони) [90, п. 4].

Міністерство оборони України «забезпечує формування та реалізує державну політику», ЗС України безпосередньо «здійснюють» оборону України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності та втілюють програми розвитку державної політики, що проводиться Міноборони.

У апараті Міноборони функціонують окремі структурні підрозділи, які забезпечують здійснення інформаційної діяльності ЗС України за окремими напрямками. До них належать: Управління охорони державної таємниці, Департамент інформаційно-організаційної роботи та контролю, Департамент стратегічних комунікацій Міністерства оборони України, Управління інформаційних технологій, Департамент стратегічних комунікацій Міноборони.

Управління охорони державної таємниці яке є самостійним структурним підрозділом у Міноборони та виконує завдання із забезпечення:

реалізації державної політики у сфері охорони державної таємниці, інформації з обмеженим доступом Організації Північноатлантичного Договору (далі – НАТО);

розроблення та здійснення заходів щодо забезпечення режиму секретності у Міноборони, координації та здійснення контролю за їх додержанням у Міноборони, Генеральному штабі ЗС України, органах військового управління, військових частинах, вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, військових ліцеях, установах, безпосередньо підпорядкованих Міноборони, та підприємствах, які належать до

сфери управління Міноборони, інших установах, підприємствах, організаціях, для яких Міноборони є замовником секретних робіт [92].

Серед основних завдань Департаменту інформаційно-організаційної роботи та контролю визначено здійснення:

інформаційно-організаційного забезпечення та експертно-аналітичної підтримки діяльності першого заступника Міноборони, заступника Міноборони з питань європейської інтеграції, заступників Міноборони, державного секретаря Міноборони;

забезпечення розгляду звернень громадян з питань, пов'язаних з діяльністю Міноборони, ЗС України, підприємств, установ і організацій, які належать до сфери управління Міноборони, а також стосовно актів, які ними видаються, забезпечення доступу до публічної інформації, розпорядником якої є Міноборони [93].

Управління інформаційних технологій, основне призначення якого полягає у забезпеченні реалізації державної політики щодо інформаційної безпеки, кібербезпеки та інформатизації, організації та координації заходів щодо впровадження новітніх інформаційних технологій, формування єдиної інформаційної інфраструктури, впровадження, відповідно до закону, космічну діяльність у сфері оборони та національної безпеки України у мирний час та особливий період [94].

Департамент стратегічних комунікацій Міноборони, у підпорядкуванні якого перебувають: Інформаційне агентство, Центральна телерадіостудія Міністерства оборони України та Телерадіостудія Міністерства оборони України «Бриз». Цей Департамент забезпечує:

формування та реалізацію державної політики з питань національної безпеки у війсьній сфері, сферах оборони і військового будівництва у мирний час та особливий період шляхом запровадження ефективної системи стратегічних комунікацій у Міноборони, ЗС України;

участь у визначенні шляхів становлення та розвитку спроможностей системи стратегічних комунікацій у Міноборони, ЗС України як складової загальнодержавної системи стратегічних комунікацій;

супроводження інформаційними засобами виконання завдань оборони України;

донесення достовірної інформації до особового складу ЗС України та громадськості, зокрема через військові засоби масової інформації, про діяльність Міноборони, ЗС України [95].

У складі Департаменту стратегічних комунікацій Міноборони функціонує Управління інформації та комунікацій Міноборони, яке уповноважене здійснювати:

формування та організацію реалізації єдиної інформаційної політики в Міноборони;

визначати цілі та завдання інформаційної діяльності Міноборони, основних напрямів і механізмів реалізації;

здійснення постійного моніторингу інформаційного середовища, виявлення потенційних та реальних інформаційних загроз в оборонній сфері, проведення попереджувальних інформаційних заходів;

інформування громадськості та ЗМІ про діяльність Міноборони та ЗС України;

участь у створенні необхідних умов для здійснення демократичного цивільного контролю, надання ЗМІ інформації про діяльність ЗС України [96].

Отже, ЗС України є підпорядкованими Міноборони, який відповідальний за військово-політичне управління щодо ЗС України за окремими напрямками інформаційної діяльності: захист інформації та інформаційних ресурсів; моніторингу інформаційного середовища; комунікація із громадськістю та ЗМІ.

Керівним органом для ЗС України виступає Генеральний штаб ЗС України як головний орган військового управління. Органи військового управління (керівництва) є одним із елементів організаційної структури ЗС України, поряд зі

з'єднаннями, військовими частинами, військовими навчальними закладами, установами та організаціями [55, ст. 3].

Генеральний штаб ЗС України здійснює планування оборони держави, стратегічне планування застосування ЗС України та визначених сил і засобів інших складових сил оборони, координацію і контроль за виконанням завдань у сфері оборони органами виконавчої влади ... та силами оборони. Під час здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях Генеральний штаб ЗС України здійснює стратегічне керівництво силами та засобами ЗС України [97].

Для забезпечення інформаційної діяльності ЗС України, у складі Адміністративного управління Генерального штабу ЗС України функціонують:

загальний відділ, призначений для ведення діловодства нетаємних урядових та службових документів, що надходять на адресу начальника Генерального штабу – Головнокомандувача ЗС України та його заступників;

відділ звернень громадян, здійснює організаційно-аналітичного забезпечення роботи з розгляду депутатських запитів і звернень, що надійшли від народних депутатів України та за дорученнями Верховної Ради України;

відділ моніторингу, веде контроль за своєчасним виконанням документів (доручень) начальника Генерального штабу ЗС України – Головнокомандувача ЗС України та його перших заступників (заступників) в структурних підрозділах Генерального штабу та командуваннях видів;

відділ документального секретного забезпечення та захисту інформації, забезпечує охорону державної таємниці під час проведення заходів секретного документального забезпечення діяльності начальника Генерального штабу ЗС України – Головнокомандувача ЗС України, його заступників, апарату помічників начальника Генерального штабу, користування секретними документами та виробами, іншими матеріальними носіями секретної інформації;

адміністративний відділ, здійснює організацію та ведення штатно-посадового обліку особового складу головних управлінь Генерального штабу

відповідно до нормативних документів, персонального обліку особового складу управління та підготовки проектів наказів начальника Генерального штабу ЗС України – Головнокомандувача ЗС України по стройовій частині, наказів начальника управління в мирний та воєнний час, організації і ведення діловодства службових документів Адміністративного управління [98].

Збройні Сили України підконтрольні, підзвітні та виконують розпорядження Президента України, РНБО, КМУ які є владними суб'єктами загальної компетенції у сфері забезпечення національної безпеки і оборони та діяльності ЗС України. Міноборони забезпечує здійснення цілеспрямованого впливу (військово-політичне та адміністративне керівництво) через складові апарату Міністерства з метою втілення державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва у мирний час та особливий період. Управлінський вплив Міноборони здійснює через структурні підрозділи спеціально призначені для забезпечення окремих напрямків та процесів обігу інформації. стратегічне керівництво ЗС України забезпечує Генеральний штаб ЗС України із його структурними підрозділами у сфері забезпечення інформаційної діяльності.

Складна та розгалужена система керівних й управлінських органів держави, що здійснюють вплив на інформаційну діяльність ЗС України та контроль, зумовлює проведення відповідної роботи (відпрацювання, реалізація настанов «зверху», звітування) у з'єднаннях, військових частинах і підрозділах ЗС України, створення підрозділів по забезпеченню конкретних напрямків інформаційної діяльності, що зумовлено законодавством та вказівками керівних у діяльності ЗС України органів. Ці складні реалії у реалізації інформаційної діяльності ЗС України створюють проблеми із зайвого перевантаження їх додатковими заходами контролю та «відписки» із забезпечення діяльності різних керівних органів військового управління, свідчать про потребу теоретичного узагальнення, систематизації та диференціації окремих видів інформаційної діяльності з метою вироблення пропозицій із уніфікації цих процесів, що ми будемо розбирати у наступних розділах цього дослідження.

4. Мета, завдання та принципи

Будь-яка діяльність, у тому числі інформаційна у ЗС України, має конкретні умови, вимоги, засади, які ґрунтуються на основних положеннях теорії права та нормах законодавства, обумовлюють мотивацію та спрямованість у досягненні цілей. Такими ключовими параметрами виступають мета, завдання та принципи інформаційної діяльності ЗС України, з'ясування яких є важливою методологічною задачею у дослідженні адміністративно-правового статусу ЗС України.

Інформаційна діяльність, пише Б. А. Кормич є наслідком прояву поведінки суб'єктів інформаційних правовідносин та виникає у зв'язку із забезпеченням інформаційних прав [24, с. 58]. С. О. Дорогих у своєму дослідженні узагальнює, що інформаційна діяльність спрямована на забезпечення власної функціональної діяльності, інформаційну взаємодію з іншими органами влади, об'єднаннями громадян, юридичними та фізичними особами та організацію доступу до публічної інформації [16, с. 81].

Інформаційна діяльність ЗС України переважно мотивована реалізацією потреб у забезпеченні прав громадян на звернення (відповідно до Закону України «Про звернення громадян»), задоволенні запиту на публічну інформацію (відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації») та захистом персональних даних (згідно з Законом України «Про захист персональних даних»), а також реалізацію інформаційних потреб, усебічного інформаційного забезпечення необхідних для реалізації завдань, що покладаються на ЗС України, інформаційної безпеки, недопущення деструктивного інформаційного впливу на військовослужбовців ЗС України. Виходячи із цього, формуються два напрямки реалізації інформаційної діяльності: внутрішня та зовнішня.

Окреслена мета інформаційної діяльності ЗС України знаходить конкретизацію у наступних завданнях, а саме:

забезпечення обігу інформації (відкритої та обмеженої) відповідно до інформаційного законодавства;

організація системи службового інформаційного обміну та взаємодії між складовими ЗС України;

організація інформаційного обміну між ЗС України та іншими складовими органами сектору безпеки та оборони, органами державної влади, місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами;

забезпечення охорони державної таємниці та іншої інформації, що обмежена у доступі;

організація доступу до публічної інформації;

здійснення систематичного та об'єктивного інформування органів державної влади та місцевого самоврядування, суб'єктів демократичного цивільного контролю, громадських об'єднань та громадян про завдання, які покладені на ЗС України, порядок їх виконання.

До того ж, умовах збройної агресії РФ проти України, яка супроводжується проведенням протягом тривалого часу РФ низки інформаційних операцій, спрямованих на дискредитацію державних інститутів України, в першу чергу ЗС України, як основного суб'єкта протидії збройній агресії, та виправдання застосування військової сили на території України перед населенням РФ та міжнародною спільнотою, зумовлюють додаткові конкретні важливі завдання інформаційної діяльності ЗС України, а саме:

інформування населення України про прийняті вищим військово-політичним керівництвом країни рішення щодо стримування збройної агресії проти України, збереження її територіальної цілісності та суверенітету, заходи, що вживаються ЗС України для забезпечення виконання цих рішень, щодо реальної військово-політичної обстановки навколо України;

збір, накопичення та систематизація об'єктивної інформації про події, що відбуваються у районах ведення бойових дій для інформування міжнародної спільноти;

протидія негативним інформаційним впливам РФ та поширенню недостовірної, неповної або упередженої інформації (інформаційним операціям) РФ, спрямованим на дискредитацію ЗС України та інших складових сил безпеки

та оборони, які залучені до Операції об'єднаних сил на території Донецької, Луганської областей.

Отже, завдання інформаційної діяльності умовно можна поділити на ті, які реалізуються ЗС України повсякденно у мирному житті, та під час протидії реальній загрозі територіальній цілісності України.

Наступним ключовим аспектом досліджуваного адміністративно-правового статусу є принципи інформаційної діяльності ЗС України.

У статті 2 Законі України «Про інформацію» визначені основні принципи інформаційних відносин, а саме:

гарантованість права на інформацію;

відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією;

достовірність і повнота інформації;

свобода вираження поглядів і переконань;

правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації;

захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя [55, ст. 2].

Ці принципи інформаційних відносин повинні обов'язково втілюватись у інформаційній діяльності, вони мають загальний та обов'язковий характер для усіх відносин з приводу створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації.

У науковій літературі сформульовані принципи характерні для реалізації інформаційного законодавства:

свобода створення, отримання, використання та розповсюдження інформації;

об'єктивність, достовірність, повнота і точність інформації;

гармонізація інтересів людини, суспільства та держави в інформаційній діяльності;

обов'язковість публікації інформації, яка має важливе суспільне значення;

обмеження доступу до інформації виключно на підставі закону;

мінімізація негативного інформаційного впливу та негативних наслідків функціонування інформаційно-комунікативних технологій;

недопущення незаконного розповсюдження, використання і порушення цілісності інформації;

гармонізації інформаційного законодавства та всієї системи вітчизняного законодавства [99]. Зазначені принципи певною мірою переплітаються із принципами у статті 2 Закону України «Про інформацію», а частково доповнюють їх, враховуючи основні положення викладені у даному Законі.

У науковій доктрині знаходимо оперування поняттям «спеціальні принципи інформаційної діяльності». До такого різновиду принципів Т. В. Гаман відносить:

Принцип науковості інформації, що передбачає врахування об'єктивних вимог соціальних, політичних та економічних законів та закономірностей розвитку суспільства; накопичення знань та визначення тенденцій розвитку об'єкта управління; присутність повних, достовірних та науково оброблених масивів інформаційних даних; наявність спеціальних знань, освіти та кваліфікації у особи, яка займається інформаційною діяльністю.

Принцип своєчасності, а саме: інформація тоді корисна, коли вона необхідна у конкретний момент, відповідний моментам формування, передавання, надходження, оброблення, прийняття управлінських рішень, оскільки вона застаріває.

Принцип змістової несуперечності інформації. Передбачає визначення різних інформаційних потоків. Водночас, визначальним фактором є відповідність інформаційного потоку з «центру» управління потокам, які надходять з «місцевих» джерел.

Принцип адаптованості інформування зумовлює необхідність адаптації процесу інформування до можливостей оцінки та сприйняття інформації тими чи іншими суб'єктами інформаційної діяльності.

Принцип достатності інформування. Кожен суб'єкт інформаційної діяльності має отримувати чітко визначений обсяг інформації, який є достатнім для виконання в повному обсязі поставленого перед ним завдання. Правильні

рішення приймаються за умови, коли суб'єкт володіє повною та достовірною інформацією щодо проблеми, яка вирішується. Зменшення такого обсягу призведе до ризику посилення імовірності помилок в процесі діяльності, а надмірне збільшенні потоку інформації може призупинити процес, оскільки необхідно аналізувати та оцінювати великі масиви отриманих даних.

Принцип формалізації інформування. Деякі дії у сфері інформаційної діяльності, які мають типовий характер, можуть бути формалізовані, тобто прийматися за заздалегідь визначеним алгоритмом. Інакше кажучи, існує форма отримання та використання інформації, що допомагає здебільшого за умови використання різноманітних технологічно-інформаційних чинників (програмного забезпечення) приймати формалізовані рішення – як результат виконання раніше визначеної послідовності дій. Формалізація інформаційної діяльності підвищує її ефективність внаслідок зниження ймовірності помилки та економії часу.

Принцип документованості. Документована форма інформування допомагає в обробці, використанні та зберіганні відомостей, що мають значення для інформаційної діяльності [100, с. 46–47].

Формулюючи принципи інформаційної діяльності ЗС України, необхідно зазначити, що їх доцільно поділити на загальні та спеціальні: загальні принципи інформаційної діяльності ЗС України є тотожними принципами інформаційних правовідносин, закріплених у статті 2 Закону [5].

Спеціальні принципи, які притаманні інформаційній діяльності ЗС України наступні:

об'єктивність, врахування та відображення тільки тієї інформації яка існує у реальності (дійсна);

оперативність, своєчасне реагування, прийняття управлінських рішень, втілення їх у процесах обробки інформації [101, с. 132];

забезпечення й балансування інформаційних прав, потреб ЗС України та інших суб'єктів інформаційних відносин враховуючи безпеку держави;

науковість, урахування положень науково-теоретичних інформаційних розробок у сфері оборони України;

сучасність, впровадження та розвиток новітніх інформаційних та електронних засобів обробки інформації з урахуванням вимог суспільства та міжнародного досвіду;

обмеження доступу до публічної інформації та здійснення обробки даних про фізичну особу, які є конфіденційною інформацією, без її згоди, виключно в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності.

Проаналізовані окремі складові, які визначають адміністративно-правовий статус ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності, дозволили підсумувати:

статус ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності обумовлений загальним призначенням ЗС України, а інформаційна діяльність спрямована на виконання поставлених державою завдань;

статус ЗС України детермінують його інформаційні завдання, межі компетенції та структура органів та підрозділів ЗС України, які здійснюють інформаційну діяльність;

ЗС України набувають статусу суб'єкта інформаційних відносин здійснюючи інформаційну діяльність;

реалізуючи інформаційну правосуб'єктність ЗС України виступають як суб'єкти владних повноважень та розпорядник інформації у межах їх повноважень.

Отже, адміністративно-правовий статус ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності можна сформулювати так: умови (місце ЗС України у механізмі держави, у реалізації функцій держави, у системі підпорядкування, повноваження, мета, завдання та принципи) в яких відбувається здійснення процесів обігу інформації в інтересах оборони та безпеки держави, засобами ЗС України. Особливістю такого адміністративно-правового статусу ЗС України є розгалужена система керівних органів, діяльність який зобов'язує реалізовувати поряд із вимогами законодавства, ще й їхні настанови та розпорядження, що обумовлює наявність великої кількості інформаційних потоків та інформаційних повноважень щодо їх забезпечення. Виявлено, що переміна досліджуваного статусу можлива із переходом діяльності ЗС України у мирний час та особливий

період. Такі узагальнені спостереження та обставини потребують вивчення та деталізації інформаційних повноважень ЗС України.

Висновки до розділу 1

Розглянуті наукові праці вчених: І. В. Арістова, Є. Є. Бамбізов, І. Л. Бачило, К. І. Беляков, Г. В. Виноградов, С. О. Дорогих, В. Л. Зьолка, Л. П. Коваленко, В. А. Копилов, Б. А. Кормич, А. І. Марущак, Н. А. Литвин, П. Ю. Родіонов, О. В. Синєокий, М. М. Танчинець, Н. О. Химиця, О. І. Яременко та інших, дозволили з'ясувати, що комплексного дослідження присвяченого інформаційній діяльності ЗС України досі не було здійснено.

Наукові результати досягнуті у проаналізованих дослідженнях зумовили з'ясувати наступні особливості дослідження інформаційної діяльності ЗС України:

період дослідження інформаційної діяльності в Україні є нетривалий (не більше 20 років), активність якої зумовлена потребами суспільства та поширенням науки інформаційного права, окремим інститутом якого є інформаційна діяльність;

основі вектори дослідження інформаційної діяльності пов'язані із інформаційними потребами, інтересами суб'єктів інформаційних відносин у сфері оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності та реалізацією повноважень ЗС України, а також розвитком науки інформаційного права, інформаційного суспільства;

наявні праці присвячені інформаційній діяльності або мають загальний характер, або стосуються окремих органів влади чи сфери діяльності, а її змістовні особливості у функціонування ЗС України залишились поза увагою;

інформаційну діяльність ЗС України необхідно розглядати комплексно через призму усіх суспільних відносин, комунікацій (зв'язків) як загальнодержавного значення (інформаційної політики держави, національної,

державної безпеки, інформаційних потреб ЗС України) так і приватно-правових (інформаційних потреб та прав інших осіб).

З'ясовано, що у доктрині інформаційного права й у законодавстві відсутнє визначення «інформаційна діяльність» такий стан зумовлює неоднозначне її розуміння як у теорії так і на практиці. У зв'язку із цим запропоновано авторське її визначення. Отже, під інформаційною діяльністю ЗС України пропонуємо розглядати, передбачені нормативно-правовими актами повноваження, щодо здійснення сукупності дій ЗС України пов'язані із обігом інформації, реалізацією інформаційних потреб та прав суб'єктів інформаційних відносин, інформаційними процесами (створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорона та захист інформації) в інтересах національної та державної безпеки держави.

З'ясовано, що зародження інформаційної діяльності у сфері оборони пов'язано з часом коли люди усвідомили необхідності захисту території де вони проживали від ворогів, а також недопущення нападу та захоплення. Звісно у цей час були лише прототип окремих видів інформаційної діяльності: добування, збору та пошуку інформації про можливі напади. З часом інформацію узагальнювали, аналізували з метою побудови оборони та захисту.

Запропоновано відокремлено чотири періоди розвитку інформаційної діяльності ЗС України. Перший період, охоплює початку зародження державності до 1991 року та пов'язаний із виникненням та розвитком де-факто таких видів інформаційної діяльності у сфері оборони та захисту держави як, пошук, збір інформації, її опрацювання (прототип сучасної інформаційно-аналітичної діяльності) для прийняття подальших рішень, захист інформації та інформаційний вплив. Для такого різновиду інформаційної діяльності характерний стихійний характер, зумовлений переважно потребами збереження влади правлячої верхівки.

Другий період 1991–2000 роки, для якого характерно закладення (де-юре) основних засад інформаційної діяльності, опробування (тестування) нормативно-правових актів як загального так і спеціального характеру відносно до

функціонування ЗС України у правовідносинах, закріплення загального правового статусу ЗС України, що в подальшому вплинуло на розвиток досліджуваної діяльності.

Найбільш динамічним є третій період, з 2000–2014 роки пов'язаний із бурхливим розвитком інформатизації, цифровізації, засад цивільного контролю, законодавчим урегулюванням та розширенням інформаційних прав громадян і відповідно збільшенням обов'язків у органів публічної адміністрації (ЗС України) щодо їх забезпечення.

Четвертий період, з 2014 року і до сьогодні, зумовлений необхідністю створення умов у протистоянні інформаційним загрозам (кіберзагрозам), протистояння у гібридній війні. Особливістю даного періоду є формування нових підходів у забезпеченні інформаційної безпеки, зокрема у системі кіберзахисту, стратегічних комунікації, захисту персональних даних військовослужбовців ЗС України.

На підставі здійсненого аналізу визначено, що інформаційна діяльність охоплює повсякденне забезпечення діяльності ЗС України, здійснення безпосередніх завдань з оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності, а також у період підготовки до оборони в мирний час.

Відокремлено та проаналізовано складові елементи адміністративно-правового статусу ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності пропонуємо відокремити такі його елементи, а саме: правові межі компетенції; напрямок діяльності держави який забезпечує інформаційна діяльність ЗС України; систему підпорядкованості ЗС України; мета, завдання та принципи інформаційної діяльності ЗС України.

З'ясовано, що інформаційні права та обов'язки ЗС України, які є ключовими у визначення адміністративно-правового статусу не систематизовані у нормативно-правових актах, що дозволило обґрунтувати наступне наукове завдання нашого дослідження.

Адміністративно-правовий статус ЗС України як суб'єктів інформаційної діяльності не є настільки стабільним як у інших органах влади, що пов'язано із необхідністю виконання завдань як у мирний час так і під час протидії реальній загрозі територіальній цілісності України.

Визначено, що адміністративно-правовий статус ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності – це умови (місце ЗС України у механізмі держави, у реалізації функцій держави, у системі підпорядкування, повноваження, мета, завдання та принципи) в яких відбувається здійснення процесів обігу інформації в інтересах оборони та безпеки держави, засобами ЗС України. Особливістю такого статусу наявність розгалуженої система керівних органів, діяльність який зобов'язує реалізовувати поряд із вимогами законодавства, ще й їхні настанови та розпорядження, що обумовлює наявність великої кількості інформаційних потоків та інформаційних повноважень щодо їх забезпечення.

Список використаних джерел до розділу 1

1. Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері та основи інформаційної деліктології: монографія / І. В. Арістова, О. А. Баранов, О. П. Дзьобан та ін.; за заг. ред.. проф. К. І. Белякова. Київ: КВІЦ, 2019. 346 с.
2. Беляков К. І. Організаційно-правове та наукове забезпечення інформатизації в Україні: проблеми теорії та практики : автореф. дис... доктора юрид. наук. : 12.00.07. Київ; 2009. 41 с.
3. Правове регулювання інформаційної діяльності : навчальний посібник / В. Ю. Жарких, О. С. Білоусов, І. Б. Кривдіна та ін. Київ, Каравела, 2018. 232 с.
4. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650. В редакції від 06 січня 2011 р., підстава 2724-17.
5. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650. Зі змінами.

6. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації : Закон України від 23 вересня 1997 року № 539/97-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1997 р. № 49, ст. 299.

7. Дорогих С. О. Відкритість та прозорість в інформаційній діяльності Верховної Ради України: організаційно-правові аспекти : монографія. Київ : Видавничий дім «АртЕк». 2018. 160 с.

8. Копылов В. А. Информационное право. 2-е изд. перераб. и доп. Москва : Юрист, 2002. 512 с.

9. Бачило И. Л., Лопатин В. Н., Федотов М. А. Информационное право. Санкт-Петербург : Юридический центр «Пресс», 2001. 789 с.

10. Ковалева Н. Н. Информационное право России : учебное пособие. Москва: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2007. 360 с.

11. Венгеров А. Б. Категория «информация» в понятийном аппарате юридической науки. *Советское государство и право*. 1977. № 10. С. 70–78.

12. Арістова І. В. Державна інформаційна політика та її реалізація в діяльності органів внутрішніх справ України: організаційно-правові засади : автореф. дис... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2002. 39 с.

13. Копылов В. А. Вопросы информационного законодательства. *Сб. НТИ*. Сер. 2. 1995. № 6.

14. Копылов В. А. О структуре и составе информационного законодательства. *Государство и право*. 1996. № 6.

15. Словник української мови : в 11 томах. Том 8, 1977. С. 343. URL: <http://sum.in.ua/s/proces>.

16. Дорогих С. О. Сутність та визначення понять «інформаційна діяльність» та «інформаційна діяльність органів влади». *Інформація і право*. № 3(9). 2013. С. 74–82.

17. Компьютерные информационные системы и хранилища данных. Толковый словарь / А. Г. Додонов, С. Р. Коженевский, Д. В. Ланде, В. Г. Путятин. Київ : Феникс; ИПРИ НАН України, 2013. 554 с.

18. Бачило И. Л. Информационное право. Основы практической информатики: учебное пособие. Москва: издание г-на Тихомирова М. Ю, 2001. 352 с.

19. Кушнір І. П. Інформаційно-правова діяльність Державної прикордонної служби України: нормативно-правовий аспект. *Конституційно-правові академічні студії*. 2018. № 2. С. 165–170.

20. Бесяков К. І. Інформаційна діяльність : зміст та підходи до класифікації. *Інформація і право*. Київ: НДЦ правової інформатики АПрН України, 2012. № 1(4). С. 63–69.

21. Енциклопедія соціогуманітарної інформології / коорд. проекту та заг. ред.. проф. К. І. Бесяков. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Т. 1. 472 с.

22. Яременко О. І. Правові проблеми регулювання інформаційної діяльності у сфері державного управління. *Інформація і право*. 2011. № 3. С. 56–63.

23. Химиця Н. О. Інформаційна діяльність в органах державної влади та управління. Навчальний посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 148 с.

24. Кормич Б. А. Інформаційно право. Підручник. Харків; БУРУН і Ю, 2011. 334 с.

25. Марущак А. І. Інформаційне право: доступ до інформації: навчальний посібник. К.: КНТ, 2007. 532 с.

26. Литвин Н. А. Адміністративно-правове забезпечення інформаційної діяльності органів Державної фіскальної служби України. дис. д-ра юрид. наук за спец. 12.00.07. Ірпінь, 2018. 517 с.

27. Бамбізов Є. Є. Інформаційна функція Державної фіскальної служби України. Київ :ФОП В. А. Ліпкан, 2019. 300 с.

28. Кушнір І. П. Інформаційна функція у контексті інтегрованого управління кордонами. *Спільні дії військових формувань і правоохоронних органів держави: проблеми та перспективи* : тези Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 10-11 вересня 2020 р.). Одеса. 2020. С. 462–463.

29. Коваленко Л. П. Інформаційна діяльність *Правова інформатика*. 2012. № 4(36). С. 10–13.
30. Синєокий О. В. Інформаційне право України та електронне право високих технологій: (електронний курс лекцій українською мовою). Запоріжжя: ЗНУ, 2010. 215 с.
31. Танчинець М. М. Поняття, зміст та види інформаційної діяльності органів публічної влади України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2016. Вип. 39(2). С. 31–35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2016_39%282%29__8.
32. Родіонов П. Ю. Інформаційна діяльність підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2016. № 2 (61). С. 101–113.
33. Зьолка В. Л. Охорона національних інтересів України у прикордонній сфері (адміністративно-правовий аспект) : монографія. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2015
34. Виноградов Г. В. Інформаційне право України : навч. посібник. Київ : МАУП, 2006. 144 с.
35. Словник української мови : в 11 томах. Том 2, 1971. С. 311. URL: <http://sum.in.ua/s/dijaljnistj>.
36. Великий тлумачний словник сучасної української мови : уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. VIII, 1728 с.
37. Теорія держави і права : навчальний посібник / О. О. Тихомиров та ін. ; за заг. ред. Л. М. Стрельбицької. Київ : Кондор, 2016. 332 с.
38. Варенко В. М. Інформаційно-аналітична діяльність: Навч. посіб. Київ : Університет «Україна», 2014. 417 с.
39. Ткачук Т. Ю. Забезпечення інформаційної безпеки в умовах Євроінтеграції України: правовий вимір : монографія. Київ : ТОВ «Видавничий дім АртЕк», 2018. 422 с.
40. Линник Г. М. Адміністративно-правове регулювання інформаційної безпеки України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ, 2011. 20 с.

41. Золотар О. О. Правові основи інформаційної безпеки людини : дис... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2018. 499 с.
42. Каменська Н. П. Інститут звернень до публічної адміністрації: теорія та практика : дис... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2018. 479 с.
43. Кабачинський М. І. Історія кордонів та прикордонних військ України : монографія. Хмельницький : Видавництво Хмельницької міської друкарні, 2000. 216 с.
44. Перехрест О. Охорона давньоруських рубежів. Кордон. 1997. с. 42–43. Спецвипуск до дня прикордонника.
45. Організаційно-правові основи захисту інформації з обмеженим доступом : навч. посіб. Стоцький А. Б., Тимошенко О. І., Гуз А. М. та ін. Київ : Європ. ун-т, 2006. 232 с.
46. Астрахан В. И., Гусев В. В., Павлов В. В., Чернявский Б. Г. Становление и развитие правительственной связи в России. Орел: ВИПС, 1996. с. 10.
47. Бабаш А. В., Баранова Е. К., Ларин Д. А. Информационная безопасность. История защиты информации в России. Москва : КДУ, 2013. 736 с.
48. Сунь-цзи. Мистецтво війни. Київ : Арій, 2014. 128 с.
49. Сёмкин С. Н., Сёмкин А. Н.. Основы правового обеспечения защиты информации. Уч. пос. для вузов : Горячая Линия-Телеком, 2008. 238 с.
50. Історія розвитку та виникнення інформаційного права. https://studopedia.su/10_64702_Istoriya-rozvitku-ta-viniknennya-informatsiynogo-prava.html.
51. Арістова І. В. Наука «інформаційне право» на новому етапі розвитку інформаційного суспільства. *Правова інформатика*. 2011. № 1(29). С. 3–11.
52. Конституція України : Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 05.02.2020)
53. Кушнір І. П. Нормативно-правове регулювання інформаційних відносин у діяльності Державної прикордонної служби України: теоретичні та організаційні

аспекти : монографія / за заг. ред. д-ра юрид наук Р. М. Ляшука, Хмельницький. Вид-во: ПП «Монускрипт», 2020. 528 с.

54. Селезньова О. М. Теоретико-методологічні основи інформаційного права України : монографія. Чернівці : Місто, 2014. 408 с.

55. Про Збройні Сили України : Закон України від 06 грудня 1991 р. №1934-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*, 1992, № 9, ст. 108, зі змінами

56. Про Збройні Сили України : Закон України від 6 грудня 1991 року №1934-ХІІ. В редакції Закону № 2019-ІІІ від 05 жовтня 2000, *Відомості Верховної Ради*, 2000, № 48, ст.410

57. Про Збройні Сили України : Закон України від 6 грудня 1991 року №1934-ХІІ. В редакції Закону 1003-ІV від 19 червня 2003 року, *Відомості Верховної Ради*, 2004, № 2, ст. 8.

58. Про внесення змін до законів України «Про оборону України», «Про Збройні Сили України» та «Про розвідувальні органи України» : Закон України від 21 вересня 2010 року № 2526-VI, *Відомості Верховної Ради України*. 2011, № 4, ст. 27.

59. Про внесення змін до деяких законів України щодо Сил спеціальних операцій Збройних Сил України : Закон України від 7 липня 2016 року № 1437-VIII. *Відомості Верховної Ради*, 2016, № 33, ст. 564.

60. Про оборону України : Закон України від 6 грудня 1991 року №1932-ХІІ. В редакції Закону № 2020-ІІІ від 05 жовтня 2000 року, *Відомості Верховної Ради*, 2000, № 49, ст. 420.

61. Про оборону України : Закон України від 6 грудня 1991 року №1932-ХІІ. Зі змінами від 5 жовтня 2017 року. № 2163-VIII, *Відомості Верховної Ради*, 2017, № 45, ст. 403.

62. Словник української мови : в 11 т. Т 9, 1978. 671 с. URL: <http://sum.in.ua/s/status>.

63. Котюк В. О. Теорія права : курс лекцій : навчальний посібник для юрид. фак. вузів. Київ : Вентурі, 1996. 208 с.

64. Лисенков С. Л. Загальна теорія держави і права : навчальний посібник. Київ : Юрисконсульт, 2006. 355 с.
65. Панчин А. В. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий статус». *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 95–98.
66. Федотова І. О. Теоретичні аспекти визначення змісту та елементів правового статусу суб'єктів митних правовідносин. *Вісник Академії митної служби України*. Сер. : Право. 2012. № 1. С. 7–12.
67. Максимов С. И. Правовая реальность : опыт философского осмысления : Монография; М-во образования и науки Украины. Нац. юрид. акад. Украины им. Ярослава Мудрого. Харьков : Право, 2002. 327 с.
68. Тична Б. М. Правовий статус збройних сил України як суб'єкта інформаційної діяльності *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Юридичні науки.*, 2019 р., Випуск 3, http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnadpcurn_2019_3_15.
69. Крестовська Н. М., Матвеева Л. Г. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 584 с.
70. Теорія держави і права : підручник / М. В. Цвік та ін. ; за ред. М. В. Цвік, О. В. Петришина. Харків : Право, 2010. 584 с.
71. Рудик П. А. Теорія держави: основні теорії, концепції, підходи до вивчення : навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. та доповн. Київ : Алерта, 2015. 288 с.
72. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314.
73. Авер'янов В. Б. Виконавча влада і адміністративне право. Київ : ІнЮре. 2002. 668 с.
74. Коломоець Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 576 с.
75. Діденко С. В., Адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації які здійснюють адміністративно-правове забезпечення обігу та

застосування зброї в Україні. Прикарпатський юридичний вісник. 2015. № 3. С. 75–80.

76. Додіна Є. Є. Адміністративно-правовий статус громадських організацій в Україні: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2002. 174 с.

77. Саунін Р. Адміністративно-правовий статус військових частин Національної гвардії України. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 12. С. 152–156.

78. Безпалова О. І. Горбач Д. О. Поняття та структура адміністративно-правового статусу. *Форум права*. 2017. № 5. С. 31–38.

79. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник. 3-тє видання. Київ : Алерта ; ЦУЛ. 2011. 524 с.

80. Гіда Є. О., Білозьоров Є. В., Завальний А. М. Теорія держави і права : підручник ; за заг. ред. Є. О. Гіди. Київ : ФОП, 2011. 576 с.

81. Адміністративне право України : підручник. вид 2-ге, змін. і доп. / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ : Істина, 2012. 528 с. URL : https://pidruchniki.com/1183121955843/pravo/administrativno-pravoviy_status_tsentralnih_organiv_vikonavchoyi_vladi.

82. Даниленко А. П. Поняття та структура адміністративно-правового статусу органів місцевого самоврядування: теоретико-правовий аспект. *Право і суспільство*. 2013. № 6. С. 187–190. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2013_6_43

83. Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ : Істина, 2008. 457 с.

84. Курс адміністративного права України : підручник / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, І. Д. Пастух, В. Д. Сущенко та ін.. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Юрінком Інтер, 2013. 872 с.

85. Лавренова О. Л. Адміністративно-правовий статус державної служби як центрального органу виконавчої влади : автореф. канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2014. с. 20.

86. Сопілко І. М. Інформаційні правовідносини за участю органів державної влади України : монографія. Київ : МП «Леся», 2013. 220 с.

87. Климентьев О. П. Інформаційна взаємодія як прояв інформаційної функції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Право. 2014. Вип. 25. С. 154–158.

88. Панчин А. В. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий статус». *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 95–98.

89. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 5 березня 1998 року № 183/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*, 1998, № 35, ст. 237.

90. Положення про Міністерство оборони України : постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 року № 671 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 жовтня 2016 року № 730), п. 1. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2014-%D0%BF#Text>.

91. Сокурєнко В. В. Адміністративно-правовий статус Міністерства оборони України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 4. Т. 2. С.159–162.

92. Управління охорони державної таємниці Міністерства оборони України. URL : <https://www.mil.gov.ua/ministry/struktura-apatu-ministerstva/upravlinnia-ohoroni-derzhavnoi-taemniczi.html>.

93. Департамент інформаційно-організаційної роботи та контролю. URL: <http://www.mil.gov.ua/ministry/struktura-apatu-ministerstva/departament-informaczijno-organizaczijnoi-roboti-ta-kontrolyu.html>.

94. Управління інформаційних технологій. URL : <https://www.mil.gov.ua/ministry/struktura-apatu-ministerstva/uit.html>.

95. Департамент стратегічних комунікацій Міністерства оборони України. URL : <https://www.mil.gov.ua/ministry/struktura-apatu-ministerstva/departament-strategichnih-komunikaczij-ministerstva-oboroni-ukraini.html>.

96. Управління комунікацій та преси Міністерства оборони України. URL : <http://www.mil.gov.ua/ministry/struktura-apatu-ministerstva/upimou.html>.

97. Положення про Генеральний штаб Збройних Сил України : Указ Президента України від 30 січня 2019 року № 23/2019. Окреме видання.

98. Адміністративне управління ГШ Збройних Сил України URL : <https://www.mil.gov.ua/ministry/struktura-generalnogo-shtabu/administrativne-upravlinnya-gsh-zsu.html>.

99. Українська людина в європейському світі: виміри ідентичності : навч. посібник / кол. авторів ; за ред. д-ра екон. наук, проф. Т. С. Смовженко, д-ра філос. наук, проф. З. Е. Скринник. Київ : УБС НБУ, 2015. 609 с. URL : https://pidru4niki.com/77084/kulturologiya/printsipi_informatsiynogo_zakonodavstva

100. Гаман Т. В. Принципи інформаційної діяльності органів державного управління в регіонах України. *Вісник державної служби України*. 2004. №4. С. 45–47.

101. Тична Б. М. Завдання, принципи інформаційної діяльності Збройних сил України в сучасних умовах. *Наука і правоохорона*. 2017. № 3(37). с. 127–133.

РОЗДІЛ 2

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

2.1 Правове забезпечення інформаційної діяльності Збройних Сил України

Важливим і значимим аспектом функціонування будь-якої сучасної держави та усього її механізму є своєчасне упорядкування відносин, як таких, що історично склались та і таких, що стрімко чи поступово з'являються у реаліях суспільного життя. Оскільки про діяльність держави, її громадян (іноземних громадян та осіб без громадянства) щодо участь їх у правових відносинах можна говорити з моменту урегулювання їх правовими нормами, в іншому випадку відносини будуть характерні для інших видів суспільних відносин, не правових (що перебуває за межами нашого наукового дослідження). Тому ключовими для нас чинником є нормативне передбачення, упорядкування механізмів, закріплення повноважень ЗС України щодо здійснення інформаційної діяльності, тобто їх правове забезпечення.

У словнику української мови термін «забезпечувати» означає надавати кому-небудь достатні матеріальні засоби для існування; створювати надійні умови для здійснення чого-небудь; гарантувати щось; захищати, охороняти кого-, що-небудь від небезпеки [1].

Забезпечення у контексті інформаційних відносин є «умовою, яка надає дієвості, убезпечує ресурсами для втілення конкретних відносин, та є їх гарантією». Її розглядають як систему «інструментів», що надає реальності окремим аспектам інформаційних відносин (безпеці, діяльності, обігу інформації). Крім того є й додаткові елементи у дієвості «забезпечення», а саме: засоби матеріальної (засоби ІТС, документ), віртуальної (мережа Інтернет), вербальної комунікації (інформування про діяльність органу публічної адміністрації).

«Забезпечення» як узагальнена категорія інформаційних відносинах відображає конкретні взаємопов'язані елементи: мету (обіг інформації, здійснення діяльності, стан безпеки); засоби досягнення мети (правові, організаційні); суб'єкти уповноважені застосовувати правові засоби [2].

У науковій доктрині правове забезпечення розглядається з таких позицій: сукупність правових норм, що регламентують правові взаємини та юридичний статус [3, с. 375];

передбачення та надання поведінці людей та їх колективам певного спрямування і розвитку; уведення її в певні межі; вплив на суспільні відносини за допомогою правових норм; юридичний вплив на поведінку фізичних та юридичних осіб [4, с. 135].

визначає цілеспрямовану дію на поведінку людей і суспільні відносини за допомогою правових (юридичних) засобів [5, с. 327].

формування і підтримання в необхідних межах конструктивних організаційно-функціональних характеристик систем управління за допомогою впливу та упорядкування всього арсеналу юридичних засобів (норм права, правовідносин, прав і обов'язків, актів та ін.) [6, с. 520].

І. М. Шопіна з'ясувавши феномен адміністративно-правового забезпечення в адміністративному праві, робить узагальнення, що таке забезпечення «передбачає формування мети прийняття тієї чи іншої правової норми насамперед за системою публічного адміністрування, така мета формується суб'єктами громадянського суспільства, суб'єктами господарювання, для розвитку яких є необхідними ті чи інші зміни у структурі та змісті суспільних відносин» [7, с. 143]. Правове забезпечення має прив'язку до певного суб'єкта, який мотивований конкретною метою, зацікавлений у прийнятті правової норми яка урегулює суспільні відносини.

Підсумовуючи своє дослідження, науковиця узагальнює, що адміністративно-правове забезпечення – це система адміністративно-правових засобів, способів і процедур їх легалізації, що здійснюється з метою створення умов для всебічної реалізації прав, свобод і інтересів людини, громадянського

суспільства, суб'єктів підприємницької діяльності, а також інших суб'єктів адміністративно-правових відносин [7, с. 144].

Враховавши ці положення зазначимо, що правове забезпечення у контексті інформаційної діяльності ЗС України набуває такого значення:

створює правове поле виникнення, зміни та припинення інформаційних відносин, тобто усі дії та поведінку суб'єктів з приводу обігу та захисту інформації у сфері функціонування ЗС України;

формує цілі, визначає суб'єктів інформаційної діяльності, та правові «інструменти» її реалізації;

визначає які саме можуть бути дії з приводу обігу інформації, форми, умови та механізм їх реалізації;

є засадою гарантування реалізації інформаційних прав та потреб у сфері діяльності ЗС України;

забезпечує демократичний цивільний контроль за діяльністю ЗС України;

створює умови правого захисту, охорони, збереження та безпеки інформації яка обмежена у доступі в інтересах національної безпеки України.

Отже, ключовим чинником правового забезпечення, зокрема, це стосується і інформаційної діяльності ЗС України, є сукупність нормативно-правових актів та правових норм, що визначають юридичні підстави та межі здійснення інформаційної діяльності, а також передбачає установлення прав та обов'язків суб'єктів відносин. Аналіз зазначених складових правового забезпечення дозволить розкрити та поглибити адміністративно-правовий статус ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності.

Отож, у підрозділі 1.2, проаналізувавши генезу інформаційної діяльності ми з'ясували, що досліджувана інформаційна діяльність ЗС України врегульована нормативно-правовими актами загального характеру (охоплюють усі інформаційні відносини) та спеціального характеру (стосуються лише функціонування ЗС України). Серед чисельної кількості нормативно-правових актів, а також норм інформаційного законодавства важливо у їх диференціації враховувати предмет правового регулювання.

Предметом правового регулювання виступають «відносини, упорядкування яких можливе і водночас доречно саме за допомогою юридичних засобів і способів, адже право є універсальними соціальним регулятором...» [8, с. 97]. Отже, це конкретні відносини на які спрямований правовий вплив. Закон України «Про інформацію» фіксує, що він урегульовує відносини «щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації» (саме інформаційні відносини) [9]. Враховуючи предмет нашого дослідження, виникає необхідність з'ясувати, норми яких нормативно-правових актів регулюють діяльність спрямовану на задоволення потреб та інтересів суб'єктів інформаційних відносин у межах функціонування ЗС України щодо забезпечення оборони України, захисти її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності. Зокрема, які передбачені правовими нормами дії ЗС України у межах їх повноважень щодо: створення інформації, її збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, а також захисту.

У зв'язку з цим проаналізуємо інформаційне законодавство, яке представлено як «сукупність нормативно-правових норм, окремих актів, що регулюють суспільні відносини, які виникають під час збирання, одержання, поширення, зберігання, інформації (інформаційні відносини). Зокрема інформаційне законодавство спрямовано на урегулювання відносин, що пов'язані із реалізацією конституційного права на інформацію та інформаційну діяльність у галузях обробки інформації та її захист, інформаційних ресурсів, інформаційної продукції, надання інформаційних послуг, функціонуванням інформаційно-комунікаційних систем, а також інших інформаційних відносин [10].

Дотримуючись загальновизнаної ієрархії нормативно-правових актів зазначимо, що основні правові засади інформаційної діяльності ЗС України передбачені у Конституції України. У статтях якої визначено як загальне підґрунтя діяльності ЗС України, що зумовлено метою їх створення та функціонування, так і, основні засади інформаційної діяльності.

Ключовим принципом діяльності державного сектору є те, що в Україні органи держави та їх посадові особи у своїй діяльності керуються та здійснюють

свої повноваження, у межах та способом передбаченими виключно Конституцією України та законами України [11, ч. 2 ст. 6; ч. 2 ст. 19].

Так, стаття 17 Конституції України закріплює що:

- оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на ЗС України [11, ч. 2 ст. 17];
- Збройні Сили України та інші військові формування ніким не можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів влади чи перешкоджання їх діяльності [11, ч. 4 ст. 17];
- держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у ЗС України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей [11, ч. 5 ст. 17].

Таким чином окреслено загальні завдання та сформоване подальше підґрунтя для здійснення інформаційної діяльності ЗС України:

будь-яка обробка та захист інформації відбувається виключно у межах норм чинного законодавства;

така діяльність не повинна виходити за межі виконання завдань ЗС України; інформаційні права громадян України, як і військовослужбовців ЗС України перебувають під захистом держави.

Разом з цим, Конституція України закріплює ряд основоположних інформаційних прав таких як:

право на таємницю особистої кореспонденції (листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції). Водночас, зроблено виняток, що стосується запобігання злочину, розслідування кримінальної справи (стаття 31);

право на таємницю особистого та сімейного життя, за винятком інтересів національної безпеки, економічного добробуту, прав людини та інших випадків передбачених законом (стаття 32);

право на вільний вибір обробки та поширення інформації (стаття 34), зокрема, йде мова про відкриту інформацію, яка не обмежена у доступі.

Закон України «Про захист персональних даних» закріплює норми, які дозволяють установити, що межі деяких інформаційних права мають уточнення, зокрема стосовно персональних даних. Так, частина 2 статті 14 згаданого вище Закону допускає, що «поширення персональних даних без згоди суб'єкта персональних даних або уповноваженої ним особи дозволяється у випадках, визначених законом, і лише (якщо це необхідно) в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини».

У частині 4 статті 15. «Видалення або знищення персональних даних» цього Закону йдеться про те, що «персональні дані, зібрані під час виконання завдань оперативно-розшукової чи контррозвідувальної діяльності, боротьби з тероризмом, видаляються або знищуються відповідно до вимог закону», це дає підстави стверджувати, що інформація про персоніфіковану особу, зокрема у межах заходів спрямованих на боротьбу з тероризмом можуть здійснюватись ЗС України, яка є реалізацією однієї із функцій цього військового формування [12].

Отже, норми Конституції України створюють основоположні правові засади функціонування ЗС України та гарантування інформаційних прав громадян, їх основні правові можливості особистої свободи та захищеності, які знаходять розвиток та деталізацію у законах та підзаконних правових актах. Крім того, закріплені в Основному Законі держави інформаційні права громадян передбачають відповідні гарантії їх реалізації у ЗС України, а саме передбачають наявність у них (ЗС України) відповідних повноважень та механізмів їх реалізації [13, с. 236].

Основний масив норм інформаційного законодавства зосереджений у законах та підзаконних нормативно-правових актах, що у цілому та безпосередньо урегульовують інформаційні відносини (закони України «Про інформацію», «Про державну таємницю», Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання оприлюднення публічної інформації у формі відкритих даних» тощо). Не менш важливу роль відіграють норми стосовно інформаційних повноважень закріплені у спеціальних нормативно-правових актах, що регулюють

сферу оборони та національної безпеки (Закон України «Про Збройні Сили України», наказ Міноборони «Про затвердження Інструкції із забезпечення доступу до публічної інформації в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України» тощо). Багатоманітність та різноплановість питань інформаційної діяльності ЗС України, що забезпечені нормативно-правовим актами дозволяють нам здійснити їх розподіл за окремими спрямуваннями [13, с. 236].

У доктрині інформаційного права вже склались деякі підходи до системної структурованості норм інформаційного права. Так на думку О. М. Селезнєвої, необхідно розмежовувати такі норми на підсистеми: законодавчих актів; підзаконних актів; локальних нормативно-правових актів.

До законодавчих науковиця відносить Конституцію України та Закони України, які називає: «перша ступінь нормативно-правової регламентації інформаційних відносин», пояснюючи це значенням законів для усіх суспільних відносин, не лише для інформаційних, але з певними особливостями для останніх" [14, с. 113]. Так «закони, що містять норми інформаційно-правового спрямування можуть бути кодифіковані і некодифіковані». Кодифіковані: Цивільний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінальний кодекс України, де передбачена відповідальність за порушення норм інформаційного законодавства. Некодифіковані закони через свою неоднорідність поділено на три групи. Перша група, утворена базовими законами, що формують основні положення інформаційного права (закони України «Про інформацію», «Про державну таємницю» тощо). Друга група сформована предметними законами, що регулюють відносини у конкретній сфері (закони України «Про телекомунікації», «Про телебачення та радіомовлення» тощо). Третя група законів – охоронні, норми яких забезпечують охорону інформації державного та міждержавного значення (закони України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» та інші). При цьому окреме місце О. М. Селезнєва виділяє для міжнародно-правових актів [14, с. 114–115].

До підсистеми підзаконних нормативно-правових актів авторка відносить за класичним їх розумінням, акти Кабінету Міністрів України (постанови,

розпорядження), укази Президента України та ніші підзаконні акти (відомчі та інших державних органів [13, с. 115–116].

Підсистему локальних нормативно-правових актів, О. М. Селезньова пропонує розглядати, як сукупність наказів та розпоряджень нормативного і індивідуального значення, які приймаються керівниками організацій різного профілю, та зазначає, що такі акти мають особливе значення у механізмах забезпечення інформаційних процесів, зокрема допуску конкретних працівників до певної інформації [13, с. 116].

Запропонований О. М. Селезньою підхід характерний для усієї сукупності інформаційної діяльності без обґрунтування особливостей специфічних для окремої сфери діяльності.

І. М. Сопілко дослідивши правове регулювання інформаційних відносин, поділила нормативно-правові акти на ті, що:

встановлюють основні правила щодо ведення інформаційної діяльності, тобто одержання, використання, поширення та зберігання інформації і захисту прав суб'єктів інформаційних відносин (норми Конституції України та Цивільного кодексу України, закони України «Про інформацію», «Про інформаційні агентства», «Про захист персональних даних», «Про державну таємницю», «Про науково-технічну інформацію» тощо);

визначають правові можливості органів державної влади щодо дій з інформацією, зокрема стосовно можливостей отримувати та надавати органам державної влади України інформації (закони України «Про прокуратуру», «Про статус народного депутата» та інші);

регламентують відносини щодо поповнення національного інформаційного фонду (Закон України «Про обов'язків примірник документів») [15, с. 23].

Враховуючи специфіку інформаційних відносин у діяльності Державної прикордонної служби України, І. П. Кушнір запропонувала таку систему нормативно-правових актів:

Конституція України (визначає основні інформаційно-правові засади такої діяльності);

загальні або базові нормативно-правові акти, які визначають правосуб'єктність Державної прикордонної служби України як суб'єкта інформаційних відносин. До них належать: закони України «Про інформацію», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про Національну програму інформатизації», «Про науково-технічну інформацію», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про державну таємницю», «Про доступ до публічної інформації», «Про звернення громадян», «Про захист персональних даних» тощо; укази Президента України «Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації» тощо) [15, с. 166];

спеціальні нормативно-правові акти, що врегульовують інформаційну діяльність у межах повноважень Державної прикордонної служби України. До них належать: закони України «Про Державну прикордонну службу України», «Про державний кордон України», «Про прикордонний контроль», накази Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Порядку дій посадових осіб Державної прикордонної служби України та органів Національної поліції України у разі виявлення в пунктах пропуску через державний кордон України осіб, автомобільних транспортних засобів і паспортних документів, які перебувають у банках даних інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерполу» та інші) [15, с. 167];

програмні документи, що формулюють основні напрямки розвитку відомства на близьку та середню перспективи з урахуванням реально існуючих загроз і потреб розвитку прикордонної сфери. Також у цих документах формулюються конкретні завдання за окремими напрямками діяльності, які є найбільш вразливими. До таких правових актів віднесено Стратегію інтегрованого управління кордонами, Стратегію розвитку Державної прикордонної служби України, рішення Колегії Державної прикордонної служби України [15, с. 171].

Отже, завдяки системному аналізу цих нормативно-правових актів та з'ясуванню концептуальних підходів до спроб систематизувати нормативно-

правові акти, що врегульовують інформаційні відносини, пропонуємо згрупувати їх з урахуванням особливостей предмету нашого дослідження, наступним чином:

Першу групу фундаментальну, утворюють норми Закону України «Про інформацію». Даний Закон в силу своєї всеосяжності врегулювання інформаційних відносин, закріплює основні поняття, принципи, вектори розвитку як самих відносин, так і інших норм законодавства у сфері реалізації прав усіх суб'єктів на інформацію, закріплює основи засади, що є вкрай важливим у сфері оборони та безпеки держави, а також урегулює й інші питання, цінні для визначення повноважень та безпосереднього здійснення інформаційної діяльності ЗС України [13, с. 237].

Також до цієї групи ми відносимо закони які закріплюють за ЗС України інформаційні права та обов'язки у забезпеченні функцій, що покладаються державою та народом України на це військове формування, зокрема: «Про оборону України», «Про Збройні Сили України», «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», «Про Раду національної безпеки і оборони України», «Про правовий режим надзвичайного стану», «Про боротьбу з тероризмом», «Про запобігання корупції», «Про правовий режим воєнного стану», «Про національну безпеку України», «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях»;

накази Міноборони «Про затвердження Положення про Департамент стратегічних комунікацій Міністерства оборони України»;

наказ Головнокомандувача ЗС України «Про затвердження Положення про Управління стратегічних комунікацій Апарату Головнокомандувача Збройних Сил України»;

накази Генерального штабу ЗС України «Про затвердження Інструкції з реалізації стратегічних комунікацій у Збройних Силах України», «Про затвердження Положення про органи зв'язків з громадськістю (прес-служби) ЗС України»;

наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Положення про державну реєстрацію друкованих засобів масової інформації в Україні та Положення про державну реєстрацію інформаційних агентств як суб'єктів інформаційної діяльності» [13, с. 237].

Друга група нормативно-правові акти, що визначають правовий режим інформації, у тому числі електронного документообігу та використання телекомунікаційних систем, обігу та захисту інформації у сфері оборони, а саме:

закони України «Про державну таємницю», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про телекомунікації», «Порядок обміну електронними документами з контролюючими органами», «Про Національну програму інформатизації», «Про Концепцію Національної програми інформатизації», «Про електронні довірчі послуги»;

постанова Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: Безпека діяльності журналістів в Україні: стан, проблеми і шляхи їх вирішення»;

укази Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України», «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»;

постанови Кабінету Міністрів України «Про державну реєстрацію друкованих засобів масової інформації, інформаційних агентств та розміри реєстраційних зборів», «Про затвердження Правил забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про затвердження Типової інструкції про порядок ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію», «Про затвердження Загальних вимог до кіберзахисту об'єктів критичної інфраструктури» тощо;

накази Міноборони «Про затвердження порядку використання мережі Інтернет у системі Міністерства оборони України», «Про здійснення міжнародного співробітництва Міністерством оборони України та Збройними Силами України», «Про організацію роботи щодо оприлюднення публічної інформації у формі відкритих даних розпорядником якої є Міністерство оборони України»;

наказ Головнокомандувача ЗС України «Про затвердження Інструкції зі зберігання і користування особовим складом Збройних Сил України засобами стільникового зв'язку та іншими електронними засобами»;

наказ Служби безпеки України «Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю» [13, с. 237].

Третя група – забезпечення відкритості та доступності для суспільства у сфері діяльності ЗС України та комунікації із громадськістю. До цієї групи можна віднести:

закони України: «Про доступ до публічної інформації», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування засобами масової інформації», «Про інформаційні агентства», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» тощо;

укази Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні», «Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади», «Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», «Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації»;

постанови Кабінету Міністрів України «Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади», «Про заходи щодо подальшого забезпечення відкритості у діяльності органів виконавчої влади», «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади», «Про забезпечення

участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики»;

накази Міноборони «Про затвердження Інструкції про порядок допуску журналістів, працівників засобів масової інформації на об'єкти Міністерства оборони України та Збройних Сил України», «Про організацію висвітлення діяльності Збройних Сил України», «Про затвердження Концепції стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України»;

накази Головнокомандувача ЗС України «Про затвердження Положення про Управління зв'язків з громадськістю Збройних Сил України» [13, с. 237].

Четверту групу формують нормативно-правові акти, що забезпечують права громадян на приватність, звернення та запит на інформацію. Такі питання урегульовані:

в законах України: «Про захист персональних даних», «Про доступ до публічної інформації», «Про звернення громадян»;

указах Президента України «Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування», «Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації», «Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини» тощо;

наказах Міноборони «Про затвердження Інструкції про організацію розгляду звернень та проведення особистого прийому громадян у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України», «Про затвердження Інструкції із забезпечення доступу до публічної інформації в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України» та інші [13, с. 238].

Цілком погоджуючись з позицією О. М. Селезньової про необхідність приділення уваги локальним нормативно-правовим актам, виділимо **п'яту групу** нормативно-правових актів. На нашу думку, у контексті нашого дослідження її утворюють конкретні акти, зокрема:

накази, що стосуються допуску до роботи інформацією з обмеженим допуском, щодо вжиття конкретних заходів із захисту інформації у певній військовій частині, посадових інструкцій з урахуванням правового режиму інформації;

резольції командирів (начальників) щодо надання інформації військовослужбовцям з їхніх особових справ (довідка про склад сім'ї, про вислугу років, про займану посаду тощо);

накази про притягнення до відповідальності за порушення норм інформаційного законодавства, що належить до компетенції командирів (начальників), згідно з Дисциплінарного статуту Збройних Сил України та статті 15 Кодексу України про адміністративні правопорушення «Відповідальність військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів, за вчинення адміністративних правопорушень».

До шостої групи віднесемо судову практику ЄСПЛ, рішення Конституційного Суду України та судові рішення з Єдиного державного реєстру судових рішень [13, с. 238].

Такі судові рішення, в умовах становлення інформаційного законодавства, наявності у ньому неточностей чи неузгодженості окремих норм, відіграють важливу роль для осмислення окремих елементів, як теоретичного так і практичного значення [13, с. 238]. Наприклад, роз'яснення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України, у якому роз'яснено, що слід розуміти під інформацією про особисте і сімейне життя, зокрема, чи належить така інформація до конфіденційної інформації про особу та чи є збирання, зберігання, використання та поширення інформації про особу втручанням в її особисте і сімейне життя [17].

Рішення ЄСПЛ щодо окремих позицій, зокрема стосовно термінів та доцільності зберігання інформації про особу органами державної влади [18, 19].

Отже, ключове значення у правовому забезпеченні інформаційної діяльності ЗС України належить нормативно-правовим актам, які урегульовують не тільки механізми обігу інформації, установлюють місце та правові режими конкретної інформації, але й визначають правове становище із сукупністю повноважень ЗС України та їх окремих структурних підрозділів у реалізації інформаційної діяльності. У зв'язку із відсутністю систематизації норм, що урегульовують інформаційну діяльність ЗС України, нами запропоновано поділити їх за окремими спрямуваннями. Окремо варто виділити норми Конституції України та п'ять груп:

фундаментальні нормативно-правові акти, які установлюють загальні та базові установчі засади здійснення інформаційної діяльності;

нормативно-правові акти, які урегульовують порядок обігу інформації (у тому числі електронний документообіг), правовий режим інформації, використання телекомунікаційних систем та захисту інформації у сфері оборони;

нормативно-правові акти, що передбачають та забезпечують дієвість відкритості та доступності для суспільства, комунікацію із громадськістю у сфері діяльності ЗС України;

нормативно-правові акти, що створюють гарантії та механізми забезпечення прав громадян на приватність, звернення та запит на інформацію;

локальні нормативно-правові акти, що приймаються командирами (начальниками) при вирішенні конкретних питань;

судова практика.

Таким чином, з урахуванням наявності значної кількості нормативно-правових актів присвячених забезпеченню інформаційної діяльності ЗС України у різних аспектах, а також в умовах відсутності зведеного їх узагальнення, пропонуємо таку загальну систему, норми Конституції України та чотири групи нормативно-правових актів виділених нами вище. Застосування такої систематизації шляхом проведення інкорпорації нормативно-правових актів дозволить упорядкувати та узагальнити норми, що урегульовують інформаційну

діяльність ЗС України та сприятиме покращенню правозастосування у цій сфері діяльності.

2.2 Суб'єкти та об'єкт інформаційної діяльності Збройних Сил України

Визначення будь-якого правового статусу невід'ємно пов'язано із конкретизацією суб'єктно-об'єктного складу. З цього приводу, доволі чітко визначає стаття 4 Закону України «Про інформацію», що суб'єктами інформаційних відносин є: фізичні особи; юридичні особи; громадські об'єднання; суб'єкти владних повноважень, а об'єктом є інформація. Разом з тим, прогресивне зростання ролі інформації та діяльності пов'язаної з її забезпеченням потребує їх деталізації, обґрунтування та виявлення сучасних тенденції розвитку, з урахуванням їх особливостей у діяльності ЗС України.

Суб'єктом будь-яких відносин є особа чи декілька осіб, що представляють власні, корпоративні чи державні інтереси. У тлумачному словнику, терміну «особа» надаються такі значення: істота здатна до пізнання навколишнього світу, об'єктивної дійсності й до цілеспрямованої діяльності; особа, група осіб, організацій, яким належить активна роль у певному процесі, акті; особа чи організація як носій певних прав та обов'язків [3, с. 1408]. Досить характерною для інформаційної діяльності є властивість активності суб'єкта у набутті інформаційних прав та здобутті необхідної інформації.

О. М. Селезньова піднімає питання про недоречність ототожнення понять «суб'єкт інформаційних відносин» та «учасник інформаційних відносин» [20, с. 185]. Хоча у багатьох наукових працях, визначення «суб'єкт інформаційних відносин» подається через використання термінів «учасник» [21, с. 160; 22, с. 41; 23, с. 38] чи «особа яка бере участь» [24, с. 245], чим визначається споріднення цих понять.

О. М. Селезньова обґрунтовує свою позицію наступними тезисами:

«суб'єкт інформаційних відносин» є ширшим за поняття «учасник інформаційних відносин», у законодавстві оперування поняттям «суб'єкт» здійснюється відносно фізичної особи; юридичної особи; об'єднання громадян (нині – громадські об'єднання, авт. *Б.Т.*); суб'єктів владних повноважень, а щодо «учасника» – автори, споживачі, поширювачі інформації, тобто ті особи які наділені певним правовим статусом через їх характерну ознаку;

існує різниця у ступені реалізації правосуб'єктності, суб'єкти є потенційними особами, що мають можливості реалізувати свої права та обов'язки, а учасники – особи, що вже реалізували свої інформаційні права та набули конкретного статусу, наприклад автора;

права та обов'язки суб'єкта є більш загальними та ширшими ніж у учасника інформаційних відносин [20, с. 185].

Загалом авторка підсумовує, що суб'єктам інформаційних відносин притаманний загальний правовий статус (підкреслений загальною назвою фізична особа, юридична особа тощо), а учасникам – спеціальний (автори, споживачі, поширювачі інформації, охоронці інформації, володільці та ін.) [20, с. 185]. Хоча Закон України «Про доступ до публічної інформації» суб'єктами відносин у сфері доступу до публічної інформації називає запитувача інформації, розпорядника інформації та структурний підрозділ або відповідальну особа з питань доступу до публічної інформації розпорядників інформації, яких можна віднести до спеціальних суб'єктів. У Академічному тлумачному словнику терміну «учасник», надано таке значення, – «той, хто бере або брав участь у чому-небудь» [25].

У теорії права суб'єкт правовідносин розглядаються як :

учасники правових відносин, які мають взаємні права та обов'язки, а саме індивіди або організації, які відповідно до норм права володіють правосуб'єктністю [26, с. 214];

індивідуальні або колективні суб'єкти, які на підставі правових норм використовують свою правосуб'єктність у конкретних правовідносинах, тобто реалізують суб'єктивні права і обов'язки, повноваження і юридичну відповідальність [27, с. 401];

суб'єкт права, який вступив у правовідносини для реалізації прав та обов'язків [8, с. 228];

фізичні або юридичні особи, держава, соціальні спільноти, здатні реалізувати безпосередньо або через представника юридичні права та обов'язки [26, с. 214].

У доктрині інформаційного права І. В. Арістова визначає, що суб'єкти інформаційних правовідносин – це особи, які беруть участь у конкретних правовідносинах і є носіями інформаційних прав та обов'язків. Разом з тим, зазначає, для того щоб стати учасником конкретного інформаційного правовідношення, особа повинна володіти інформаційною правосуб'єктністю [24, с. 245].

Частково погоджуючись з міркуваннями О. М. Селезньової, висловимо власне ставлення до розуміння цих термінів. Так «суб'єкт інформаційних відносин» та «учасник інформаційних відносин» є в певному сенсі різними категоріями, перш за усе – у фонетичному. Крім того, законодавство оперує поняттям «суб'єкт інформаційних відносин» та визначає їх види, закріплює права, обов'язки та відповідальність. Про особу, як учасника, яка у той же час залишається й суб'єктом інформаційних відносин, необхідно говорити тоді, коли вона проявляє активність та реалізує свою правосуб'єктність, набуває своїми діями інформацій права та обов'язки. Отже, вважаємо, що не потрібно акцентувати увагу на розмежуванні цих понять, а лише доцільно розуміти коли суб'єкт стає учасником інформаційних відносин, адже перевантаження та деталізація відводять увагу від більш важливих категорій.

У військовому стандарті, суб'єкт інформаційної діяльності – це юридична або фізична особа, що задіяна в інформаційному процесі [28, п. 6.1.1.30., с. 11].

Феноменом інформації, множинність її джерел, носіїв і проявів зумовлює багатогранність відносин з приводу одержання, використання, поширення та зберігання відомостей і породжує різноманітних суб'єктів цих відносин [29, с. 44]. Відмінність суб'єктів полягає у їх правосуб'єктності. І. П. Марущак пише, що категорія «правосуб'єктність» застосовується відносно суб'єктів права,

як учасників правовідносин. Термін «правовий статус» вживається для характеристики правового становища особи в цілому. Тому правосуб'єктність як важливий «опорний» інститут (фундамент) набуття правового статусу фізичною або юридичною особою може бути включена до складу правового статусу [29, с. 111].

При цьому, вчений відмічає про відсутність єдності у інформаційній доктрині у поглядах щодо співвідношення правосуб'єктності і правового статусу: одні вчені вважають правосуб'єктність передумовою правового статусу, другі схильні включати її в правовий статус як структурний елемент, треті називають правосуб'єктність більш об'ємною категорією, яка включає в себе правовий статус. І. П. Марущак пропонує розглядати інформаційну правосуб'єктність як «здатність суб'єкта інформаційних правовідносин мати інформаційні права та набувати своїми діями суб'єктивні інформаційні права і обов'язки, які становлять зміст інформаційних правовідносин» [29, с. 111–112]. Різниця у обсязі та змісті інформаційних прав і обов'язків та правових можливостей зумовлює наявність різних суб'єктів інформаційних відносин.

Незалежно від наявності чітко закріплених суб'єктів інформаційних відносин у Законі України «Про інформацію» та суб'єктів відносин у сфері доступу до публічної інформації у Законі України «Про доступ до публічної інформації» у теорії інформаційного права сформувались наступні підходи до розмежування суб'єктів інформаційних відносин на види.

Зважаючи на обсяг повноважень О. І. Яременко виділяє загальні та спеціальні суб'єкти інформаційних відносин. До загальних науковець відносить – державу, її органи, крім органів, що володіють спеціальною інформаційною компетентністю; фізичні особи та юридичні особи для яких інформаційна не є основним видом діяльності. При цьому зазначає, що держава має особливе місце у системі загальних суб'єктів, через її повноваження. Такі як забезпечення правового регулювання інформаційної сфери і розвитку інформаційної сфери; пріоритетне право на визначення засад інформаційної політики; участь у міжнародному інформаційного обміну; забезпечення інформаційної безпеки.

Сама інформаційна діяльність держави проявляється через комунікацію та інформаційні зв'язки у публічно-правовій сфері [21, с. 160]. До спеціальних суб'єктів О. І. Яременко відносить юридичних осіб, основні повноваження яких складають інформаційні повноважень, відповідно до установчих документів:

інформаційні агентства;
друковані засоби масової інформації;
видавництва;
телерадіокомпанії;
провайдери Інтернету;
бібліотеки;

архіви тощо, а також державні органи, для яких нормативно-правовими актами встановлено виконання управлінських, регулятивних та інших функцій в інформаційній сфері [21, с. 160].

А. І. Марущак застосовує наступні критерії класифікації суб'єктів:

за правовим статусом (фізичні особи: громадяни України, іноземці, особи без громадянства; юридичні особи приватного і публічного права; соціальні спільноти: держави, територіальні громади тощо);

за характером дій з інформацією (автори, споживачі, поширювачі, зберігачі (охоронці) інформації);

за рівнем визначеності кількості суб'єктів (загальні і конкретні учасники інформаційних правовідносин);

за характером дії зобов'язаного суб'єкта (активні і пасивні);

за предметом правового регулювання (суб'єкти власне інформаційних правовідносин, суб'єкти правовідносин, що тісно пов'язані з інформаційними) [29, с. 47–48].

О. М. Селезньова, розкриває критерій «за правовим статусом суб'єктів інформаційних відносин» більш узагальнено, ніж А. І. Марущак, але подібно до поглядів О. І. Яременко, а саме:

суб'єкти із загально-правовим статусом (реалізація інформаційних відносин не є основною їх діяльністю), до яких відносить: державу, вищі та інші державні органи, органи місцевого самоврядування, певне коло фізичних і юридичних осіб;

суб'єкти зі спеціальним статусом, дії яких спрямовані на виникнення, забезпечення та припинення інформаційних правовідносин [20, с. 185]

Також важливим для нашого дослідження є врахування такого критерію як «повноваження суб'єктів інформаційних відносин»: суб'єкти наділені владними повноваженнями (державні органи) та не наділені владними повноваженнями (фізичні особи) [20, с. 185].

Цікавим є підхід О. С. Рождественської у дослідженні особливого суб'єкта інформаційних відносин. Науковиця використовує для поділу відповідних суб'єктів критерій – наявності зацікавленості учасників правовідносин у результаті справи та розмежовує їх на дві групи: 1) ті, що безпосередньо зацікавлені у результаті справи; 2) наділені владними повноваженнями на вирішення справ, але не мають особистого інтересу в спорі або іншому конкретному юридичному питанні [30, с. 9].

Отже, для інформаційних відносин у сфері реалізації повноважень ЗС України характерна уся сукупність суб'єктів визначених у Законі України «Про інформацію», фізичні особи та юридичні особи, об'єднання громадян, суб'єкти владних повноважень. Ключову роль серед яких відіграють ЗС України, як суб'єкт владних повноважень. Значна частина інформаційних відносин реалізується за участю фізичних, юридичні особи, громадських об'єднань та інших органів державної влади, змістом яких є реалізація власних інформаційних прав та інтересів, здійснення інформаційної взаємодії тощо.

Відповідно до статей 12, 13 Закону України «Про доступ до публічної інформації» ЗС України у сфері доступу до публічної інформації можуть виступати як розпорядники інформації (власне, суб'єкт владних повноважень), а також як окремий структурний підрозділ або відповідальна особа з питань доступу до публічної інформації розпорядників інформації [31].

Згідно статті 2 Закону України «Про захист персональних даних» ЗС України можуть мати обсяг повноважень таких суб'єктів:

- володілець персональних даних;
- розпорядник інформації;
- одержувач інформації [32].

Таким чином, ЗС України є суб'єктами інформаційних відносин та набувають конкретного правового статусу в залежності від різновиду інформаційних відносин у які вони вступають та завдань, що необхідно виконати (обробка персональних даних, забезпечення доступу до публічної інформації тощо) та повноважень якими наділений той чи інший структурний підрозділ.

За уже класичним підходом суб'єктів інформаційної діяльності можна поділити на загальні та спеціальні. Разом з тим, варто наголосити, що збільшення ролі та обсягів інформації, яка обробляється ЗС України (що характерно і для інших органів державної влади), здійснення інформаційної діяльності набуває усе більших масштабів. Загальні суб'єкти до яких відносяться усі посадові особи ЗС України, та їх підлеглі повсякденно здійснюють обробку, реалізацію, поширення, охорону та захист інформації, яку вони отримують з різних джерел (на нарадах, з доповідей підлеглих, у постановках завдань старшим начальником (підлеглим) на певний період тощо) в службових інтересах тощо. Отже, загальні суб'єкти здійснюють достатньо у широких масштабах саме загальну інформаційну діяльність.

Суб'єкти спеціальної інформаційної діяльності реалізують свої повноваження у вузьких окремих напрямках, зокрема: комунікація з громадськістю, охорона та захист інформації, передача інформації засобами телекомунікації, обмін інформацією тощо. У межах нашого дослідження, варто конкретизувати такі суб'єкти та зміст інформаційної діяльності яку вони забезпечують.

Реалізацію державної політики у сфері охорони державної таємниці та інформації з обмеженим доступом Організації Північноатлантичного Договору (НАТО) здійснює Управління охорони державної таємниці Міноборони. Крім

того, це Управління забезпечує розроблення та здійснює заходи щодо забезпечення режиму секретності у Міноборони, координує та здійснює контроль за їх додержанням у Міноборони, Генеральному штабі ЗС України, Державній спеціальній службі транспорту, органах військового управління, військових частинах, вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, військових ліцеях, установах, безпосередньо підпорядкованих Міноборони, та підприємствах, які належать до сфери управління Міноборони, інших установах, підприємствах, організаціях, для яких Міноборони є замовником секретних робіт [33].

Окрему нішу сьогодні посідає діяльність із забезпечення стратегічних комунікацій в секторі безпеки і оборони, відповідно до сучасних європейських тенденцій та безпекового середовища України. Концепція стратегічних комунікацій Міноборони та ЗС України, відповідно до наказу Міністра оборони України № 612 від 22 листопада 2017 року закріплює систему суб'єктів стратегічних комунікацій. До яких відносить структурні підрозділи апарату Міноборони, Генерального штабу ЗС України та ЗС України.

Також у наказі уточнено, що основними суб'єктами системи стратегічних комунікацій Міноборони та ЗС України є:

- керівний склад Міноборони та Генерального штабу ЗС України;
- помічник Міністра оборони України (прес-секретар);
- помічник начальника Генерального штабу – Головнокомандувача ЗС України зі стратегічних комунікацій;
- Головне управління розвідки Міноборони;
- Департамент воєнної політики, стратегічного планування та міжнародного співробітництва Міноборони;
- Управління інформації і комунікацій Міноборони;
- Управління інформаційних технологій;
- Відділ координації стратегічних комунікацій та моніторингу;
- Головне оперативне управління Генерального штабу ЗС України;

Головне управління військового співробітництва та миротворчих операцій Генерального штабу ЗС України;

Головне управління морально-психологічного забезпечення ЗС України;

Управління зв'язків з громадськістю ЗС України;

Управління цивільно-військового співробітництва ЗС України;

Об'єднаний оперативний штаб ЗС України;

Командування Сил спеціальних операцій ЗС України [33].

До переліку таких суб'єктів наказ Генерального штабу ЗС України № 374 від 07 жовтня 2016 року відносить ще й обласні (районні, міські) військові комісаріати [35].

Суб'єктами стратегічних комунікацій є також командувачі (командири), керівники органів військового управління всіх рівнів, завдання яких полягають у підготовці, здійсненні та проведенні інших інформаційних заходів. За потреби забезпечення стратегічних комунікацій можуть бути залучені інші структурні підрозділи Міноборони, Генерального штабу ЗС України та інші органи військового управління [34].

Департамент стратегічних комунікацій Міноборони здійснює свою діяльність відповідно до Положення про Департамент стратегічних комунікацій Міністерства оборони України, затверджений наказом Міністра оборони України № 114 від 09.04.2020 року. Цей Департамент є самостійним структурним підрозділом апарату Міноборони, який забезпечує діяльність таких підпорядкованих підрозділів як:

Інформаційне агентство;

Центральна телерадіостудія Міноборони;

Телерадіостудія Міноборони «Бриз» [35].

На Департамент покладається завдання щодо впровадження ефективної системи стратегічних комунікацій у Міноборони, ЗС України. Будучи складовою у системі загальнодержавної стратегічної комунікації, бере участь у визначенні шляхів становлення та розвитку спроможностей системи стратегічних комунікацій у Міноборони, ЗС України. Крім того, Департамент здійснює

поширення інформації як до громадськості з використанням власних засобів масової інформації так і до особового складу ЗС України. Головною особливістю такої інформації має бути її достовірність, тобто відповідність та ідентичність реального стану у сфері оборони країни і інформації яка поширюється.

У своїй діяльності Департамент стратегічних комунікацій Міноборони забезпечує участь у формуванні та реалізації державної інформаційної політики у Міноборони, ЗС України у межах компетенції Департаменту, координація, контроль та методичне керівництво в процесі реалізації завдань стратегічних комунікацій Міноборони, ЗС України та інші завдання [36].

Зважаючи на динамічність інформації стосовно діяльності ЗС України, необхідності її своєчасне доведення до громадськості, забезпечує Інформаційне агентство Міноборони, яке підпорядковується Міністру оборони України через начальник Управління комунікації та преси Міноборони. Відповідно до Статуту Інформаційного агентства, затвердженого наказом Міноборони № 633 від 17.12.2018 року Інформаційне агентство є юридичною особою, бюджетною установою та державним інформаційним агентством [37, п. 1.4].

Діяльність Інформаційного агентства зосереджена на забезпеченні збору, обробки, творення, збереженні, підготовки до поширення, випуску та розповсюдження офіційної інформації (інформаційної продукції) про діяльність ЗС України, а також виданні електронної, друкованої та фото продукції, а також іншої інформаційної продукції, не забороненої чинним законодавством [37, п. 1.4]. Не доречним, нам здається, використання у Статут Інформаційного агентства терміну «творення», в Законі України «Про інформацію» використано слово «створення». До того ж, «обробка інформації» й передбачає сукупність дій зі збирання, фіксації, перетворення, поширення інформації. Обробкою інформації також є й її «підготовка до поширення», а «випуск та розповсюдження» є «поширенням» інформації. Тому, вбачаємо у закріплених основних завданнях у Статуті Інформаційного агентства термінологічне перевантаження, яке можна замінити простими виразом *«обробка та поширення інформації відповідно до*

повноважень», а детальне подання та деталізація елементів обробки інформації необхідно відобразити у повноваженнях.

У складі Інформаційного агентства функціонують підпорядковані територіальні підрозділи – Відділення спеціальних кореспондентів у містах Львів, Рівне, Хмельницький, Чернігів, Харків, Дніпро, Маріуполь, Вінниця, Одеса. За кожним таким відділенням закріплена зона відповідальності (додаток Б) [37, п. 1.7].

Координація та контроль за розвитком спроможностей системи стратегічних комунікацій, а також здійснення інформаційно-аналітичної діяльності покладено на Відділ координації стратегічних комунікацій та моніторингу. Цей відділ підпорядковується, координується та спрямовується у своїй діяльності Міноборони [38].

Відділ координації стратегічних комунікацій та моніторингу реалізує відповідно до європейських і євроатлантичних принципів та норм політики щодо стратегічних комунікацій, визначає напрями становлення та розвитку спроможностей цієї системи, координує діяльність та здійснює заходи, керівництво та контроль з приводу реалізації стратегічних комунікацій іншими органами військового управління, забезпечує взаємодію відповідно до наданих повноважень, моніторить поточний стан у вітчизняних та закордонних ЗМІ, соціальних мережах, блогосфері щодо виявлення потенційних та існуючих інформаційних викликів і загроз в медіа щодо діяльності Міноборони та ЗС України [38, п. 6].

Головне управління розвідки Міноборони відповідає за здійснення інформаційного забезпечення розвідувальних заходів [34].

Уповноваженими на здійснення комунікації з громадськістю (так звана зовнішня комунікація) є система таких органів:

Управління зв'язків з громадськістю ЗС України;

Департамент військової освіти та науки, соціальної та гуманітарної політики Міноборони;

Головне управління морально-психологічного забезпечення Генерального штабу ЗС України.

Ці суб'єкти забезпечують здійснення наступних завдань: спрямування, координацію та синхронізацію загальних зусиль з комунікації та забезпечення їх узгодженості між функціями комунікації та інформування. Не мають ніякого відношення військові зв'язки з громадськістю на планування та виконання психологічних та інформаційних операцій [34]. Отже, така інформаційна діяльність є похідною від основної – забезпечення оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності, не впливає на основні завдання, а результати основних завдань та загальний зміст мають значення для реалізації зв'язків із громадськістю.

Управління зв'язків з громадськістю ЗС України та Управління комунікацій і преси Міноборони своїй діяльності здійснюють управління всіма засобами масової інформації, що належать Міноборони, відповідають за поширення повідомлень про інформаційну політику держави [34]. Також, Управління забезпечує ведення інформаційно-роз'яснювальної роботи з питань підвищення престижу військової служби, формування в українському суспільстві позитивної громадської думки щодо ЗС України та висвітлення їх діяльності, виконання завдань в інформаційній сфері, забезпечення ефективної діяльності системи інформування громадськості та взаємодії із засобами масової інформації, здійснює прогнозування інформаційних ризиків під час взаємодії ЗС України та громадськості і забезпечує інформаційну протидію реальним інформаційним загрозам в оборонній сфері [39].

У межах забезпечення міжнародного співробітництва проведення інформаційних заходів функціонує Департамент воєнної політики, стратегічного планування та міжнародного співробітництва Міноборони. Головним управлінням військового співробітництва та миротворчих операцій Генерального штабу ЗС України здійснюються заходи в частині міжнародного військового співробітництва [34].

Головне управління морально-психологічного забезпечення Генерального штабу ЗС України уповноважено забезпечити реалізацію внутрішньої комунікації. На Головне оперативне управління Генерального штабу ЗС України та Об'єднаний оперативний штаб ЗС України покладені повноваження щодо виконання оперативного планування, управління веденням інформаційних операцій, а реалізація психологічних операцій здійснюється Командуванням Сил спеціальних операцій ЗС України, у кіберпросторі військами зв'язку ЗС України. Управління цивільно-військового співробітництва Генерального штабу ЗС України реалізує заходи цивільно-військового співробітництва [34].

Координаційним колегіальним органом, який відповідальний за виконання та розвиток стратегічних комунікацій Міноборони та ЗС України, є Координаційна група зі стратегічних комунікацій, яка періодично (не рідше одного разу на місяць) проводить засідання (наради) [34].

У квітні 2020 року було прийнято Положення Про Управління стратегічних комунікацій Апарату Головнокомандувача ЗС України, яким на Управління стратегічних комунікацій Апарату Головнокомандувача ЗС України покладено виконання завдання з організації та реалізації заходів державної інформаційної політики у воєнній сфері, координація і синхронізація заходів стратегічних комунікацій ЗС України [40, п. 1]. У своїй діяльності це управління підпорядковано безпосередньо Головнокомандувачу ЗС України, який і здійснює керівництво діяльністю.

Відповідно до «Положення про органи зв'язків з громадськістю (прес-служби) Збройних Сил України», яке затверджено наказом Генерального штабу ЗС України №127 від 11 квітня 2017 року, врегульована діяльність органів, що забезпечують зв'язки з громадськістю. Така діяльність передбачає систематичну, планомірну та постійну діяльність, як в мирний час, та і в особливий період, що покладається на командирів (начальників) органів військового управління, з'єднань, військових частин, військових навчальних закладів, установ та організацій ЗС України, яка безпосередньо здійснюється через утворені в їх складі органи зв'язків з громадськістю (прес-служби) [41, Р. 1 п. 4].

Суб'єктами зв'язків з громадськістю, які надають відповідну інформацію у сфері функціонування ЗС України є:

прес-служби ЗС України, які взаємодіють з засобами масової інформації [41, Р. 1 п. 5];

речники (за напрямками діяльності), є суб'єктами комунікації із суспільством [41, Р. 1 п. 5];

утворені у ЗС України підрозділи, вид яких залежить від обсягу, характеру та складності роботи (управління, відділ, сектор, група) [41, Р. 1 п. 6];

посадові (службові) особи відповідної категорії, можуть в окремих випадках виконувати функції органу зв'язків з громадськістю (прес-служби) [41, Р. 1 п. 6].

Безпосередню відповідальність за загальне керівництво та координацію діяльності органів зв'язків з громадськістю (прес-служб) несе начальник Управління зв'язків з громадськістю ЗС України, якому підпорядкована така організаційна структура органів та підрозділів зв'язків з громадськістю (прес-служб) ЗС України:

Управління зв'язків з громадськістю ЗС України (орган призначений для висвітлення діяльності Генерального штабу ЗС України та ЗС України, здійснення взаємодії з засобами масової інформації та методичного керівництва і координації служб зв'язків з громадськістю (прес-служб) ЗС України);

Служби зв'язків з громадськістю (прес-служби) ЗС України:

Служби зв'язків з громадськістю (прес-служби) командування виду, окремого роду військ та окремого роду сил ЗС України;

Служби зв'язків з громадськістю (прес-служби) оперативних (повітряних) командувань;

Служби зв'язків з громадськістю (прес-служби) органів управління міжвидовими та міжвідомчими угрупованнями військ (сил) ЗС України;

Служби зв'язків з громадськістю (прес-служби) органів військового управління, з'єднань, військових частин, військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів, установ, організацій ЗС України;

Керівники органів (посадові особи) зв'язків з громадськістю (прес-служби) ЗС України безпосередньо підпорядковуються відповідним командирам (начальникам);

Служби зв'язків з громадськістю (прес-служби) ЗС України військових частин (установ, організацій) підпорядковуються безпосередньо командирам (начальникам).

В органах військового управління та військових частинах (установах, організаціях), де відсутні штатні посади служби зв'язків з громадськістю (прес-служби), за рішенням командира (начальника) їх функції можуть покладатися на іншу посадову особу [41, Р 2 п. 1].

Система цих органів та підрозділів забезпечує безперервне проведення моніторингу інформаційного простору, реагування на критичні, викривлені або неправдиві повідомлення й взаємодію [41, Р 3].

Провідним органом у цій системі є Управління зв'язків з громадськістю ЗС України. Він є органом військового управління, який забезпечує участь в організації та реалізації заходів державної інформаційної політики у сфері національної безпеки і оборони, у напрямку забезпечення відкритості та прозорості діяльності, формування позитивного іміджу ЗС України, загальне керівництво діяльністю служб зв'язків з громадськістю органів військового управління, з'єднань, військових частин, військових навчальних закладів, установ та організацій, національних контингентів ЗС України [42, п. 1]. Також у межах компетенції дане Управління забезпечує діяльність Головнокомандувача ЗС України та Генерального штабу ЗС України. Управління зв'язків з громадськістю має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, печатки і штампи, які необхідні для забезпечення діяльності Управління зв'язків з громадськістю [42, п. 11].

Окремим напрямком інформаційної діяльності у ЗС України є забезпечення виконання положень Закону України «Про звернення громадян». Суб'єктами реалізації норм цього Закону є структурні підрозділи апарату Міноборони та Генерального штабу ЗС України, інших органів військового управління, з'єднань, військових частинах, військових навчальних закладах та військових

навчальних підрозділах вищих навчальних закладів, установах та організаціях ЗС України. Основні положення діяльності суб'єктів у цьому напрямку зосереджені зокрема на порядку розгляду, реєстрації, прийому, узагальнення та аналізу звернень військовослужбовців, членів їх сімей, працівників ЗС України, а також інших громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які законно перебувають на території України визначені Інструкцією про організацію розгляду звернень та проведення особистого прийому громадян у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України, яка затверджена наказом Міноборони № 735 від 28 грудня 2016 року [43, п. 1].

Комунікації, через опрацювання пропозицій (зауважень), заяв (клопотань), скарг і особистий прийом громадян, сприяють забезпеченню інформаційних прав та інтересів громадян. Така інформаційна діяльність є дієвим засобом отримання інформації про недоліки в роботі цих органів, підтримує, зміцнює і розширює зв'язків з громадськістю, сприяє активній участі громадян України в управлінні державними справами [43, п. 3].

У межах цього напрямку діяльності варто відокремити функціонування контактного центру Call-центру Головнокомандувача ЗС України (далі – Call-центр). Основне його призначення – це оперативне реагування на пропозиції, заяви та скарги, що надходять до Апарату Головнокомандувача ЗС України та Генерального штабу ЗС України. Call-центр виконує такі основні завдання, а саме: приймає та реєструє звернення; надає довідково-консультативної допомоги громадянам з питань, що належать до компетенції Головнокомандувача ЗС України; здійснює зворотній зв'язку із заявниками; створює бази даних з відповідями на типові питання, що надаються операторами Call-центру на звернення [44, п. 2.1].

Роботу Call-центру забезпечують шість осіб з числа найбільш підготовлених представників органів військового управління, за окремими видами забезпечення, а саме: логістичний, правовий, фінансовий, медичний, кадровий, морально-психологічний. До того ж, одна особа із них є оператором, що приймає телефонні звернення громадян безпосередньо у Call-центрі, решта осіб перебуває на

штатних робочих місцях у готовності надати підтримку (відповідно до компетенції) оператору в розгляді питань, які порушують заявники. До виконання функцій операторів, а також фахівців які забезпечують роботу Call-центру залучаються штатні представники: Сил логістики ЗС України, Медичних сил ЗС України, Управління правового забезпечення Генерального штабу ЗС України, Фінансового управління Генерального штабу ЗС України. Головного управління персоналу Генерального штабу ЗС України та Головного управління морально-психологічного забезпечення ЗС України. Такі особи визначаються щотижня [44, п. 3.1]. З огляду на те, що таке додаткове навантаження на штатних представників, та з урахуванням ефективності роботи посадових осіб усіх підрозділів органів управління, вбачаємо, що діяльність Call-центру має бути забезпечена постійним складом операторів за напрямками діяльності, що значно покращить роботу з оперативного реагування на звернення громадян.

Невід'ємною складовою сучасного інформаційного суспільства є отримання публічної інформації про діяльність органів державної влади. Забезпечення системи функціонування та ведення обліку публічної інформації, реєстрації запитів, їх опрацювання, систематизації, організації взаємодії, контролю за їх розглядом та підготовки звітів щодо їх опрацювання на Генеральний штаб ЗС України, інших органах військового управління, з'єднання, військові частини, військові навчальні заклади та військові навчальні підрозділи вищих навчальних закладів, установ та організацій [45, п. 1].

Враховуючи на тенденції сучасного інформаційного суспільства, а також вимог, що висуваються до сектору безпеки і оборони та інформаційних потреб різних суб'єктів, у ЗС України функціонує цілісна системі органів та посадових осіб, що реалізують інформаційну діяльність у межах виконання основних завдань щодо оборонного та безпекового зміцнення країни. Якщо вести мову про спеціальних суб'єктів, то вони забезпечують таку діяльність за окремими напрямками, такими як: обіг та захист інформації, стратегічні комунікації, робота зі зверненнями та запитам на публічну інформацію, оперативне консультування тощо. Враховуючи сучасні тенденції у ЗС України сьогодні створена розгалужена

система органів та підрозділів із забезпечення стратегічних комунікацій. Навіть можна стверджувати, виходячи із залученої до неї кількості суб'єктів, та прийнятих нормативно-правових актів з її урегулювання, що ця сфера інформаційної діяльності займає пріоритетне місце.

Окрім спеціальних суб'єктів, інформаційна діяльність здійснюється посадовими особами органів військового управління, як з загальними (командири військових частин та підрозділів), так і спеціальними функціями (відповідальні за виконання окремих завдань). відзначаючи загальну тенденцію, зауважимо, що обсяги такої діяльності та інформаційні повноваження постійно зростають.

Для надання усебічної характеристики адміністративно-правового статусу ЗС України щодо досліджуваної діяльності необхідно уточнити її **об'єкт**. Закон України «Про інформацію», закріплює, що об'єктом інформаційних відносин є інформація [9, ч. 2 ст. 4].

Доктринальні погляди стосовно об'єкта інформаційних відносин є відмінними від законодавчого закріплення. Зокрема О. А. Баранов до них відносить об'єкти правовідносин, «з приводу яких вони виникають в процесі обороту інформації, тобто при створенні, поширенні, використанні, зберіганні та знищенні інформації, або в процесі забезпечення цього обороту, тобто які виникають в інформаційній інфраструктурі». У свою чергу відносить до них: матеріальні блага – речі (інформаційні продукти, особисті папери, документи тощо); нематеріальні особисті блага – право на свободу слова, право на інформацію, право на захист персональних даних, авторське право, право інтелектуальної власності тощо; поведінка і дії суб'єктів правовідносин в інформаційній сфері, а також результати поведінки і дій [46, с. 74-75].

У навчальному посібнику «Правове регулювання інформаційної діяльності», автори висвітлюють поняття, види, механізм забезпечення інформаційної діяльності, разом з тим акцентують увагу на суб'єктах інформаційних відносин, та інформації як об'єкті інформаційних відносин [47], а не інформаційної діяльності яка зазначена як основана предметна сфера цієї

наукової праці. Можемо припустити, що автори цього посібника ототожнюють об'єкт інформаційних відносин і об'єкт інформаційної діяльності.

У Академічному тлумачному словнику «об'єкт» роз'яснюється, як явище, предмет, особа, на які спрямована певна діяльність, увага і т. ін.; предмет наукового і т. ін. дослідження, спеціальної зацікавленості, компетенції [48]. В іншому словнику крім зазначеного, доповнюється: предмет, що розглядається з метою його використання за призначенням, вивчення [3, с. 803].

З'ясовуючи зміст інформаційних відносин Д. О. Петров розглядає об'єкт у цих відносинах, як «матеріальне благо стосовно якого суб'єкти вступають у ті чи інші правовідносини» [49, с. 90], та пропонує його звужене розуміння, як – матеріальне благо у вигляді інформації [49, с. 92].

А. І. Марушак розглядає інформацію, як багатофункціональний об'єкт, у зв'язку із тим, що вона охоплює різні правові предметно-просторові субстанції, як засіб реалізації конституційних прав і свобод, як елемент управління суспільними, державними справами, прийняття управлінських рішень, як товар у процесах її створення, використання, розповсюдження, як об'єкт права власності тощо [50, с. 15]. Крім цього, науковець зазначає, що інформація, «не будучи чимось самостійним, абсолютним, має інформаційний характер тільки відносно системи, яка сприймає інформацію. У цьому полягає основна відмінність інформації від інших предметів суспільних відносин. Важливим тут є те, що соціально значущим у сфері правового регулювання суспільних відносин з приводу інформації є не просто володіння суб'єктом носієм інформації, а й наявність у нього можливості «одержати» інформацію з носія» [50, с. 16].

Предметом інформаційної діяльності визначає К. І. Беляков є інформація в самому різному стані й формах і пов'язана з її обігом в самих різних напрямках застосування [51, с. 105]. Крім того, науковець установлює, що суб'єкт спрямовує інформаційну діяльність на обіг інформаційних ресурсів та використання інформаційно-комунікаційних технологій (інформаційній сфері), з урахуванням суспільних, корпоративних чи особистих інтересів або проти них [52, с. 69].

Інформаційні відносини у функціонуванні ЗС України набувають дієвості та втілення через інформаційну діяльність у межах закріплених повноважень, отже пропонуємо враховувати широкий універсальний підхід відносно «інформації», у тому числі як об'єкта інформаційної діяльності. Але на нашу, думку це не єдиний об'єкт у контексті нашого дослідження. Інформація, як відомості, знання, дані закріплюється та обробляється у встановленому законами України, підзаконними актами, у тому числі наказами Міноборони, Генерального штабу ЗС України, а також іншими керівниками органів військового управління. Тому, дії пов'язані зі створенням, збиранням, одержанням, зберіганням, використанням, поширенням, охороною та захистом інформації передбачають застосування різних матеріальних носіїв, інформаційно-телекомунікаційних систем. Отож, документ у паперовому чи електронному вигляді передбачає дію вже не з інформацією, а з формою його вираження. Наприклад, у випадку відпрацювання інформації, яка обмежена у доступі на електронному носії, обмежується доступ до цього носія, чим забезпечується захист такої інформації.

Відповідно до Нормативного документу системи технічного захисту інформації, об'єктом інформаційної діяльності є інженерно-технічна споруда (приміщення), транспортний засіб, де здійснюється озвучення та/або обробка технічними засобами інформації з обмеженим доступом [53]. В аспекті технічного захисту об'єкт досліджуваної діяльності перетворюється та матеріальні об'єкти, що обробляють, збирають, відтворюють інформацію тощо. Але з урахуванням юридичного аспекту, пропонуємо під **об'єктом інформаційної діяльності ЗС України** розглядати інформацію у сфері функціонування ЗС України та матеріальний чи електронний носій на якому ця інформація обробляється, зберігається.

Інформація як об'єкт інформаційної діяльності у внутрішньому обігу, у межах ЗС України забезпечує єдність та злагодженість системи взаємопов'язаних структурних елементів завдяки інформаційній взаємодії. Щодо спілкування з громадянським суспільством, така зовнішня інформаційна діяльність, завдяки її об'єкту убезпечує комунікаційні зв'язки. Інформація сьогодні стала не лише

знанням, відомостями, але і ланкою, що об'єднує, дозволяє здійснення двох- та багатосторонніх комунікативних зв'язків, діалогів.

Важливим для ґрунтовного з'ясування об'єкта інформаційної діяльності ЗС України, є визначення змісту інформації, адже функціонування ЗС України має свої правові межі та особливості, чим і зумовлена її сутність.

Згідно Закону України «Про інформацію» інформація за змістом поділяється на наступні види: інформація про фізичну особу; інформація довідково-енциклопедичного характеру; інформація про стан довкілля (екологічна інформація); інформація про товар (роботу, послугу); науково-технічна інформація; податкова інформація; правова інформація; статистична інформація; соціологічна інформація; інші види інформації [9, с. 10].

За порядком доступу інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом, а відкритою є будь-яка інформація, крім тієї, що віднесена законом до інформації з обмеженим доступом [9, с. 20].

Аналіз видання «Біла книга. ЗС України» дозволяє визначити ті різновиди відкритої інформації яка доводиться до громадськості, про діяльність ЗС України, з метою інформування та реалізації функції демократичного цивільного контролю над силами безпеки і оборони України, а також про оборонну політику держави, проблеми, що виникають у цій сфері, та шляхи їх розв'язання. Ми обрали для аналізу останнє опубліковане таке видання за 2018 рік [54].

Отже, така відкрита інформація розмежована наступним чином:

Про реформування ЗС України у 2018 році (зокрема, про підсумки виконання завдань та впровадження оборонної реформи; організаційна структура Міноборони; стан фінансування потреб ЗС України; засади внутрішнього контролю та управління ризиками у ЗС України; запобігання та виявлення корупції; основні підсумки проведення операції об'єднаних сил у 2018 році; втрати військовослужбовців та цивільного населення внаслідок бойових дій; діяльність Міноборони та ЗС України в умовах воєнного стану; цивільно-військове співробітництво в зоні проведення операції Об'єднаних сил; впровадження та розвиток стратегічних комунікацій).

Розвиток системи управління ЗС України, їх структура та чисельність;
удосконалення системи управління ЗС України;
структура органів військового управління ЗС України, на кінець року:
стратегічна, оперативна, тактична;

удосконалення організаційної структури ЗС України, їх чисельність.

Підсумки розроблення, модернізації, постачання й відновлення озброєння та військової техніки, удосконалення матеріально-технічного забезпечення:

оснащення ЗС України озброєнням та військовою технікою; виконання державного оборонного замовлення на 2018 р. щодо закупівлі нових і модернізованих одиниць озброєння та військової техніки; відновлення технічної готовності озброєння і військової техніки; результати відновлення озброєння і військової техніки; стан матеріально-технічного забезпечення (продовольчого, речового тощо);

підсумки забезпечення ЗС України продовольством, речовим майном та матеріальними засобами; впровадження стандартів НАТО (підсумки виконання основних заходів переходу на стандарти НАТО; розподіл за функціональними ознаками національних військових документів, розроблених з урахуванням положень стандартів НАТО);

розвиток та удосконалення інфраструктури ЗС України (основні результати будівництва та відновлення об'єктів інфраструктури ЗС України у 2018 р.,

створення автономних військових баз з необхідною інфраструктурою для розташування військових частин, створення фонду службового житла для розміщення військовослужбовців військової служби за контрактом.

Підготовка військ (сил):

забезпечення підготовки військ (сил), підсумки підготовки військ (сил) (підготовка органів військового управління, сили та засоби ЗС України, залучені до навчань, підготовка резервів; індивідуальна підготовка військовослужбовців, бойова підготовка військових частин і підрозділів);

міжнародні навчання в загальній системі підготовки військ (сил) (отримані результати проведених заходів, багатонаціональні військові навчання за участю підрозділів ЗС України у 2018 р.).

Комплектування персоналом ЗС України:

підсумки кадрового забезпечення ЗС України (результати вдосконалення нормативно-правової бази з питань проходження військової служби у 2018 р, напрями подальшого удосконалення системи кадрового забезпечення);

підсумки комплектування ЗС України (удосконалення системи кадрового менеджменту ЗС України, алгоритм індивідуального кадрового супроводження та просування по службі найбільш підготовлених офіцерів, результати комплектування ЗС України, результати комплектування офіцерським складом, результати комплектування військовослужбовцями військової служби за контрактом, особами рядового, сержантського (старшинського) складу, підготовка рядового та сержантського (старшинського) складу військової служби за контрактом, підсумки призову громадян України на строкову військову службу);

розвиток військового резерву (підготовка резервістів ЗС України);

розвиток професійного сержантського (старшинського) складу ЗС України (стан та динаміка зміни облікової чисельності сержантського (старшинського) складу);

військова освіта та наука (розвиток військової освіти, структура системи військової освіти на кінець 2018 р., здобутки від реалізації заходів Дорожньої карти Програми НАТО «Удосконалення військової освіти», система курсової та мовної підготовки військовослужбовців, державних службовців і працівників у Міноборони та ЗС України, впровадження та розвиток технологій дистанційної освіти);

система воєнної науки (розвиток та удосконалення системи воєнної науки, підсумки наукової та науково-технічної діяльності).

Реалізація гуманітарної політики в ЗС України, забезпечення соціальних гарантій військовослужбовців зосереджені за такими спрямуваннями:

морально-психологічне забезпечення діяльності ЗС України (формування та утвердження національної ідентичності військовослужбовців, проведення заходів військово-патріотичної та культурологічної роботи, психологічне забезпечення військовослужбовців та їх стан, психологічна підготовка, мета і завдання психологічної декомпресії;

громадська підтримка діяльності ЗС України у 2018 році (консультативно-дорадчі органи, які діють при Міноборони, структура Громадської ради при Міноборони, структура та основні завдання Координаційної ради з питань розвитку козацтва в Україні, склад ради у справах душпастирської опіки при Міноборони (представницький міжконфесійний консультативно-дорадчий орган, який діє на громадських засадах), засади створення галузевої двосторонньої соціально-економічної ради; функціонування Ради волонтерів при Міноборони, напрямки діяльності та результати Проектного офісу реформ);

забезпечення конституційного права військовослужбовців на свободу совісті та віросповідання (служба військового духовенства (капеланська служба) у ЗС України; розподіл посад військових священників (капеланів) по видах, родах військ (сил) ЗС України, на кінець 2018 р., релігійність військовослужбовців ЗС України, основні віросповідання військовослужбовців ЗС України та членів їх сімей, ставлення військовослужбовців до служби військового духовенства (капеланської служби) у ЗС України;

забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у ЗС України (стан впровадження державної гендерної політики у ЗС України, допомога міжнародних партнерів (організацій) в імплементації, гендерних аспектів у діяльність ЗС України);

реалізація соціальних гарантій військовослужбовців і членів їх сімей (стан грошового забезпечення військовослужбовців, грошове забезпечення військовослужбовців, які беруть участь в заходах із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії РФ (операції Об'єднаних сил), стан забезпечення житлом військовослужбовців та членів їх сімей, у тому числі постійним та службовим житлом, фінансування будівництва (придбання)

житла у 2014–2018 рр., кількість військовослужбовців та осіб, звільнених з військової служби в запас або відставку, що перебувають на квартирному обліку в гарнізонах, на кінець 2018 р., створення фонду службового житла для розміщення військовослужбовців військової служби за контрактом, медичне забезпечення військовослужбовців та працівників ЗС України, санаторно-курортні заклади Міноборони, продовольче забезпечення військовослужбовців ЗС України та впровадження реформи системи харчування, норми продовольчого забезпечення військовослужбовців ЗС України (у тому числі сухого пайка), речове забезпечення ЗС України, у тому числі заходи щодо приведення речового забезпечення до стандартів НАТО).

Міжнародне співробітництво Міноборони та ЗС України:

загальна сутність та кількість проведених заходів з міжнародного співробітництва у 2016 – 2018 рр.;

основні аспекти двостороннього співробітництва: зі стратегічними партнерами України, з країнами – сусідами та провідними країнами світ; багатостороннього співробітництва та співробітництва в рамках міжнародних організацій, ініціатив; співробітництва з ЄС; участі ЗС України у виконанні заходів Порядку денного Асоціації Україна – ЄС у 2018 р.; виконання Індивідуальної програми партнерства між Україною та НАТО у 2018 р. (показники участі представників ЗС України у заходах міжнародного співробітництва); досягнення цілей партнерства визначеними силами і засобами ЗС України у рамках участі у «Процесі планування та оцінки сил»; участь України в операціях під проводом НАТО; співробітництво з ООН та ОБСЄ; співробітництво в рамках інших міжнародних та регіональних безпекових організацій та ініціатив;

миротворча діяльність;

контроль над озброєнням: підсумки участі ЗС України в міжнародних системах контролю над озброєнням у 2018 р.; кількісні показники верифікаційної діяльності у 2018 р.;

пріоритетні завданням ЗС України на наступний рік.

Щодо оснащення ЗС України озброєнням та військовою технікою у 2018 р., що перебуває на випробуванні та проектного розроблення; прийняти на озброєння; закуплені; ті, що потребують модернізації.

Результати підготовки ЗС України у 2018 навчальному році: органів військового управління, у тому числі за видами ЗС України; бойова підготовка підрозділів військ (сил); багатонаціональні навчання на території України та поза її межами.

Також, надається перелік нормативно-правових актів, прийнятих у 2018 р., розробником яких є Міноборони, звіт, щодо виконання бюджету Міноборони у 2018 р., військовослужбовці ЗС України, яким у 2018 р., яким присвоєно звання герой України [54].

Отож, таке видання як Біла книга, є доволі змістовним зведенням інформації про діяльність ЗС України, що видається для систематичного інформування суспільства про процеси які відбуваються у ЗС України та напрямки їх розвитку. Така систематизація відомостей щодо здійснюваної оборонної політики дозволяє будь-якій особі об'єктивно оцінити, з'ясувати та зрозуміти напрямки діяльності ЗС України, при цьому зменшується навантаження на органи військового управління щодо опрацювання запитів на публічну інформацію. Разом із позитивними моментами варто відмітити те, що відповідно до наказу Міністерства оборони України від 30 жовтня 2020 року №393 «Про затвердження інструкції з організації підготовки, видання та розповсюдження інформаційного бюлетеня «Біла книга» [55], Міноборони змінило періодичність виходу інформаційного бюлетеня «Біла книга» [56]. Якщо з 2005 року такі видання були кожен рік, то тепер не рідше ніж раз на три роки. На наш погляд, такі кроки негативно впливатимуть на інформацій відкритість та громадський контроль за діяльністю ЗС України. Тому вважаємо, що усе ж таки видання інформаційного бюлетеня «Біла книга» повинно здійснюватись кожен рік.

Другим видом інформації за порядком доступу є інформація з обмеженим доступом, до якої відповідно до Закону України «Про інформацію» відноситься конфіденційна, таємна та службова інформація [9, с. 21].

У межах діяльності ЗС України перш за усе здійснюється обробка конфіденційної інформації, зокрема, персональних даних: військовослужбовців; працівників; державних службовців; військовозобов'язаних; призовників; резервістів; осіб, звільнених з військової служби, ветеранів військової служби та війни, які у своїй сукупності, утворюють бази персональних даних, котрі ведуться в електронній формі та/або у формі картотек персональних даних, відповідно до наказу Міноборони № 926 від 26 грудня 2014 року «Про затвердження Порядку обробки і захисту персональних даних у Міністерстві оборони України» [57].

В цих базах обробляються персональні дані які дозволяють ідентифікувати особу, а саме: прізвище, ім'я, по батькові; дата і місце народження; паспортні дані (або дані іншого документа, що посвідчує особу), дата видачі та орган, що видав паспорт (або документ, що посвідчує особу); реєстраційний номер облікової картки платника податків; відомості про освіту, про стан здоров'я (в обсязі, необхідному для визначення придатності до військової служби та/або для реалізації трудових відносин), про сімейний стан, про фактичне місце проживання; номери телефонів; відомості, що підтверджують право на пільги та компенсації; фотозображення; відеозображення; відомості про проходження військової (державної) служби, що містяться в особовій справі; відомості про військовий облік, що містяться в особових справах призовників або в облікових картках військовозобов'язаних резервістів; відомості про трудову діяльність, що містяться в трудовій книжці, а також інші персональні дані, відповідно до чинного законодавства [57].

Обробка персональних даних має чітко сформульовану мету, зокрема: проходження військової служби та трудових відносин; управління людськими ресурсами, зокрема, кадровим потенціалом; надання інформаційних послуг; забезпечення економічних, фінансових послуг; телекомунікаційних послуг; надання освітніх послуг та у сфері охорони здоров'я; та реалізацію інших відносин, що потребують обробки персональних даних (забезпечення бойової підготовки та повсякденної діяльності військ, закріплення озброєння та військової техніки, речове та продовольче забезпечення, забезпечення житлом); підготовку

відповідно до вимог законодавства статистичної, адміністративної та іншої службової інформації з питань персоналу; вирішення інших питань з використанням інформації з бази персональних даних [57]. На наш погляд, мета обробки персональних даних має бути конкретною, без формулювань «вирішенням інших питань», без їх точного визначення, що унеможливить несанкціонованого використання та обробки персональних даних. Адже військовослужбовці перебувають в імперативних військовослужбових відносинах, де невиконання наказу є неприйнятним, а в деяких випадках може бути розцінений як злочинний. Тому такі неоднозначні визначення повинні бути виключені, а перелік цілей обробки персональні дані, абсолютно визначений.

Наступний вид інформації з обмеженим доступом – таємна інформація. Хоча в Законі України «Про інформацію» йде мова про «таємницю» [9, ч. 1 ст. 21], але в чинному законодавстві є Закон України «Про державну таємницю». В змісті цього Закону надається тлумачення поняття «державна таємниця», під яким розуміється, – вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею і підлягають охороні державою [58, ст. 1]. Даний Закон призначений для регулювання суспільних відносин, пов'язаних з віднесенням інформації до державної таємниці, засекречуванням, розсекречуванням її матеріальних носіїв та охороною державної таємниці з метою захисту національної безпеки України [58, ст. 1]. Отже, у такому випадку, законодавство ототожнює поняття «таємниця» і «державна таємниця», оскільки іншого закону присвяченого урегулюванню відносин пов'язаних з обігом «таємниці» немає, що обумовлено у частині 3 статті 21 Закону України «Про інформацію» «Порядок віднесення інформації до таємної ..., а також порядок доступу до неї регулюються законами» [9, ч. 3 ст. 21]. Хоча, норми законодавства повинні виключати багатозначності у застосування та тлумаченні основних поняттях, зокрема, таких важливих, як «таємна інформація» і «державна

таємниця», що потребує внесення відповідних законодавчих змін, щодо узгодження цих правових категорій.

Таємна інформація (державна таємниця), у сфері функціонування ЗС України становить значну частину серед усієї сукупності інформації діяльності ЗС України. Такий стан обумовлений призначенням, функціями та особливим характером діяльності ЗС України у механізмі держави. Зроблений висновок також підтверджений аналізом Зводу відомостей, що становлять державну таємницю. У ньому переважну сукупність даних становить сфера функціонування ЗС України, та які у більшості підстав виступають суб'єктом режимно-секретної діяльності пов'язаної з обігом відповідної інформації [59].

Відомості, що відносяться до державної таємниці у сфері оборони поділяють на такі групи:

- інформація, що стосується безпосередньо функціонування ЗС України;
- інформація військово-технічного характеру;
- інформація про заходи захисту населення в умовах можливих конфліктів;
- відомості географічно-топологічного характеру, які мають значення для оборони країни [60, с. 87]

Ще один вид інформації з обмеженим доступом – службова інформація у сфері діяльності ЗС України. Закон України «Про інформацію» закріплює, що порядок віднесення інформації до службової, її правовий режим регулюються законами [9, ч. 3 ст. 21].

У Законі України «Про доступ до публічної інформації» визначено, що до службової інформації може бути віднесена така інформація:

- 1) що міститься в документах суб'єктів владних повноважень, які становлять внутрівідомчу службову кореспонденцію, доповідні записки, рекомендації, якщо вони пов'язані з розробкою напряму діяльності установи або здійсненням контрольних, наглядових функцій органами державної влади, процесом прийняття рішень і передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень;

2) зібрана в процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни, яку не віднесено до державної таємниці [31, ч. 1 ст. 9].

Документам, що містять інформацію, яка становить службову інформацію, присвоюється гриф «для службового користування» [31, ч. 2 ст. 9].

Отже, службовою інформацією у діяльності ЗС України може бути інформація, що стосується врегулювання та вирішення внутрішньоорганізаційних питань діяльності ЗС України, а також та інформація, яка була зібрана у процесі діяльності за напрямками: оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, оборони країни. Хоча термін «оборона України» має досить широке розуміння у Закон України «Про оборону України», а саме: оборона України – система політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту [61, ст. 1]. Сукупність усіх зазначених заходів повсякденно і безперервно здійснюється ЗС України, у такому випадку будь-яка інформація про діяльності ЗС України має бути службовою.

Крім того, конкретизований перелік відомостей, що становлять службову інформацію, який складається органами державної влади має бути загальнодоступним [31, ч. 3 ст. 9]. На виконання цієї норми Закону України «Про доступ до публічної інформації» Міноборони затвердило Перелік відомостей Міноборони, які містять службову інформацію [62].

Зазначений наказ Міноборони деталізує перелік відомостей, що є службовою інформацією за окремими напрямками функціонування ЗС України. Вважаємо за потрібне вказати їх. Отже, такою інформацією є наступні відомості про:

формування і реалізацію державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва;

планування заходів Міноборони з питань національної безпеки у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва;

бойову готовність, оперативна, бойова підготовка та застосування військ (сил);

організацію, чисельність та дислокація військ (сил);

організаційно-мобілізаційні питання, військово будівництво, комплектування військ і кадрові питання;

розвідувальну діяльність (організація діяльності, задіяний персонал, плани, заходи тощо);

інформаційно-телекомунікаційні та комп'ютерні системи, зв'язок;

морально-психологічне забезпечення військ (сил);

озброєння, військова техніка та майно;

питання служби військ та правопорядку;

фінансове забезпечення;

міжнародне співробітництво;

військову освіта, наукову та науково-технічну діяльність;

захист інформації з обмеженим доступом;

топогеодезичне та навігаційне забезпечення;

верифікаційну діяльність [62].

Зазначене дозволяє провести аналогію із інформацією, що висвітлюються у Бюлетені «Біла книга», у багатьох позиціях вона збігається зі службовою. Наприклад, міжнародне співробітництво, військова освіта тощо. Разом з тим, по кожному із зазначених напрямків установлені межі (в Переліку відомостей Міноборони, які містять службову інформацію), які і обумовлюють розмежування публічної інформації, для доведення до громадськості, і тієї яка обмежена у доступі (службова) у внутрішньоорганізаційних цілях, хоча і стосуються, одного і того ж напрямку діяльності ЗС України.

Отож, проведений нами аналіз, дозволив з'ясувати масштабність напрямків, процесів, специфічних особливостей суб'єктно-об'єктного складу інформаційної діяльності ЗС України. Розгалужена система суб'єктів обумовлена завданнями та розгалуженою інформацію про зміст діяльності ЗС України. Суб'єкти інформаційної діяльності переважно розподілені за суб'єктів загальної та

спеціальної компетенції. Спеціальні суб'єкти забезпечують реалізацію стратегічних комунікацій, інформування громадськості публічною інформацією, реагування звернення та на запити на публічну інформацію, обробку інформації та її захист.

На наш погляд, трансформації та уніфікування потребує розгалужена система суб'єктів, що забезпечують стратегічні комунікації. Їх перевантаження сприяє розосередженню основних завдань серед різних суб'єктів, що на практиці призводить до неможливості встановлення відповідальної особи за вирішення та розв'язання конкретних інформаційних завдань. Таким чином, питання удосконалення цих та інших проблемних питань ми спробуємо запропонувати у третьому розділі дисертації.

2.3 Функції та повноваження Збройних Сил України щодо здійснення інформаційної діяльності

У попередньому підрозділі ми з'ясували, що суб'єкти інформаційної діяльності реалізують визначені нормативно-правовими актами завдання, причому декілька суб'єктів діють у межах одного напрямку. Тому актуальним та логічно послідовним, для подальшого з'ясування адміністративно-правового статусу є дослідження функцій та повноважень ЗС України як суб'єктів інформаційної діяльності.

Термін «функція» походить від лат. *functio* – виконання, звершення [63]. У словнику української мови «функція» розтлумачено, як: явище, яке залежить від іншого явища, є формою його виявлення і змінюється відповідно до його змін; робота кого-, чого-небудь, обов'язок, коло діяльності когось, чогось; призначення, роль чого-небудь; величина, яка змінюється зі зміною незалежної змінної величини (аргументу) [64]. Отже, функція перебуває у взаємозалежності з сутністю певного явища, яке зумовлює форму вияву функції та її зміни.

Функції у державно-правовому контексті передбачають реалізацію певних напрямків, які визначені соціальним призначенням певного організованого об'єднання, а в функціях знаходить вираз його сутність, завдання та цілі [65, с. 59]. В державному управлінні функції розглядають як вплив органів держави, у межах їх прав та обов'язків щодо певних об'єктів управління або компонентів певних структур [66, с. 110]

Через функції держави, задовольняються різноманітні суспільні інтереси, а самі функції виступають їх засобами. Завдяки уособленню діяльності у функціях вирішуються конкретні завдання на певному етапі розвитку держави згідно з об'єктивно зумовленими соціальними потребами. Причому з вадами реалізації функції пов'язують негативні наслідки у суспільному житті [67, с. 89]. Отже, від правильного розуміння, формулювання та виконання функцій залежить ефективність здійснюваної діяльності.

На реалізацію функцій спрямовуються матеріальні ресурси, політичні та ідеологічні зусилля для вирішення завдань. До функцій відносять основні ключові напрямки діяльності [26, с. 73], без яких не може повноцінно реалізовуватись інформаційна діяльність. Злагоджена та організована реалізація функцій інформаційної діяльності сприяє досягненню основної мети та упорядкуванню відносин, з приводу задоволення інформаційних прав та інтересів усіх учасників комунікації щодо сфери функціонування ЗС України. Конкретизація функцій відбувається у реалізації правосуб'єктності органів військового управління та підрозділів ЗС України, уточнена у певних діях, щодо окремого напрямку діяльності.

Кожен такий напрямок діяльності має свій зміст і об'єкт впливу. Зміст становить множина однорідних доцільних постійних дій, через які держава справляє вплив на конкретні сфери суспільного життя і через які розкривається її соціальне призначення. З'ясування змісту функцій дає відповідь на запитання: що робить суб'єкт; які цілі переслідує; які завдання вирішує вона на певному етапі її розвитку? В сукупності функції дають уявлення про державу з погляду її

динаміки, тобто, показують, як вона живе, діє, розвивається, змінюється [67, с. 90].

Об'єктом функції є певна сфера суспільних відносин, на яку спрямовано державний вплив. Об'єкт є одним із критеріїв розмежування функцій [67, с. 90].

Таким чином, для розмежування окремих функцій, а саме основних напрямків інформаційної діяльності варто відокремити об'єктну сферу цієї діяльності.

Термін «функція» має у правовому вимірі макро (у аналізі функцій держави) та мікро (щодо функціонування органів які утворюють механізм держави та є безпосередніми механізмами забезпечення державних функцій що реалізуються у конкретній сфері). Якщо у підрозділі 1.3 ми аналізували інформаційну функцію у межах якої реалізується адміністративно-правовий статус ЗС України як суб'єктів інформаційної діяльності, то у межах даного підрозділу нами досліджуються конкретні напрямки, що у цілому задовольняють цілі та завдання інформаційної функції держави з урахуванням завдань та повноважень ЗС України. Зважаючи на тісний зв'язок між функціями держави та функціями її органів [27, с. 137], ми не ототожнюємо їх.

Досліджувані функції є меншими за обсягами, виконуються тільки ЗС України, мають більш вузький, локальний характер порівняно з функціями держави. Функції ЗС України щодо здійснення інформаційної діяльності є певними напрямки реалізації їх компетенції відповідно до їх місця та призначення в державному апараті, тоді як функції держави реалізуються за допомогою узгодженої діяльності більшості державних інститутів [67, с. 92].

Функції ЗС України пов'язані не лише з напрямками їх реалізації, але й з метою якої необхідно досягти під час реалізації інформаційної діяльності та конкретними завданнями. Така мета обумовлена реалізацією інформаційного законодавства у межах інформаційних прав та обов'язків ЗС України й інших суб'єктів та сфери функціонування – забезпечення воєнної безпеки та оборони.

Завдання пов'язані із наперед визначеними, запланованими для виконання обсягом роботи, справа і т. ін., настанова, розпорядження виконати певне

доручення, мета, до якої прагнуть; те, що хочуть здійснити [68]. Завдання є орієнтиром, те що потребує виконання й досягнення, питання та проблеми які потребують вирішення, розв'язання.

У свою чергу такими цільовими орієнтирами досліджуваної діяльності ЗС України є:

дотримання, задоволення й реалізація прав та інтересів на інформацію усіх суб'єктів у сфері оборони та воєнної безпеки держави;

інформування громадськості про основні результати та напрямки виконання основних завдань ЗС України;

підтримання комунікацій з громадськістю;

забезпечення належного обігу інформації, а саме створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації;

забезпечення функціонування інформаційних систем, безпечної передачі інформації у телекомунікаційних мережах ЗС України;

організація використання засобів зв'язку ЗС України із вимогами інформаційної безпеки;

притягнення до відповідальності винних за порушення норм інформаційного законодавства, що належить до юрисдикції командирів та начальників ЗС України відповідно до дисциплінарних статутів та ст. 15 КУпАП.

Визначення завдань та нормативно-правових основ їх реалізації (що було здійснено у попередніх підрозділах), дозволяє нам сформулювати сучасні функції ЗС України щодо здійснення інформаційної діяльності: обіг інформації внутрішнього службового значення; охорона та захист таємної інформації; стратегічні комунікації; обробка персональних даних; освітньо-роз'яснювальний напрямок; науково-інформаційне забезпечення.

1. Обіг інформації внутрішнього службового значення. Забезпечення цього напрямку відбувається через створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення. Основними ключовими моментами цієї діяльності є:

отримання інформації (створення, збирання, одержання тощо);

розпоряджання (обробка, поширення, використання, надання тощо);

збереження (створення належних умов та ресурсів для її зберігання, охорона та захист).

Отримання інформації. У межах дослідження адміністративно-правових засад діяльності податкової міліції як суб'єкта інформаційних відносин Д. О. Мороз зазначив, що більшість робочого часу працівники податкової міліції проводять за аналітичною роботою. Первинною у якій є збір, а потім вже комплексний аналіз, систематизація та відповідне реагування на негативну інформацію щодо результатів фінансово-господарської діяльності платників податків, відносно певної інформації, що одержана з відомчих баз даних або джерел з вільним доступом [69, с. 9]. Тобто джерелами отримання інформації є власні або інші джерела.

На наш погляд необхідно уточнити, що у діяльності ЗС України джерелами отримання інформації можуть бути: нормативно-правові акти; наради; усні накази, розпорядження чи вказівки командирів (начальників); результати аналітичного узагальнення, коли створюється нова інформація на основі зведених узагальнених даних; результати розвідки та оцінки даних обстановка; рекогносцировка місцевості; новини та повідомлення у засобах масової інформації; місцеві жителі тощо.

Отримання інформації у діяльності органів державної влади України, зазначає І. М. Сопілко, пов'язане з одержанням будь-яких відомостей, необхідних їм для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій [15, с. 111]. Межі та повноваження щодо отримання інформації визначені чинним законодавством [11, ст. 6].

Аналіз нормативно-правових актів дозволив зробити висновок, про те, що у правових нормах використовуються правові терміни у різних аспектах, зокрема: «отримання інформації», «отримання можливості обробляти інформацію», «доступ до інформації», «порядок одержання, використання, поширення і зберігання інформації», «надання дозволу на ознайомлення з інформацією» [50, с. 124], «отримання відомостей», «одержання інформації», «вилучення документів», «зняття копій» тощо [70, с. 136].

Розпорядження (обробка, використання, поширення, надання тощо).

Різновид інформаційної діяльності – розпорядження, пов’язаний із поняттям «розпорядник інформації» яким, згідно чинного законодавства є суб’єкт владних повноважень [31, ст. 13]. Розпорядник інформації, серед іншого зобов’язаний надавати та оприлюднювати достовірну, точну та повну інформацію, а також у разі потреби перевіряти правильність та об’єктивність наданої інформації і оновлювати оприлюднену інформацію.

Оприлюдненню у сфері функціонування ЗС України підлягає наступна інформація про:

організаційну структуру, місію, функції, повноваження, основні завдання, напрями діяльності та фінансові ресурси (структуру та обсяг бюджетних коштів, порядок та механізм їх витрачання тощо);

нормативно-правові акти, акти індивідуальної дії (крім внутрішньоорганізаційних), прийняті розпорядником, проекти рішень, що підлягають обговоренню, інформацію про нормативно-правові засади діяльності;

перелік та умови отримання послуг, що надаються, форми і зразки документів, правила їх заповнення;

порядок складання, подання запиту на інформацію, оскарження рішень розпорядників інформації, дій чи бездіяльності;

систему обліку, види інформації, яку зберігає розпорядник;

механізми чи процедури, за допомогою яких громадськість може представляти свої інтереси або в інший спосіб впливати на реалізацію повноважень розпорядника інформації;

плани проведення та порядок денний своїх відкритих засідань;

загальні правила роботи установи, правила внутрішнього трудового розпорядку;

звіти, в тому числі щодо задоволення запитів на інформацію;

діяльність суб’єктів владних повноважень, а саме про їхні місцезнаходження, поштову адресу, номери засобів зв’язку, адреси офіційного веб-сайту та електронної пошти; прізвище, ім’я та по батькові, службові номери

засобів зв'язку, адреси електронної пошти керівника органу та його заступників, а також керівників структурних та регіональних підрозділів, основні функції структурних та регіональних підрозділів, крім випадків, коли ці відомості належать до інформації з обмеженим доступом; розклад роботи та графік прийому громадян; вакансії, порядок та умови проходження конкурсу на заміщення вакантних посад;

іншу інформацію щодо діяльності ЗС України, порядок обов'язкового оприлюднення якої встановлений законом [31, ст. 15].

Сучасний словник української мови «розпоряджатись» трактує у таких значеннях: володіти чим-небудь, мати у своєму розпорядженні щось, діяти стосовно до кого-, чого-небудь на свій розсуд, використовувати що-небудь, знаходити йому застосування [3, с. 1258]. Але відносно органу державної влади в особі ЗС України, як розпорядника інформації, так би мовити «свій розсуд» обмежений нормами інформаційного законодавства, які визначають підстави, межі, порядок обробки, використання, поширення, надання тощо, відповідної інформації.

Використання інформації передбачає застосування її у службових цілях та в інтересах забезпечення оборони України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності України.

Обробка інформації сьогодні переважно уособлюється та пов'язана із розвитком програмного забезпечення та різноманітних програмних засобів обробки інформації.

Закон України «Про захист інформації в телекомунікаційно-інформаційних системах» визначає, що обробка інформації в системі – це виконання однієї або кількох операцій, зокрема: збирання, введення, записування, перетворення, зчитування, зберігання, знищення, реєстрації, приймання, отримання, передавання, які здійснюються в системі за допомогою технічних і програмних засобів [71]. У діяльності ЗС України актуальною є не тільки обробка повсякденної службової, оперативної чи статистичної інформації, але проведення аналізу ризиків у сфері відповідальності.

Поширення інформації, як інформаційна діяльність передбачає доступ до інформації шляхом: систематичного та оперативного оприлюднення інформації: в офіційних друкованих виданнях; на офіційних веб-сайтах в мережі Інтернет; на єдиному державному веб-порталі відкритих даних; на інформаційних стендах; будь-яким іншим способом; надання інформації за запитами на інформацію [31, ст. 5].

Поширення інформації у ЗС України здійснюється завдяки регулярному оприлюдненню інформації про діяльність її органів та підрозділів у власних відомчих виданнях, таких як: сайт АрміяInform, телепрограма «На варті», військове телебачення України, військове радіо «АрміяFM», телерадіостудія Міноборони «Бриз», щоквартальний науково-теоретичний та науково-практичний журнал Міноборони «Наука і Оборона», бюлетень «Біла книга», засоби масової інформації, оприлюднення інтерв'ю посадових осіб Міноборони, ЗС України, інформаційні стенди тощо.

Згідно з рейтингом інформаційної прозорості офіційних веб-сайтів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади (за перше півріччя 2020 р.), що визначався за окремими показниками Міноборони, оцінено наступним чином: наявність інформації (100 %); якість інформаційного наповнення (74,71 %); інформаційна прозорість (87,36 %) [72]. Тому, інформаційна відкритість у діяльності ЗС України потребує покращання.

Інформаційна діяльність щодо надання інформації відбувається шляхом опрацювання звернень громадян та запитів на інформацію. Робота зі зверненнями громадян здійснюється відповідно до ст. 40 Конституції України, Закону України «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 року, Указу Президента України «Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування» від 7 лютого 2008 року № 109.

Надання інформації за запитами на інформацію у межах інституту доступу до публічної інформації і механізм його забезпечення є новим в теорії та практиці інформаційних правовідносин, зокрема, і для ЗС України, упровадження якого

пов'язано із прийняттям у 2011 році Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Надання інформації за запитами на інформацію складаються із певної послідовності процесуальних дій. У ЗС України реалізуються такі із них:

1. *Отримання та реєстрація* запитів на інформацію здійснюється на особистому прийомі через громадські приймальні посадовими особами ЗС України, що здійснюють особистий прийом громадян або за письмовими запитами на інформацію.

2. *Опрацювання запитів на інформацію*, забезпечує надання компетентної відповіді розпорядника інформації, для чого визначається підпорядкований структурний підрозділ, компетентний у питанні, що надійшло у запиті на публічну інформацію.

3. *Оскарження*, вступає в силу у разі подання скарги запитувачем на отриману відповідь та дії посадових осіб ЗС України, за попереднім запитом на інформацію.

Збереження (створення належних умов та ресурсів для її зберігання, охорона та захист). Зберігання інформації передбачає створення та ведення систематизованих обліків у документованій та електронній формі, хоча, електронні останнім часом мають переважне значення в умовах розвитку інформаційного суспільства й інформаційних технологій.

2. *Охорона та захист таємної інформації*. Цей напрямок діяльності передбачає систему заходів спрямованих на забезпечення встановлення, дотримання та контролю за правовим режимом інформації, розпорядником якої є ЗС України. Охорона та захист інформації передбачає комплексне вжиття заходів правового, технічного, інформаційного, організаційного та юрисдикційного характеру. Вживають такі заходи як: загальні суб'єкти, посадові особи ЗС України, що допущенні до роботи з відповідними відомостями обмеженого обігу, так і спеціальні, які установлюють та контролюють виконання режимних правил з дотримання державної таємниці.

У Законі України «Про інформацію» захист інформації визначено як сукупність правових, адміністративних, організаційних, технічних та інших заходів, що забезпечують збереження, цілісність інформації та належний порядок доступу до неї [9, ст. 1]. Перераховані заходи спрямовані на забезпечення збереження інформації, її цілісності й дотримання порядку доступу до інформації. Захисту підлягає будь-яка документована інформація, дані і програми автоматизованих систем, неправомірна дія з якими може спричинити шкоду власникові, користувачеві або іншому учасникові інформаційної діяльності [73].

У ЗС України безперервно реалізується державна політика щодо захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, функціонує спеціальна телекомунікаційна система для криптографічного захисту службової інформації, посилюється протидія інформаційним загрозам, а також забезпечується належне реагування на висвітлення недостовірних даних щодо діяльності ЗС України, що забезпечує дієвий бар'єр для протидії загрозам у сфері оборони.

Діяльність щодо захист інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах ЗС України здійснює – Головне управління зв'язку та інформаційних систем Генерального штабу ЗС України [74].

3. Стратегічні комунікації. Такий напрямок інформаційної діяльності має недовготривалий період існування.

Стратегічні комунікації передбачають :

розуміння цільової аудиторії з метою створення, зміцнення та збереження сприятливих умов для просування національних інтересів, політики та цілей держави через використання узгоджених концепцій, стратегій, доктрин і програм, планів, тем і продуктів, поєднані та синхронізовані з діями усіх елементів національної могутності;

використання публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави тощо.

інформування, впливу, або переконання цільової аудиторії з метою просування та реалізації національних інтересів відповідно до національних цінностей.

взаємодію та взаємовплив в інформаційному середовищі між окремими суб'єктами (державними чи призначеними для виконання державних цілей), що полягає у всебічному залученні можливостей кожного окремого компонента системи стратегічної комунікації у комплексі або відокремлено, спрямоване на досягнення спільної мети.

інтеграцію досліджень сприйняття аудиторії та зацікавлених сторін (стейкхолдерів) і врахування отриманих результатів під час реалізації політики, планування та операцій на кожному рівні; спрямування за одним вектором множини різних видів діяльності (наприклад, політичний процес, зв'язки з громадськістю, інформаційні операції тощо), кожна з яких справляє вплив на підтримку національних цілей [75, с. 350].

Згідно Військового стандарту, стратегічні комунікації – це скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави: публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, інших суб'єктів інформаційної діяльності з метою виконання заходів, спрямованих на просування цілей держави. [76, 6.1.1.28. с. 11]. Майже аналогічне визначення міститься у Концепції стратегічних комунікацій Міноборони та ЗС України [34].

4. Обробка персональних даних, переважно стосується безпечної обробки, належного використання та збереження таких даних. Переважно така діяльність стосується військовослужбовців та працівників ЗС України. Але разом з тим обробці персональних даних у ЗС України підлягають дані цивільних осіб, які не пов'язані зі ЗС України та не перебувають у підпорядкуванні. Наприклад, особа надіслала запит або звернення до ЗС України, із зазначенням інформації про себе тощо. Такий напрямок інформаційної діяльності повинен здійснюватись відповідно до вимог законодавства про обробку та захист персональних даних.

У межах військових частин командири (начальники) військових частин забезпечують:

планування та організацію виконання дій щодо забезпечення безпеки персональних даних;

збереженість персональних даних, обмеженість доступу до них;

визначення посадових обов'язків особам, які безпосередньо організують роботу, пов'язану з обробкою та захистом персональних даних;

організацію та здійснення контролю за виконанням встановлених вимог із забезпечення захисту персональних даних;

планування та організацію проведення занять з вивчення чинного законодавства [57].

Освітньо-роз'яснювальний напрямок, передбачає надання відомостей, інформації про вимоги українського законодавства щодо основних положень та правил, механізмів, режимів обігу інформації з урахування особливостей діяльності ЗС України. Важливим у цьому напрямку є підготовка фахівців. Зокрема на факультеті охорони державної таємниці та інформаційного протидорства Житомирського військового інституту імені С. П. Корольова здійснюється підготовка фахівців для військових частин та органів управління Міноборони та інших міністерств, за освітніми ступенями вищої освіти: «бакалавр» за спеціальністю забезпечення військ (сил); «магістр» за спеціальностями: системи та засоби радіоелектронної боротьби забезпечення військ, комп'ютеризовані засоби інформаційного впливу та організація захисту інформації з обмеженим доступом та автоматизація її обробки [77].

У межах Інституту забезпечення військ (сил) та інформаційних технологій, який функціонує у межах Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського та призначений для підготовки фахівців стратегічного та оперативного рівнів. Серед спеціальностей інституту здійснюється підготовка за такими спеціалізаціями, як: інформаційно-аналітичне забезпечення органів військового управління; управління інформаційною безпекою у ЗС України;

організація зв'язку та автоматизованих систем управління; захист інформації з обмеженим доступом у військах (силах) тощо [78].

Науково-інформаційне забезпечення полягає у здійсненні наукової діяльності в ЗС України для задоволення потреб та інтересів безпеки та оборони України. Така діяльність полягає у реалізації інтелектуальної творчої діяльності, спрямованої на одержання нових знань та (або) пошук шляхів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження [79, ст. 1].

Науково-інформаційне забезпечення відбувається внаслідок спрямованого методичного, організаційного забезпечення та координації наукової, науково-технічної та науково-педагогічної діяльності [79, ст. 1].

Метою такої діяльності є отримання наукового результату у вигляді нового наукового знання, що одержане в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях інформації. Науковий результат може бути у формі звіту, опублікованої наукової статті, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження, наукового відкриття, проекту нормативно-правового акта, нормативного документа або науково-методичних документів, підготовка яких потребує проведення відповідних наукових досліджень або містить наукову складову, тощо [79, ст. 1].

Основним керівним документом у ЗС України є «Положення про організацію наукової і науково-технічної діяльності в системі Міністерства оборони України» затверджене наказом Міністерства оборони України від 27.07.2016 р. № 385. Цим Положенням урегульовано порядок замовлення на проведення наукових досліджень, планування, проведення та всебічного забезпечення наукової і науково-технічної діяльності в Міноборони, ЗС України [80].

Відповідно до наказу Міноборони від 12 вересні 2016 р. № 474 «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів Міністра оборони України», було скасовано дію наказу Міністерства оборони України від

27 вересня 2000 року № 315 «Про затвердження Положення про науково-інформаційну діяльність у Збройних силах України». Даний наказ був безпосередньо спрямований на урегулювання питань науково-інформаційної діяльності, у якому пріоритетними були суто інформаційні напрямки щодо:

пошуку, збору, систематизації, аналітико-синтетичного оброблення, накопичення, зберігання, використання, оновлення та надання споживачу (поширення) воєнно-наукової інформації, у тому числі з використанням сучасних інформаційних технологій;

захисту інформації з обмеженим доступом;

регулювання прав та обов'язків учасників науково-інформаційної діяльності [81].

Аналогічного окремого нормативно-правового акту на сьогодні не прийнято, вважаємо, що наукове розроблення інформаційного забезпечення сьогодні, в умовах зростання ролі та обсягів інформації, зокрема у сфері наукової діяльності потребує нормативного урегулювання.

Наступним важливим аспектом, що характеризує досліджуваний адміністративно-правовий статус ЗС України, є повноваження, які мають тісний зв'язок із функціями інформаційної діяльності. Розвиток правової думки зумовив оперування такими подібними категоріями як повноваження та компетенції. Тому доцільно з'ясувати їх етимологічну правову природу.

Словник української мови тлумачить «компетенцію» як добру обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи [82], а повноваження – право, надане кому-небудь для здійснення чогось; права, надані особі або підприємству органами влади [83].

Компетентний розглядається як такий, що має достатні знання в якій-небудь галузі, який з чим-небудь добре обізнаний, тямущий, який ґрунтується на знанні; кваліфікований; який має певні повноваження; повноправний; повновладний [3, с. 560]. Таке співвідношення у словниковому розумінні дозволяє з'ясувати, що компетенція є ширшим поняттям та включає у себе повноваження.

Хоча є інші підходи, так Р. Козюренко розуміє співвідношення у діаметрально протилежному напрямку та пише, що «найскладнішим елементом правового статусу ... є компетенція» [84, с. 239]. Тобто визначає, що повноваження є ширшим поняттям ніж компетенція та включає її.

Сокурєнко В. В. здійснюючи розмежування компетенцій та повноважень публічних органів управління у сфері оборони, визначає, що компетенція – «це комплекс прав та обов'язків органів публічної адміністрації..., а також система цілей, завдань, функцій ...». Під повноваженнями автор пропонує розуміти «систему прав та обов'язків (власних або делегованих), наданих державою органам публічної адміністрації ...». Чим фактично ототожнює ці поняття [85, с. 17].

В. Б. Авер'янов та С. В. Ківалов розглядають компетенцію як визначальний елемент правового статусу (правового становища) органу виконавчої влади, що є комплексом повноважень зі здійснення виконавчої влади [86, с. 118; 87, с. 82–94].

Отже, ми дотримуємось думки, що компетенція є ширшим за повноваження, але тоді необхідно з'ясувати, що саме є змістом компетенції крім повноважень (прав та обов'язків). З цього приводу доречним буде наведення міркування Ю. П. Битяка, а саме: «компетенція являє собою певний обсяг державної діяльності, що покладений на конкретний орган, або коло питань, передбачених законодавством, іншими нормативно-правовими актами, які орган має право вирішувати в процесі практичної діяльності» [88, с. 59].

Варто зупинитись ще одному підході, коли змісту «компетенції» надається як широке, так і вузьке значення. Так, І. Л. Бачило згідно широкого підходу розглядає компетенцію як функції, завдання, об'єкти відання, коло діяльності, повноваження і відповідальність, а вузького – лише права та обов'язки, тобто ототожнюється з повноваженнями [89, с. 52–54].

На позиції широкого розуміння стоїть М. О. Король, розглядаючи поняття та сутність компетенції Державної прикордонної служби України, «для виконання своєї ролі у державному механізмі Державна прикордонна служба України

наділяється правами та обов'язками, які розглядаються як самостійні поняття, що виступають елементами «повноваження» і входять до складу поняття «компетенція». Та зазначає про завдання які необхідно вирішити [90, с. 230]. Отже, з цього можемо розуміти, що компетенцію формують такі елементи як повноваження та завдання.

Таким чином, проаналізовані положення дозволяють стверджувати, що компетенції ЗС України щодо здійснення інформаційної діяльності передбачають наявність сукупності завдань та відповідних інформаційних повноважень (прав та обов'язків) спрямованих на їх реалізацію.

Повноваження передбачають закріплення прав та обов'язків у конкретних напрямках інформаційної діяльності ЗС України. Практика функціонування суб'єктів інформаційної діяльності у ЗС України свідчить, про те що найбільшою проблемою є закріплення за різними структурними органами та підрозділами аналогічних повноважень (**додаток В**).

Подібний висновок зробив і В. В. Сокурєнко, «...сфера діяльності деяких структурних одиниць переплітається одна з іншою, що свідчить про наявність проблеми дублювання повноважень підрозділів Міністерства та недоцільність їхнього існування» [85, с. 17].

Проаналізовані нами керівні нормативні акти, що врегульовують правове становище суб'єктів інформаційної діяльності ЗС України дозволили виявити неналежне закріплення повноважень цих суб'єктів (**додаток В**). Так, зокрема, відсутнє чітке розмежування прав та обов'язків. Зазвичай в установчих актах вказані напрямки відповідальності, основні задачі, а також, що здійснює окремий структурноно підрозділу, такий стан характерний для Департаменту стратегічних комунікацій Міноборони, Управління стратегічних комунікацій Апарату Головнокомандувача ЗС України). Або права та обов'язки не звизначені, наприклад у положеннях про Управління зв'язків з громадськістю ЗС України, про органи зв'язків з громадськістю (прес-служби) ЗС України, про контактний центр (Call-центру) Головнокомандувача ЗС України (**додаток В**). З урахуванням необхідності визначення, конкретизації досліджуваного адміністративно-

правового статусу, а також з позиції практичної доцільності та необхідності важливо чітко визначати й розмежовувати права та обов'язки окремих суб'єктів інформаційної діяльності.

Крім цього, дослідження правового закріплення становища суб'єктів інформаційної діяльності ЗС України дозволив виявити велику кількість суб'єктів, які функціонують у напрямку стратегічних комунікацій (керівний склад Міноборони та Генерального штабу, помічник Міноборони (прес-секретар), помічник начальника Генерального штабу – Головнокомандувача ЗС України зі стратегічних комунікацій, Головне управління розвідки Міноборони, Департамент воєнної політики, стратегічного планування та міжнародного співробітництва Міноборони, Управління комунікацій та преси Міноборони, Управління інформаційних технологій, Відділ координації стратегічних комунікацій та моніторингу, Головне оперативне управління Генерального штабу ЗС України, Головне управління військового співробітництва та миротворчих операцій Генерального штабу ЗС України, Головне управління морально-психологічного забезпечення ЗС України, Управління зв'язків з громадськістю ЗС України, Управління цивільно-військового співробітництва ЗС України, Об'єднаний оперативний штаб ЗС України, Командування Сил спеціальних операцій ЗС України, командувачів (командирів), керівників органів військового управління всіх рівнів). Таке становище супроводжується нагромадженням повноважень, що у кінцевому рахунку спричиняє невизначеність у сфері відповідальності. На підставі аналіз нормативних актів з функціонування суб'єктів стратегічних комунікацій з'ясовано, що немає чіткого формулювання їх обов'язків, наприклад «Департамент відповідно до наданих повноважень, координує ...» [36].

Отже, функції та повноваження є важливими, невід'ємними складовими у встановленні та визначенні адміністративно-правового статусу ЗС України як суб'єктів інформаційної діяльності. Новітні форми та прояви обігу інформації, у сфері безпеки та оборони Україна, зумовлюють виникнення нових напрямків інформаційної діяльності через формування відповідних завдань у ЗС України, що

сприяє утворенню, іноді не виправдано, окремих органів та підрозділів ЗС України із відповідними повноваженнями.

Висновки до розділу 2

Основний вектор інформаційної діяльності ЗС України закладено у нормативно-правових актах, або в їх окремих нормах, які конкретизують поведінку посадових осіб ЗС України, щодо здійснення обігу інформації відповідно до вимог інформаційного законодавства. Завдяки системі нормативно-правових актів відбувається правове забезпечення інформаційної діяльності механізмів обігу інформації, визначенню правового режиму конкретної інформації, визначається правове становище із сукупністю повноважень ЗС України тощо.

Цілісність правового підґрунтя досліджуваної інформаційної діяльності передбачає систему взаємопов'язаних нормативно-правових актів, яка визначена наступним чином, нормативно-правові акти: фундаментальні (урегульовують загальні та базові установчі засади здійснення інформаційної діяльності; які урегульовують порядок обігу інформації (у тому числі електронний документообіг), правовий режим інформації, використання телекомунікаційних систем та захисту інформації у сфері оборони; ті, що передбачають та забезпечують дієвість відкритості та доступності для суспільства, комунікацію із громадськістю у сфері діяльності ЗС України; ті, що створюють гарантії та механізми забезпечення прав громадян на приватність, звернення та запит на інформацію; локальні нормативно-правові акти, що приймаються командирами (начальниками) при вирішенні конкретних питань; судова практика.

Масштабність сучасної інформаційної діяльності відображає велику кількість суб'єктів які наділені відповідними повноваженнями. У зв'язку із цим нами відмежовано суб'єктів загальних та спеціальних інформаційної діяльності. До загальних суб'єктів відносяться усі військовослужбовці, посадові особи

ЗС України, спеціальні мають виключні завдання, щодо здійснення інформаційної діяльності (обіг та захист інформації, стратегічні комунікації, робота зі зверненнями та запитами на публічну інформацію, оперативне консультування тощо). Досліджена система суб'єктів інформаційної діяльності дозволила виявити, що особливе місце посідає розгалужена система органів та підрозділів із забезпечення стратегічних комунікацій. Навіть можна стверджувати, виходячи із залученої до неї кількості суб'єктів, та прийнятих нормативно-правових актів з її урегулювання, що ця сфера інформаційної діяльності займає пріоритетне місце.

Об'єктом інформаційної діяльності ЗС України є інформація яка має значення та важлива для сфери національної безпеки та оборони країни. Обіг цієї інформації, а також формування й дотримання режиму її обігу зумовлений вимогами законодавства, що установлені для кожного її виду.

Із розвитком інформаційного суспільства, інформаційних процесів збільшуються та удосконалюються функції та повноваження ЗС України як суб'єктів інформаційної діяльності. Функції та повноваження зумовлюють уточнення відповідного адміністративно-правового статусу ЗС України. Значна кількість неупорядкованих повноважень потребує їх подальшого удосконалення та установлення відповідності між різними суб'єктами інформаційної діяльності ЗС України.

Список використаних джерел до розділу 2

1. Словник української мови : в 11 томах. Том 3, 1972. С. 18. URL: <http://sum.in.ua/s/zabezpechuvaty>
2. Кушнір І. Термін «забезпечення» у контексті інформаційних відносин. Питання удосконалення термінології інформаційного законодавства. *Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи*. Тези XV Всеукраїнської науково-практичної конференції. КНУВСУ. (Київ, 25 листопада р.). Київ. 2020. С. 64–67.

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. VIII, 1728 с.
4. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум, 2001. 656 с.
5. Загальна теорія держави і права / за ред. проф. М. В. Цвіка, та ін. Харків : Право, 2002. 432 с.
6. Теорія управління в органах внутрішніх справ: навч. посібник / за ред. В. А. Ліпкана. Київ : КНТ, 2007. 884 с.
7. Шопіна І. М. Феномен адміністративно-правового забезпечення в адміністративному праві України. *Наука і правоохорона*. 2018. № 4 (42), с. 141–145.
8. Загальна теорія права: підручник / За заг. ред. М.І. Козюбри. Київ: Ваіте, 2015. 392 с.
9. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.
10. Інформаційне законодавство. Енциклопедія сучасної України. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=12461.
11. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
12. Про захист персональних даних : Закону України від 01 червня 2010 року. № 2297-VI. *Урядовий кур'єр*. 2010. № 122.
13. Тична Б. М. Правові засади інформаційної діяльності Збройних сил України. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. 5 (volume 2). С. 235–239.
14. Селезньова О. М. Теоретико-методологічні основи інформаційного права України : монографія. Чернівці : Місто, 2014. 408 с.
15. Сопілко І. М. Інформаційні правовідносини за участю органів державної влади України : монографія. Київ : МП «Леся», 2013. 220 с.
16. Кушнір І. П. Нормативно-правове регулювання інформаційних відносин у діяльності Державної прикордонної служби України: теоретичні та організаційні

аспекти : монографія / за заг. ред. д-ра юрид наук Р. М. Ляшука, Хмельницький. Вид-во: ПП «Монускрипт», 2020. 528 с.

17. Рішення Конституційного Суду України № 2-рп/2012 у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України Справа № 1-9/2012 від 20 січня 2012 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-12#n51>.

18. CASE OF AYCAGUER v. FRANCE (Application no. 8806/12). JUDGMENT (extracts). STRASBOURG. 22 June 2017. FINAL.22/09/2017. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-175007%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-175007%22]}).

19. CASE OF GAUGHRAN v. THE UNITED KINGDOM. (Application no. 45245/15). JUDGMENT. FIRST SECTION. STRASBOURG. 13 February 2020. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-200817%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-200817%22]}).

20. Селезнєва О. М. Структура інформаційних правовідносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Право*. 2014. №. 27(2). С. 183–186.

21. Яременко О. І. Інформаційні відносини як предмет правового регулювання : теоретичний аспект. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. Хмельницький, 2004. №. 1–2. С. 156–161.

22. Нечипорук Ю. Суб'єктний та об'єктний склад інформаційних відносин. *Юридична Україна*. 2012. № 6. С. 39–44.

23. Кульчій О. О. Інформаційне право : навчально-методичний посібник. Полтава. 2015. 193 с.

24. Енциклопедія соціогуманітарної інформології / коор. Проекту та заг. ред.. проф. К. І. Беяков. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Т. 1. 472 с.

25. Словник української мови : в 11 томах. Том 10, 1979. С. 531. URL: <http://sum.in.ua/s/uchasnyk>.

26. Лисенков С. Л. Загальна теорія держави і права : навчальний посібник. Київ : Юрисконсульт, 2006. 355 с.

27. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник. 3-тє видання. Київ : Алерта ; ЦУЛ. 2011. 524 с.
28. Військовий стандарт 01.004.007 (Видання 1) 6. Воєнна політика, безпека та стратегічне планування. Система стратегічних комунікацій держави у воєнній сфері. Терміни та визначення : наказ начальника Управління стандартизації, кодифікації та каталогізації від 20.12.2017 р. № 15. Окреме видання.
29. Марущак А. Поняття суб'єктів інформаційних відносин та їх класифікація. *Правова інформатика*. 2006. № 4(12). С. 44–48.
30. Рождественська О. С. Особливий суб'єкт інформаційних правовідносин (загальнотеоретичний аспект). Харків, 2009. 19 с.
31. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314.
32. Про захист персональних даних : Закону України від 1 червня 2010 р. № 2297-VI. *Урядовий кур'єр*. 2010. № 122.
33. Управління охорони державної таємниці Міністерства оборони України. URL: <https://www.mil.gov.ua/ministry/struktura-aparatu-ministerstva/upravlinnia-ohoroni-derzhavnoi-taemniczi.html>
34. Концепція стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України : наказ Міністра оборони України від 22 листопада 2017 року № 612. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0612322-17#Text>.
35. Інструкція з реалізації стратегічних комунікацій у Збройних Силах України : наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 7 жовтня 2016 року № 374. Окреме видання.
36. Положення про Департамент стратегічних комунікацій Міністерства оборони України : наказ Міністра оборони України від 9 квітня 2020 року № 114. Окреме видання.
37. Статут Інформаційного агентства : наказ Міністра оборони України від 17 грудня 2018 року № 633. Окреме видання.

38. Положення про Відділ координації стратегічних комунікацій та моніторингу : Наказ Міністерства оборони України 18 липня 2019 року №390 URL : https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/mou_390.pdf.

39. Положення про Управління комунікацій та преси Міністерства оборони України : наказ Міністерства оборони України від 16 березня 2015 року № 117. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0117322-15#Text>.

40. Положення Про Управління стратегічних комунікацій Апарату Головнокомандувача Збройних Сил України : наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 14 квітня 2020 року № 14. Окреме видання.

41. Положення про органи зв'язків з громадськістю (прес-служби) Збройних Сил України : наказ Генерального штабу Збройних Сил України № 127 від 11 квітня 2017 року. Окреме видання.

42. Положення про Управління зв'язків з громадськістю Збройних Сил України : наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 3 червня 2020 року №44. Окреме видання.

43. Інструкція про організацію розгляду звернень та проведення особистого прийому громадян у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України : наказ Міністерства оборони України від 28 грудня 2016 № 735. *Офіційний вісник України*. 2017 р. ст. 498.

44. Інструкція щодо організації роботи контактного центру (Call-центру) Головнокомандувача Збройних Сил України : наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 5 серпня 2020 року № 105. Окреме видання.

45. Інструкція із забезпечення доступу до публічної інформації в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України : наказ Міністра оборони України № 319 від 13 червня 2017 року. *Офіційний вісник України*. 2017. ст. 1887.

46. Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері та основи інформаційної деліктології: монографія / І. В. Арістова, О. А. Баранов, О. П. Дзьобан та ін.; за заг. ред.. проф. К. І. Белякова. Київ: КВІЦ, 2019. 346 с.

47. Правове регулювання інформаційної діяльності : навчальний посібник / В. Ю. Жарких, О. С. Білоусов, І. Б. Кривдіна та ін. Київ, Каравела, 2018. 232 с.
48. Словник української мови : в 11 томах. Том 5, 1974. С. 495. URL: <http://sum.in.ua/s/ob.jekt>.
49. Петров Д. О. Склад інформаційних правовідносин. *Актуальні проблеми держави і права*, 2014. С. 88–95
50. Марущак А. І. Інформаційне право: доступ до інформації: навчальний посібник. К.: КНТ, 2007. 532 с.
51. Беляков К. І. Ознаки неправомірної інформаційної діяльності. *Наука і правоохорона*. Київ: ДНДІ МВС України, 2012. № 1(12). С. 103–109.
52. Беляков К. І. Інформаційна діяльність : зміст та підходи до класифікації. *Інформація і право*. Київ: НДЦ правової інформатики АПрН України, 2012. № 1(4). С. 63–69.
53. Про затвердження нормативного документа системи технічного захисту інформації НД ТЗІ 1.6-005-2013 : наказ Адміністрації державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 15 квітня 2013 року № 215 <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0215519-13#Text>.
54. Біла книга – 2018. Збройні Сили України. Міністерство оборони та Генеральний штаб Збройних Сил України. 2019. 172 с.
55. Про затвердження інструкції з організації підготовки, видання та розповсюдження інформаційного бюлетеня «Біла книга» : наказ Міністерства оборони України від 30 жовтня 2020 року №393. Окреме видання.
56. «Біла книга» тепер виходитиме раз на три роки. URL : <https://www.ukrmilitary.com/2020/11/white-book.html>.
57. Про затвердження Порядку обробки і захисту персональних даних у Міністерстві оборони України : наказ Міністерства оборони України від 26 грудня 2014 року № 926. *Офіційний вісник України*. 2015 р. ст. 291.
58. Про державну таємницю : Закон України від 21 січня 1994 року № 3855-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>.

59. Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю : наказ СБ України від 12 серпня 2005 року. № 440. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0902-05#n14>.
60. Логінова Н. І., Дробожур Р. Р. Правовий захист інформації : навчальний посібник. Одеса : Фенікс. 2015. 264 с.
61. Про оборону України : Закон України від 6 грудня 1991 року №1932-ХІІ. Зі змінами від 5.10.2017. № 2163-VIII, *Відомості Верховної Ради*, 2017. № 45, ст.403.
62. Перелік відомостей Міністерства оборони України, які містять службову інформацію : наказ Міністерства оборони України від 27 грудня 2016 року № 720. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS30636>.
63. Словник іншомовних слів. URL: <https://jnsn.com.ua%2Fcgibin%2Fu%2Fbook%2Fsis.pl%3FQry%3D%25D4%25F3%25ED%25EA%25F6%25B3%25FF&usg=AOvVaw24eOzT3LuaxHerrIOkN9A8>.
64. Словник української мови : в 11 томах. Том 10, 1979. С. 653. URL: <http://sum.in.ua/s/funkcija>.
65. Рудик П. А. Теорія держави: основні концепції, підходи до вивчення: навчальний посібник. 2-ге вид., Київ : Алерта, 2015. 288 с.
66. Мельник А. Ф., Оболенський О. Ю., Васіна А. Ю. Державне управління : підручник. Київ : Знання, 2009. 582 с.
67. Теорія держави і права : підручник / М. В. Цвік та ін. ; за ред. М. В. Цвік, О. В. Петришина. Харків : Право, 2010. 584 с.
68. Словник української мови : в 11 томах. Том 3, 1972. С. 40. URL: <http://sum.in.ua/s/zavdannja>
69. Мороз Д. О. Адміністративно-правові засади діяльності податкової міліції як суб'єкта інформаційних відносин в Україні. автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Ірпінь. 2016. С. 20.
70. Сопілко І. М. Правові підстави для отримання органами державної влади України інформації. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 1. С. 135-142.

71. Про захист інформації в телекомунікаційно-інформаційних системах : Закон України від 5 липня 1994 року № 80/94-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80>.

72. Аналітична довідка за результатами проведеного Держкомтелерадіо моніторингу інформаційного наповнення офіційних веб-сайтів органів виконавчої влади у першому півріччі 2020 року. Додаток 1. URL : http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=167745&cat_id=112507.

73. Захист інформації. Юридична енциклопедія : в 6 т. / ред. кол. Ю. С. Шемшученко та ін. Київ : Українська енциклопедія, 1998. Т. 2 : Д – Й. 744 с. URL : http://leksika.com.ua/18590418/legal/zahist_informatsiyi.

74. Головне управління зв'язку та інформаційних систем Генерального штабу Збройних Сил України. URL : <https://www.mil.gov.ua/ministry/struktura-generalnogo-shtabu/golovne-upravlinnya-zvyazku-ta-informacziynih-sistem-gsh-zsu.html>.

75. Попова Т. В., Ліпкан В. А. Стратегічні комунікації: словник / за заг. ред. В. А. Ліпкана. Київ : ФОП О. С. Ліпкан, 2016. 416 с.

76. Військовий стандарт 01.004.007 (Видання 1) 6. Воєнна політика, безпека та стратегічне планування. Система стратегічних комунікацій держави у воєнній сфері. Терміни та визначення : наказ начальника Управління стандартизації, кодифікації та каталогізації від 20 грудня 2017 року. № 15. Окреме видання.

77. Факультет охорони державної таємниці та інформаційного протидіювання. URL : <https://www.zvir.zt.ua/about-us/fakulteti/fakultet-okhorony-derzhavnoi-taiemnytsi-ta-informatsiinoho-protyborstva>.

78. Інституту забезпечення військ (сил) та інформаційних технологій. URL : <https://nuou.org.ua/u/stru/insti/iozl/>

79. Про наукову і науково-технічну діяльність. 26 листопада 2015 року № 848-VIII. *Урядовий кур'єр*. 2016. № 16

80. Про затвердження Положення про організацію наукової і науково-технічної діяльності в системі Міністерства оборони України: наказ Міністерства

оборони України від 27.07.2016 № 385. *Офіційний вісник України*. 2016. № 71. ст. 2397.

81. Про затвердження Положення про науково-інформаційну діяльність у Збройних силах України (зі змінами) : наказ Міністерства оборони України від 27.09.2000 № 315. Окреме видання.

82. Словник української мови : в 11 томах. Том 4, 1973. С. 250. URL: <http://sum.in.ua/s/kompetencija>

83. Словник української мови : в 11 томах. Том 6, 1975. С. 684. URL: <http://sum.in.ua/s/povnovazhennja>

84. Козюренко Р. Компетенція – основний елемент правового статусу суб'єкта адміністративно-деліктної юрисдикції. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: юридичні науки : збірник наукових праць. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2017. № 865. С. 236–241.

85. Сокуренко В. В. Публічне адміністрування сферою оборони в Україні : автореф. дис... доктора юрид. наук. : 12.00.07. Харків; 2016. 40 с.

86. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В.Б. Авер'янова. Київ: Факт, 2003. 384 с

87. Основи правознавства: навч. посібник / за ред. С.В. Ківалова, М.П. Орзіха. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: Знання, 2001. 364 с.

88. Адміністративне право України / за ред. Ю.П. Битяка. Харків: Право, 2001. 528 с.

89. Бачило И. Л. Функции органов управления (правовые проблемы оформления и реализации). Москва: Юрид. лит-ра, 1976. 125 с.

90. Король О. М. Поняття та сутність компетенції Державної прикордонної служби України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 3 с. 229–234.

РОЗДІЛ 3

ОПТИМІЗАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1 Правовий аналіз закордонного досвід інформаційної діяльності збройних сил

Сьогодні Україна у своєму становленні як молода держава, що прагне усебічного розвитку орієнтується на найбільш розвинені держави та системи колективної безпеки. Таке прагнення, з урахуванням предмету нашого дослідження, обумовлено декількома факторами:

по-перше, приведення оборонного та безпекового потенціалу ЗС України відповідно до сучасних прогресивних світових умов;

по-друге, посилення безпеки обігу та захисту інформації у сфері функціонування ЗС України;

по-третє, відновлення миру та контролю у межах юридично закріпленого держаного кордону;

по-четверте, входження до системи колективної безпеки;

по-п'яте, створення надійної системи виявлення, недопущення та протидії інформаційній безпеці держави;

по-шосте, задоволенню потреб громадського суспільства, щодо контролю над сектором безпеки та оборони.

Пріоритетом діяльності закордонних силових структур є забезпечення інформаційної безпеки, на яку спрямовано чимало зусиль загальнодержавного та оборонного значення. Ключовим моментом у протидії інформаційним загрозам є своєчасне їх визнання, розпізнання та розставлення пріоритетів щодо їх подолання. Так, серйозні досягнення у цій царині належать Сполученим Штатам Америки (далі – США). Міністерство оборони США з 1992 року у межах

концепції «Інформаційного протиборства» зосереджує основні зусилля на організації заходів у сфері інформаційної безпеки. Орієнтиром даної концепції є протидія системам управління воєнними силами супротивника з урахуванням усіх рівнів, а також забезпечення безпеки та ефективності своїх інформаційних систем армії США [1, с. 282].

Інформаційна діяльність армії США у напрямку концептуального впровадження політики інформаційної безпеки є продовженням та втіленням політики американської держави в інформаційній сфері. Зміцнення системи забезпечення інформаційної безпеки США постійно розвивається, основою якої є: законодавство, яке забезпечує органи державної влади великими повноваженнями в інформаційній сфері; організаційні структури, до функцій яких відноситься протидія інформаційним загрозам, розслідування інформаційних злочинів; використання інформаційних технологій для зміцнення позицій США на міжнародній арені. Метою політики американської моделі інформаційної безпеки є досягнення цього стану, з подальшим закріпленням домінування США в глобальному інформаційному просторі. З урахуванням значимості інформаційних ресурсів практично в усіх сферах безпеки, інформаційне домінування є важливим аспектом технологічного, економічного, воєнного і політичного домінування (переваги) США над іншими державами [1, с. 283-284]. Прерогативою інформаційної політики США є те, що її Збройні сили спрямовують та розвивають свій потенціал не лише на недопущенні інформаційних загроз та їх протидії, але й на досягненні світового домінування у цій та інших сферах.

Аналіз змісту деяких документів, зокрема: доповіді Міністерства оборони США «Report of the quadrennial Defense Review», концептуального документа Комітету начальників штабів «Joint Vision 2010», доповіді комісії з національної оборони «Transforming Defense National Security in the 21st Century, Report of the National Defense Panel» свідчать про розуміння визнання неможливості протидіяти усім сучасним загрозам, які постійно змінюються та еволюціонують. Разом з тим, зроблено важливий акцент на стратегії підготовки Збройних сил

щодо протидії інформаційним загрозам, для того щоб вони могли упоратися із загрозами.

Потреба докорінної зміни інститутів національної безпеки, воєнної стратегії і підходів до питань оборони пов'язані із такими тезисами: «прискорення темпів змін робить майбутні умови більш непередбачуваними і менш стабільними, висуваючи широкий діапазон вимог до наших сил»; «проблеми ХХІ століття будуть кількісно та якісно відмінними від тих, котрі були характерні для періоду «холодної війни» [2, с. 37–38]. З урахуванням цього, необхідно реально оцінювати власні потенційні можливості щодо протидії інформаційним загрозам у сфері сектору безпеки та оборони, й правильно розставляти пріоритети щодо тенденції підготовки (готовності) персоналу, та трансформації усієї системи з урахуванням надання достатнього обсягу повноважень.

Рівень забезпечення інформаційної безпеки Збройними силами США у сучасних реаліях є досить високим. Такий стан, зазначає справедливо Л. В. Буга, зумовлений особливостями адміністративного регулювання в даній сфері та постійним впровадженням новітніх технологій. Ключовими суб'єктами забезпечення інформаційної безпеки в структурі Збройних сил США виступає Кіберкомандування США та спеціальний підрозділ Міністерства оборони Управління програмами з інформаційної безпеки, який має широкі повноваження [3, с. 175].

Позитивним надбанням є те, що до повноважень Управління належать формування й реалізація програми всебічного навчання, тренування й інформування («Education, Training and Awareness») військовослужбовців, цивільного персоналу і службовців за контрактом. Завдяки цьому, відбувається системне формування та оновлення необхідного мінімуму базових знань у галузі інформаційної безпеки, що діє для усіх користувачів інформаційних систем та без якого вони не можуть бути допущені до роботи. Однією з ключових вимог даного підрозділу є щорічна перепідготовка, яку повинен проходити увесь персональний склад. Навчально-методичні матеріали, які створені фахівцями управління,

активно впроваджуються для навчання і тестування персоналу інших відомств [4, с. 14].

У зв'язку із цим, цілком підтриміємо думку Л. В. Буга, яка відзначає, що «найбільш позитивним аспектом у роботі Управління програм з інформаційної безпеки виступає саме навчальний процес, відповідно до якого військовослужбовців не просто контролюють в процесі дотримання якихось правил в сфері забезпечення інформаційної безпеки, а надають їм нові навички, знання та вміння в цій галузі» [3, с. 175].

Єдине централізоване управління, узгодження та координацію у ході планування й проведення операції в кіберпросторі забезпечує Кіберкомандування США. Головною метою його діяльності є захист та забезпечення національних інтересів у співпраці з внутрішніми та міжнародними партнерами [5].

Командування реалізує три основні напрямки: захист інформаційних систем та мереж, підтримка командирів та учасників бойових дій у ході виконання завдань по всьому світу та зміцнення потужностей у протистоянні кібератакам. Командування інтегрує проведення операцій в кіберпросторі, зміцнює можливості кіберпростору Міністерства оборони, узагальнює та зміцнює кібернетичний досвід Міністерства оборони США. крім цього, Кіберкомандування США покращує можливості Міністерства оборони у використанні стійких, надійних інформаційних та комунікаційних мереж, протидії кіберзагрозам та забезпечення доступу до кіберпростору, розробляє структуру сил протидії кіберзагрозам, встановлює вимоги до підготовки та стандарти сертифікації, які дозволять Службам створити кіберсилу, необхідну для виконання завдань [5].

У «Орієнтирі для Кіберкомандування США» визначено, що «США не можуть дозволити собі бездіяльність: наші цінності, економічна конкурентоспроможність та військова перевага постійно піддаються загрозам, які з кожним днем стають все більш небезпечними. Ми повинні наполегливо захищати свої інтереси у кіберпросторі, збройному конфлікті та забезпечувати готовність наших операторів кіберпростору підтримувати Об'єднані сили в умовах кризи та конфліктів» [6, с. 3].

Крім активних та дієвих заходів спрямованих на посилення інформаційної безпеки та протидії інформаційним загрозам у Збройних силах США, здійснюються й інші дії спрямовані на ефективний обіг інформації. Ця інформаційна діяльність враховує основні сучасні тенденції інформаційного суспільства. Важливо для нашого дослідження проаналізувати такі напрямки інформаційної діяльності як: управління знаннями (інформацією) та наукове супроводження інформаційної діяльності.

Knowledge Management, у перекладі Управління знаннями. На наш погляд, коректно говорити про управління не знаннями, а інформацією як це застосовано у діяльності Європейське агентство прикордонної та берегової охорони (FRONTEX) «Information Management» [7]. Адже «знання» передбачає обізнаність у чому-небудь, наявність відомостей про кого-, що-небудь; сукупність відомостей з якої-небудь галузі, набутих у процесі навчання, дослідження і т. ін. [8], тобто уособлюється з конкретною особою яка оволоділа знаннями. А інформація – це відомості про які-небудь події, чиясь діяльність і т. ін.; повідомлення про щось [9], які можна зафіксувати на матеріальних носіях.

Такий напрямок інформаційної діяльності, як управління знаннями є відносно новим (офіційно з 2003 р.) та передбачає відповідну методологію, призначену для переходу від узагальненої інформації до консолідованих знань для ефективного впровадження їх у практику бойової підготовки, застосування військ, наукової діяльності тощо.

Згідно з положеннями Польового посібника № 6-01.1 «Операції з управління знаннями» («Knowledge Management Operations») прийнятого Штаб-квартирою Департаменту армії Вашингтона, округ Колумбія 16 липня 2012 року. Метою діяльності пов'язаної з управління знаннями є:

створення спільного розуміння основних тенденцій, шляхом узгодження інформації серед персоналу щодо процесів та інструментів усередині організаційної структури;

вироблення навичок інформаційної культури, для зміцнення співпраці та взаємодії між керівниками і підлеглими.

Основним цільовим орієнтиром такої діяльності має бути прийняття кращих рішень, що дозволить покращити гнучкість, адаптованість, інтеграцію та синхронізацію для досягнення загальних переваг; співпраця серед персоналу в різних місцях та обставинах; швидка передача інформації між підрозділами та особами; спритність та адаптованість командирів та солдатів під час операцій; ефективно та результативно використання знань при проведенні операцій та підтримці організаційних навчання [10, п. 1-1].

Наукове супроводження інформаційної діяльності (або інформаційне забезпечення науковою інформацією – *авт. Б. Т.*).

Дослідивши особливості формування інфраструктури наукових досліджень в інтересах Збройних сил США О. В. Сафронов, Г. В. Капосльоз, О. С. Мельниченко зазначають, що «організаційна структура (сформована мережа науково-дослідних установ; органів управління та забезпечення) управління науковими дослідженнями (організація виконання та забезпечення наукових досліджень) у Збройних силах США доведені до досконалості» [11, с. 261]. Початок такої діяльності у Збройних силах США датується з 1915 року.

Виконання військових науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт забезпечується розгорнутою ефективною системою науково-технічної інформації, основним центром якої є Документальний центр Міністерства оборони. До системи органів науково-технічної інформації входять Спеціалізовані центри аналізу інформації. До наукового супроводження інформаційної діяльності залучаються, як постійні, так і тимчасові науково-консультаційні позаштатні ради і групи, з великою кількістю вчених й фахівців університетів і наукових структур [11, с. 269] (Національної академія наук, Національної академія технічних наук та інші).

Формування інформаційного забезпечення здійснюється Національною дослідницькою радою, у підпорядкування якої перебуває біля 500 комітетів (переважна більшість яких реалізує військові замовлення). До повноважень таких комітетів належить надання різної узагальненої інформації, що перебуває та створюється в системі науково-технічної інформації Міністерства оборони США.

Інформаційне забезпечення наукової діяльності утворюють: ресурси бібліотеки конгресу, Центр національної служби науково-технічної інформації Міністерства торгівлі (журнал *Government's Reports Announcements – GRA*), інформаційні органи Національного управління з аеронавтики і дослідження космічного простору (журнал *Scientific and Technical Aerospace Reports – STAR*) та Управління з досліджень і розробок в області енергетики, бібліотеки інших міністерств, федеральних відомств, університетів і промислових компаній країни, приватних установ. Це свідчить про всеосяжність, доступність до будь-якої інформації яка становить науковий інтерес військового характеру, за для досягнення військової переваги США у світовому просторі.

У Міністерстві оборони США чітко організована робота з інформацією про надходження нових інформаційних матеріалів, з широким застосуванням електронних засобів обробки інформації, інформаційних систем та нових методів обробки інформації. Передбачено врахування й виключення дублювання наукової інформації, через заохочення створення спеціалізованих центрів аналізу інформації, які постачають науково-дослідні установи кваліфікованою аналітичною (узагальненою) інформацією, з урахуванням актуальних проблемних питань.

З урахуванням прагнення та обраного курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію [12], варто дослідити важливі позитивні аспекти інформаційної діяльності в Організації Північноатлантичного договору (НАТО).

Північноатлантична інтеграція передбачає впровадження «стандартів» НАТО, а саме основних засадничих вимог передбачених Угодою про стандартизацію. Основні положення цієї Угоди мають трискладове підґрунтя: адміністративне, оперативне і матеріально-технічне. Інформаційна діяльність переважно, перебуває у межах адміністративних стандартів, зокрема у процесі управління, забезпечення документообігу та обміну інформацією [13, с. 109].

Урахування досвіду та стандартів НАТО для ЗС України передбачає «... перехід на сучасні системи управління і технології прийняття управлінських

рішень, допуск до нових розробок та практичного і бойового досвіду країн НАТО тощо» [14].

Нестабільна військова ситуація на сході України, яка супроводжується інформаційними загрозами та інформаційним протистоянням, зумовила впровадженню системи стратегічних комунікацій за підтримки НАТО. У Доктрині інформаційної безпеки, затвердженої Указом Президента України від 25 лютого 2017 р. під стратегічними комунікаціями розуміється, скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави – публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави [15]. Аналогічне тлумачення міститься і у Воєнній доктрині України [16].

«Стратегічні комунікації» є новим для функціонування ЗС України, що передбачає реагування на сучасні загальні загрози шляхом взаєморозуміння та ефективний обмін інформацією. «За словами Міністра національної оборони Польщі Маріуш Блащак, потрібна ефективна модель – як на національному рівні, так і на міжнародному, яка дозволить швидко обмінюватися інформацією про виникнення загроз в інформаційному просторі та правильно реагувати на них» [17]. Отже, стратегічні комунікації певна покращена форма (модель) пришвидшеного обміну інформацією для реагування на інформаційні загрози. Щодо цього, варто зазначити наявність негативного свідомого та вольового фактора, що залишається ще з радянських часів. Коли будь-яка, зокрема важлива інформація отримана командуванням повинна бути оцінена керівництвом на предмет необхідності її доведення до широкого загалу. Особливо коли загрози чи виклики мають негативний характер (до прикладу, приховування інформації про аварію на ЧАЕС, небажання визнавати війну на сході України тощо). Такий суб'єктивний чинник може зламати, послабити й загалом зробити неефективними будь-які сучасні системи комунікацій, який потрібно викорінювати, але для цього важливі політичні рішення [13, с. 109].

Стратегічні комунікації передбачають здійснення комплексу заходів із побудови ефективною системи координації дій влади з ключовими каналами

комунікації, розробки і впровадження єдиної системи взаємодії усіх органів влади в інформаційній сфері, узгодження донесення до всіх категорій населення інформації про ситуацію в Україні, зокрема й стан на сході країни [18, с. 25]. Під час взаємодії військових формувань, кожен орган, виконуючи свої завдання, досить часто намагається самостійно їх реалізувати (там, де можлива спільна діяльність із взаємодіючими суб'єктами), створює ілюзію активної діяльності, результативність якої могла б стати вищою при застосуванні ефективної координації, інформаційної взаємодії в управлінні їх спільною діяльністю [19, с. 150].

Система інформаційної політики НАТО, відзначає Т. Ю. Ткачук, є похідною від реалізації демократичного принципу цивільного контролю над військово-політичною сферою в умовах участі громадськості в міжнародному військово-політичному процесі [20, с. 241]. Обмежений та політизований, за окремими позиціями є цивільний контроль послаблює забезпечення принципу демократизму.

Широкими повноваженнями щодо інформаційної діяльності наділені окремі органи, зокрема: Атлантична рада, Бюро інформації та преси. Ці органи забезпечують оприлюднення інформації у ЗМІ і доведення до громадськості своїх заяв та рішень [21]. Для збереження та захисту інформації у діяльності країн НАТО застосовуються п'ять рівнів захисту інформації з обмеженим доступом [22, 23].

Головною засадою безпеки інформації в системі НАТО є те, що інформація має зберігати свій ступінь захисту протягом усього циклу її обігу, починаючи від джерела. Водночас контроль за розподілом і поширенням інформації має унеможливити її витік [20, с. 244].

Окреме місце відводиться консультуванню з політичних та військових безпекових питань, яке має вагоме значення у діяльності НАТО щодо розширення безпеки та співробітництва. Для цього постійно розвивається обмін інформацією, зокрема сьогодні діють офіцери зв'язку між Управління безпекою НАТО (NOS) і національним органом з безпеки інформації [20, с. 245].

Поки у ЗС України формується система кіберзахисту, що є важливою складовою безпеки сучасної держави, у країнах НАТО цей процес розпочався ще з 2002 року, і сьогодні вони вийшли на якісно новий рівень своєчасного реагування на інформаційні загрози з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем. Загрози в Інтернеті визнані, як стратегічно важливі. Сьогодні НАТО забезпечує розвиток засобів запобігання, виявлення, реагування й відновлення після атак, за допомогою створених структур: Органу з управління кібернетичною безпекою (який підпорядкований Комісії з управління діяльністю в галузі кіберзахисту), Спільного Центру передового досвіду з кіберзахисту і Сил реагування на комп'ютерні інциденти [24, с. 198]. Комісія з управління діяльністю в галузі кіберзахисту консультує країни-члени НАТО з питань, що стосуються забезпечення кіберзахисту [13, с. 110].

Також здійснюється робота у галузі аналізу та підготовки ведення у віртуальному просторі інформаційних операцій, забезпечення переговорів експертів у цій сфері, навчання та обмін інформацією із зацікавленими партнерами, у межах діяльності Центру передового досвіду в галузі кіберзахисту [25].

Дієвим засобом отримання даних обстановки у Північноатлантичному альянсі є збирання інформації у режимі реального часу, але це вимагає вартісного обладнання засобами відстежування та відеоспостереження. Обробка інформації в інформаційних системах створює додаткову загрозу для порушення її цілісності й безпеки. Тому одночасно з веденням, обробкою, передачею даних в інформаційних системах, забезпеченням їх функціонування необхідно постійно вживати заходів з убезпеченням змісту інформації. Такі заходи повинні мати комплексний характер (правові, організаційні, технічні, здійснення контролю, притягнення винних до відповідальності тощо) та реалізовуватись не тільки спеціальними підрозділами із кіберзахисту, але й усіма посадовими особами [26, с. 102], у тому числі й у ЗС України.

Окремий напрямок інформаційної діяльності становить інформування громадськості з приводу функціонування НАТО. Пояснення громадянам

національної політики в галузі оборони й безпеки та роль цієї країни в НАТО забезпечує Уряд держав-учасниць НАТО. Кожна країна НАТО забезпечує фінансування та вибір шляхів інформування громадськості. В основі цієї діяльності лежить забезпечення демократичних прав громадян, зокрема на отримання інформації про діяльність міжнародних структур, які підтримують національну безпеку, а також усвідомлюють важливість забезпечення розуміння і підтримку урядової політики безпеки з боку громадськості [27, с. 170].

Головною метою політики Альянсу в галузі інформації та преси є розширення громадського розуміння питань безпеки та залучення громадян до ґрунтовного і конструктивного обговорення поточних аспектів безпеки та формування політики на майбутнє. Всі плани заходів та робочі програми, розроблені з метою підтримки головних ініціатив, започаткованих державами НАТО в останні роки, містять окремі розділи, присвячені інформаційному забезпеченню [27, с. 171].

Для сприяння інформуванню громадськості діє Відділ інформації та преси НАТО, який надає допомогу у здійсненні заходів, спрямованих на інформування громадськості в країнах НАТО; забезпечує щоденні зв'язки НАТО із засобами масової інформації; поширює інформацію про Альянс в державах не членах НАТО, які виявляють у цьому зацікавленість [27, с. 170].

Роз'яснення здійснюється з таких основних питань: доведення ролі НАТО у врегулюванні конфлікту; зміст ініціативи «Партнерство заради миру», особливості реструктуризації збройних сил НАТО та внутрішня перебудова Альянсу, доцільність посилення європейської складової в Альянсі; процес зовнішньої трансформації НАТО тощо. Така діяльність зумовлена зростанням громадського інтересу і потребою у відповідних інформаційних заходах [13, с. 111].

Отже, досвід інформаційної діяльності країни Північноатлантичного альянсу свідчить про зосередження на вирішенні таких ключових моментів, як: обмін інформацією, консультування, сприяння розвитку та передача досвіду іншим країнам; збереження та захист інформації; використання сучасного

обладнання з метою отримання інформації про стан безпеки чи виникнення загроз; організації та підтримання ефективної системи кіберзахисту; підготовка та перепідготовка для цього персоналу [13, с. 110].

Країни, що бажають вступити до НАТО повинні вживати дієві заходи з інформування громадськості щодо наслідків членства їхніх держав в НАТО та отримувати підтримку з боку населення, щодо подальшої участі [27, с. 171]. У зв'язку із цим, в Києві у 1996 році відкрився Центр інформації та документації НАТО, який комплектується і фінансується Відділом інформації та преси НАТО. Центр забезпечує доступ до відповідної документації, а також до участі в інших інформаційних заходах, зокрема в ознайомлювальних візитах до штаб-квартири НАТО і в семінарах, що спонсоруються НАТО [28, с. 173]. Але таке інформування в Україні не має системного та постійного поширення. Тільки до кінця 2020 року планувалось: інформування громадськості на регіональному та місцевому рівнях, спрямоване на підвищення рівня обізнаності стосовно відносин особливого партнерства України з НАТО; досягнення високого рівня підтримки громадянами України державної політики у сфері євроатлантичної інтеграції [28]. На наш погляд, основна мета такої діяльності щодо інформування уже давно могла бути досягнута [13, с. 112].

Таким чином, повільні процеси у системі нормотворення, відсутність системних механізмів в Україні, які є дієвими у Збройних силах США та НАТО, негативно впливають на розвиток інформаційної складової у діяльності ЗС України, невідповідність системи захисту інформації, інформаційної безпеки сучасним загрозам, у тому числі в умовах ведення проти України гібридної (інформаційної) війни, загалом позначається на стані національної безпеки держави. Керівництво ЗС України повинні враховувати позитивні здобутки, які мають ефективні результати у провідних країнах та системах забезпечення колективної безпеки. Нами проаналізовано окремі аспекти інформаційної діяльності Збройних сил США та НАТО, які мають провідний безпекові та організаційний потенціал у регулювання інформаційних процесів.

Важливими аспектами у здійсненні інформаційної діяльності є потужна система та злагоджений механізм інформаційної безпеки, що передбачає широкі повноваження структур армії США, чітке закріплення повноважень. Акцент на визначенні мети інформаційної безпеки є ширшим від протидії загрозам, що передбачає зміцнення світової переваги. Значна роль відводиться навчанню (щорічна перепідготовка), тренуванню та періодичній перевірці знань (опитуванню) військовослужбовців з правил інформаційної безпеки, що має систематизований характер. Навчальні плани та програми узгоджуються централізовано Управлінням програмами з інформаційної безпеки.

Зважаючи на досвід НАТО, нами сформовані основні напрямки, врахування яких сприятиме підвищенню ефективності інформаційної діяльності ЗС України у контексті Північноатлантичної інтеграції: зміцнення правової бази для впровадження інформаційної діяльності; створення чітких механізмів інформаційної діяльності з урахуванням стандартів НАТО; формування відповідальних структур за комплексне втілення інформаційної діяльності з урахуванням досвіду Північноатлантичного альянсу; розвиток стратегічних комунікацій; забезпечення відкритості для громадського моніторингу; систематичне інформування громадськості про впровадження стандартів НАТО у діяльності ЗС України; забезпечення ефективної системи протидії кіберзагрозам у сфері діяльності ЗС України.

3.2 Напрямки удосконалення адміністративно-правового статусу Збройних Сил України як суб'єкта інформаційної діяльності

Удосконалення адміністративно-правового статусу ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності пов'язано та мотивовано ключовими факторами, такими як: наявність недоліків у механізмах його забезпечення; прогалини нормативно-правового забезпечення (відсутність чи неузгодженість інформаційних норм) та проблеми практичного його втілення; недосконалість (відсутність) програм

розвитку інформаційної сфери; невідповідність змісту правового статусу сучасним тенденціям у сфері безпеки та оборони держави; необхідність впровадження прогресивної світової практики у зв'язку із взятими Україною зобов'язаннями (безсистемне орієнтування на кращі закордонні практики у цих питаннях). Покращання досліджуваного адміністративно-правового статусу повинно відбуватись комплексно та систематизовано, з урахуванням адаптації у національний інформаційний та безпековий простір. Так, зокрема Указом Президента України від 20 квітня 2019 року передбачено: постійне забезпечення впровадження ефективної інформаційної політики у сферах європейської та євроатлантичної інтеграції України. Така вимога мотивована забезпеченням незворотності європейського та євроатлантичного курсу України [12].

Основними ключовими меседжами такого удосконалення є врахування, недопущення та своєчасна протидія інформаційним загрозам, а саме зміцнення інформаційної безпеки держави у сфері відповідальності ЗС України, оптимізація структури та механізму інформаційної діяльності усіх органів й підрозділів ЗС України, які наділені такими спеціальними повноваженнями.

Покращання адміністративно-правового статусу ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності залежить від основних орієнтирів загальнодержавного значення. Ключові із них визначені в низці нормативно-правових актів, зокрема у: Законі України «Про національну безпеку України»[29], указах Президента України «Стратегія національної безпеки України», «Стратегічний оборонний бюлетень» [30], «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України» [16], «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України» [31], «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України» [15].

Основні орієнтири інформаційної діяльності ЗС України, як інших складових сектору безпеки і оборони, закріплені у Законі України «Про національну безпеку України». Норми цього Закону визначають необхідні та достатні умови для забезпечення стану безпеки, а саме: оцінювання реальних та

потенційних загроз, оскільки складовою національної й державної безпеки є захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру [29, п. 4, п. 9 ст. 1]. Актуальними напрямками державної політики у цій сфері є забезпечення інформаційної та кібербезпеки України [29, ч. 4, ст. 3].

Також Закон України «Про національну безпеку України» визначає умови які повинні бути обов'язково впровадженні у інформаційній діяльності ЗС України, а саме створення умови для:

забезпечення цивільного контролю у межах своїх повноважень;

здійснення іншими суб'єктами цивільного контролю передбачених законами повноважень;

забезпечення об'єктивного і своєчасного інформування Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Ради національної безпеки і оборони України про стан справ у ЗС України;

інформування із цих питань громадськість у порядку, визначеному законами України [29, п. 3, ст. 7].

У Стратегії національної безпеки України (далі – Стратегія) зазначено, що стрімкий розвиток інформаційних технологій у всіх сферах суспільного життя, розвиток системи озброєння із використанням інформаційних технологій, у тому числі з використанням алгоритмів штучного інтелекту, використання РФ «інформаційної» зброї, триваюча гібридна війна, є поточними та можливими потенційними загрозами національній безпеці [30, п. 9, 16, 17].

Водночас, вагомим негативним чинником є відсутність цілісної інформаційної політики держави, слабкість системи стратегічних комунікацій які ускладнюють нейтралізацію загроз [30, п. 20]. Такий недолік суттєво впливає на основну концепцію правового становища ЗС України у здійсненні інформаційної діяльності.

Аналіз змісту основних положень Стратегії дозволяє нам визначити основні актуальні напрямки, що зумовлюють розвиток інформаційної діяльності ЗС України, зокрема:

посилення захисту критичної інфраструктури, недопущення несанкціонованого втручання у її функціонування, зокрема фізичного і кіберхарактеру, триваючими бойовими діями, а також тимчасовою окупацією частини території України [30, п. 27], беручи до уваги чіткий розподіл відповідальності її суб'єктів [30, п. 48];

досягти у максимально стислі строки достатньої взаємосумісності ЗС України з відповідними структурами держав Альянсу;

суттєво активізувати реформи, які необхідно впровадити з метою досягнення відповідності критеріям членства в НАТО у рамках імплементації річних національних програм під егідою Комісії Україна – НАТО;

отримати запрошення та приєднатися до Плану дій щодо членства в НАТО [30, п. 34];

забезпечити прозорість, підзвітність державних органів [30, п. 46],

розвиватиме інклюзивний політичний діалог через: створення системи стратегічних комунікацій; публічне обговорення актуальних проблем суспільного розвитку, підвищення рівня медіакультури суспільства, гарантування безпеки журналістів під час виконання професійних обов'язків [30, п. 49];

врахування основних тенденції розвитку цифрових трансформацій з урахуванням розвитку системи кібербезпеки та гарантування кіберстійкості та кібербезпеки національної інформаційної інфраструктури [30, п. 52].

Загальним завданням є прискорення оборонної та безпекової реформи за нормами, принципами і стандартами НАТО, врахування цих положень під час підготовки документів планування у сферах національної безпеки і оборони з урахуванням результатів комплексного огляду сектору безпеки і оборони [30, п. 58].

На жаль, на кінець 2020 року не прийнято низку важливих нормативних документів для сфери дослідження та ефективного розвитку інформаційної діяльності ЗС України, таких як:

Стратегічний оборонний бюлетень України, який є документом оборонного планування, що розробляється за результатами оборонного огляду та визначає основні напрями реалізації воєнної політики України, стратегічні цілі розвитку та очікувані результати їх досягнення враховуючи актуальні воєнно-політичні загрози і виклики [29, п. 22, ст. 1];

Стратегія інформаційної безпеки, вагомого документу для планування у сферах національної безпеки і оборони, а саме визначання шляхів та інструментів її реалізації [30];

Державної програми розвитку ЗС України на період до 2025 року, яка має визначити основні напрямки розвитку ЗС України на цей період щодо набуття спроможностей ЗС України для ефективного реагування на загрози національній безпеці у воєнній сфері, оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості. Ця програма мала бути розроблена та затверджена Кабінетом Міністрів України відповідно до Переліку законодавчих та інших нормативно-правових актів, направлених на виконання завдань, визначених пунктом 11 статті 1 Указу Президента України від 8.11.2019 р. № 837 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» до 31 серпня 2020 року. До 31 грудня 2020 року передбачалось здійснити кодифікацію законодавства у сфері оборони [32].

Проведене нами дослідження дозволило дійти висновку, що нормативно-правові акти з питань урегулювання інформаційної діяльності ЗС України та установлення їх адміністративно-правового статусу, урегульовані численними правовими актами, якими визначаються деколи аналогічні або навіть неузгоджені повноваження суб'єктів інформаційної діяльності, зокрема стосовно реалізації стратегічних комунікацій. У підсумку це призводить до неможливості установлення відповідального структурного підрозділу, чи посадової особи за виконання конкретних завдань. Тому, ми наполягаємо на важливості проведенні

систематизації нормативно-правових актів, шляхом консолідації. Завдяки якій можна усунути повтори, узгодити термінологію, покращити нормативно-правове забезпечення, що у цілому сприятиме підвищенню ефективності правозастосування у сфері інформаційної діяльності.

У Доктрині інформаційної безпеки систематизовано пріоритети державної політики в інформаційній сфері за основними напрямками, зокрема актуальними для інформаційної діяльності ЗС України є:

1) забезпечення інформаційної безпеки:

створення інтегрованої системи оцінки інформаційних загроз та оперативного реагування на них;

удосконалення повноважень ЗС України, щодо інформаційного простору держави, з метою досягнення адекватного рівня спроможності держави відповідати реальним та потенційним загрозам національним інтересам України в інформаційній сфері;

законодавче врегулювання механізму виявлення, фіксації, блокування та видалення з інформаційного простору держави, зокрема з українського сегмента мережі Інтернет, інформації, яка загрожує життю, здоров'ю громадян України, пропагує війну, національну та релігійну ворожнечу, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом або порушення територіальної цілісності України, загрожує державному суверенітету, пропагує комуністичний та/або націонал-соціалістичний (нацистський) тоталітарні режими та їхню символіку;

визначення механізмів регулювання роботи підрозділів ЗС України які забезпечують функціонування телекомунікаці, поліграфії, видавництв, телерадіоорганізацій, телерадіоцентрів, засобів масової інформації, а також використання місцевих радіостанцій, телевізійних центрів та друкарень для військових потреб і проведення роз'яснювальної роботи серед військ та населення; заборони роботи приймально-передавальних радіостанцій особистого та колективного користування і передачі інформації через комп'ютерні мережі в умовах запровадження правового режиму воєнного стану;

створення і розвиток структур, що відповідають за інформаційно-психологічну безпеку, насамперед у ЗС України, з урахуванням практики держав – членів НАТО;

розвиток і захист технологічної інфраструктури забезпечення інформаційної безпеки України;

розвиток цифрового мовлення, унеможливлення впливу на його інфраструктуру суб'єктів, що пов'язані з державою-агресором;

побудова дієвої та ефективної системи стратегічних комунікацій;

розвиток механізмів взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства щодо протидії інформаційній агресії проти України;

боротьба з дезінформацією та деструктивною пропагандою з боку РФ;

посилення спроможностей ЗС України щодо протидії спеціальним інформаційним операціям, спрямованим на зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності, підриив обороноздатності України, деморалізацію особового складу ЗС України та інших військових формувань, загострення суспільно-політичної ситуації;

виявлення та притягнення до відповідальності згідно із законодавством суб'єктів українського інформаційного простору, що створені та/або використовуються державою-агресором для ведення інформаційної війни проти України, та унеможливлення їхньої підривної діяльності;

унеможливлення вільного обігу інформаційної продукції (друкованої та електронної), насамперед, походженням з території держави-агресора, що містить пропаганду війни, національної і релігійної ворожнечі, зміни конституційного ладу насильницьким шляхом або порушення суверенітету і територіальної цілісності України провокують масові заворушення;

проведення розвідувальними органами ЗС України акцій сприяння реалізації та захисту національних інтересів України в інформаційній сфері, протидії зовнішнім загрозам інформаційній безпеці держави за межами України;

недопущення використання інформаційного простору держави в деструктивних цілях або для дій, що спрямовані на дискредитацію України на міжнародному рівні;

2) забезпечення захисту і розвитку інформаційного простору України, а також конституційного права громадян на інформацію:

розвиток правових інструментів захисту прав людини і громадянина на вільний доступ до інформації, її поширення, оброблення, зберігання та захист у межах компетенції ЗС України;

підвищення медіа-грамотності суспільства, сприяння підготовці професійних кадрів для медіа-сфери ЗС України з високим рівнем компетентності;

удосконалення законодавчого регулювання інформаційної сфери ЗС України відповідно до актуальних загроз національній безпеці;

задоволення потреб населення тимчасово окупованих територій в об'єктивній, оперативній і достовірній інформації;

пропагування, навіть через аудіовізуальні засоби, зокрема соціальну рекламу, основних етапів і досвіду розвитку ЗС України, цінностей свободи, демократії, патріотизму, національної єдності, захисту України від зовнішніх і внутрішніх загроз;

3) відкритість та прозорість держави перед громадянами:

розвиток механізмів електронного урядування;

сприяння розвитку можливостей доступу та використання публічної інформації щодо діяльності ЗС України у формі відкритих даних;

інформування громадян України про діяльність ЗС України, налагодження ефективної співпраці із засобами масової інформації та журналістами;

проведення реформи урядових комунікацій;

розвиток сервісів ЗС України, спрямованих на більш масштабне та ефективне залучення громадськості до прийняття рішень керівництвом ЗС України;

сприяння формуванню культури суспільної дискусії;

4) формування позитивного міжнародного іміджу України:

грунтовне реформування системи представлення інформації про діяльність ЗС України на міжнародній арені;

розвиток публічної дипломатії, у тому числі культурної та цифрової;

створення та забезпечення функціонування правового механізму взаємодії ЗС України з інститутами громадянського суспільства з метою інформаційної підтримки комерційної, гуманітарної, просвітницької, культурної та іншої їх діяльності за межами України;

постійний моніторинг у ЗС України пропаганди держави-агресора, розроблення та оперативна реалізація адекватних заходів протидії [15, п. 5].

Отже, основними напрямками з урахуванням ключових вимог проаналізованих нормативно-правових актів для удосконалення адміністративно-правового статусу ЗС України як суб'єктів інформаційної діяльності є: упорядкування законодавства та прийняття ключових плануючих документів, які також стосуються інформаційної діяльності; забезпечення інформаційної безпеки; розвиток відкритості для громадян та демократичного цивільного контролю; забезпечення прав громадян на інформацію; розвиток стратегічних комунікацій. Такі напрямки потребують ґрунтовного науково-теоретичного та практичного підходу, а саме створення тимчасової комісії у ЗС України для вироблення єдиної концепції розвитку інформаційної діяльності, оптимізації структурних підрозділів із забезпечення стратегічних комунікацій та розроблення чітких механізмів їх діяльності.

У межах нашого дослідження пропонуємо шляхи покращання нормативно-правове забезпечення, зокрема:

По-перше, внести зміни до Закону України «Про Збройні Сили України». А саме: статтю 1 Закону України «Про Збройні Сили України» доповнити частиною 10 у такій редакції *«Збройні Сили України забезпечують систему стратегічних комунікацій, шляхом здійснення узгоджених заходів із забезпечення національної інформаційної політики, інформаційної безпеки, реалізації та захисту*

інформаційних прав громадян, інформатизації, електронного урядування, функціонування власного інтерактивного медіа простору» (додаток Г).

Враховуючи норми законів України «Про Національну гвардію України» [33, ст. 3], «Про Національну поліцію» [34, ст. 9], «Про прокуратуру» [35, ст. 6], у яких передбачено унормування інформаційної діяльності, пропонується подібну статтю включити до Закону України «Про Збройні Сили України». А саме додати до його змісту статтю 11-1 *«Інформаційна діяльність Збройних Сил України»* такого змісту:

«Збройні Сили України здійснюють свою діяльність на засадах відкритості, доступності та прозорості для громадян та забезпечення цивільного контролю та розвитку стратегічних комунікацій відповідно до вимог Конституції України та законів України.

Генеральний штаб Збройних Сил України забезпечує та контролює інформаційну Збройних Сил України, систематично інформує Президент України, Міністра оборони України, Раду національної безпеки і оборони, Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України про виконання покладених на Збройні Сили України завдань, оприлюднення відкритої інформацію про діяльність Збройних Сил України у засобах масової інформації.

Збройні Сили України забезпечують інформаційну безпеку у межах покладених на них завдань.

Збройні Сили України для інформування використовують: офіційні друковані видання; офіційні вебсайти у мережі Інтернет; на єдиному державному вебпорталі відкритих даних; соціальні мережі; інформаційні стенди; будь-яким інші засоби доведення актуальної інформації у сфері воєнної безпеки та оборони.

Збройні Сили України реалізують права громадян на звернення та запит на інформацію у межах компетенції відповідно до вимог законодавства України» (додаток Г).

По-друге, розробити та прийняти єдину Концепцію інформаційного забезпечення діяльності ЗС України у якій зазначити правові підстави здійснення

інформаційної діяльності, мету, принципи та суб'єктів інформаційної діяльності ЗС України.

По-третє, оптимізувати структуру органів залучених до стратегічних комунікацій із чітким обсягом прав, обов'язків та відповідальності у цій сфері.

Рівень довіри громадян до ЗС України, а також забезпечення відкритості та прозорості у їх діяльності можна оцінити за рейтингами інформаційної прозорості офіційних веб-сайтів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, які періодично проводяться та визначаються Державним комітетом телебачення і радіомовлення України. Емпіричну базу таких рейтингів становить результати моніторингу інформаційного наповнення офіційних веб-сайтів органів виконавчої влади відповідно до вимог нормативно-правових актів, які регламентують розміщення певних видів інформації на веб-сайтах [36].

Обов'язком ЗС України як розпорядників інформації є оприлюднення інформації, відповідно до переліку відомостей, що підлягають обов'язковому оприлюдненню, з урахуванням порядку і вимоги до такого оприлюднення. Установлено мінімально необхідний перелік інформації, яка має бути на сайті, та може бути доповнена розпорядником інформації.

Оцінювання інформаційного наповнення кожного сайту, у тому числі Мінфоборони, як вищої керівної та організаційно-управлінської ланки у ЗС України відбувається за такими показниками як: наявності інформації (Пн), який визначає рівень наявності інформації на веб-сайті; якості інформаційного наповнення (Пя), який враховує рівень повноти, актуальності, навігаційної доступності розміщеної на веб-сайті інформації, а також наявність функції пошуку та доступність інформації для сприйняття особами з порушеннями зору та слуху; інформаційної прозорості (Пі), який характеризує рівень інформаційної прозорості суб'єкта владних повноважень та розраховується як середнє значення двох попередніх показників; динаміки інформаційної прозорості (Пд), який демонструє, чи змінився рівень інформаційної прозорості суб'єкта владних повноважень у звітному періоді в порівнянні з попереднім періодом та визначається як різниця між значеннями відповідних показників інформаційної

прозорості. Рейтинг інформаційної прозорості формується шляхом сортування переліку веб-сайтів за зменшенням значень показників інформаційної прозорості [37].

Відповідно до такого рейтингу протягом 2019 р. та 2020 р. (перше півріччя) Міноборони займає приблизно середні позиції, посилення яких передбачає суттєвого покращення. У першому півріччі 2019 року Міноборони було на 37 позиції серед 69 органів, у другому півріччі цього року на 34 серед 64 органів, а у першому півріччі 2020 року – на 46 серед 78 органів (додаток Д).

Крім того, показниками довіри громадян до органів влади визначаються за результатами опитування, що проводиться Центром Разумкова. У цьому напрямку становище ЗС України дещо краще. Показники у період 2019-2020 рік коливаються на рівні 66–70 %, а серед виконавчих та правоохоронних органів ЗС України на початок 2020 року посіло перше місце (додаток Е) [38, 39, 40, 41].

Разом з тим, важливо постійно підвищувати такий рівень, який залежить не тільки від органів та підрозділів за якими закріплені повноваження щодо здійснення відповідної інформаційної діяльності (прес-центр, інформаційні агентства, ЗМІ ЗС України та інші), але й від дій та комунікацій з громадянами усіх військовослужбовців ЗС України.

Зростання рівня довіри у такому контексті на наш погляд, можливе через підвищення рівня інформаційної культури, інформаційної гігієни, комп'ютерної гігієни, медіа грамотності. В сучасних умовах стрімкого поширення величезної кількості інформації та розвитку інформаційних технологій, кожен військовослужбовець повинен не тільки володіти знаннями основ інформаційного законодавства, але й усіма пов'язаними з ним аспектами практичного значення, постійно збагачувати та розвивати їх. Це дозволить військовослужбовцям краще орієнтуватись у інформаційній сфері та об'єктивно оцінювати відомості державно-правового, політичного та військового характеру. Необхідно формувати стійки установки, що кожен військовослужбовець для громадян уособлюється з усіма органами та структурними підрозділами ЗС України, тому й усі висловлювання, коментарі повинні бути стриманими та відповідати основним

засадам діяльності ЗС України, щодо оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності.

Впровадження цього сприятиме не тільки підвищенню довіри громадян до діяльності ЗС України, але й дозволить упереджувати поширення дезінформації, зокрема й з боку кремлівської влади. Так, на жаль України має сучасний негативний досвід втрати частини території. Зокрема, в АРК з початку отримання незалежності України усім громадянам нав'язувалась думка про те що, «Крим – це Росія», проводилась цілеспрямована інформаційна війна. Наслідком чого, у 2014 році стала зрада багатьох українських військовослужбовців військовій присязі, що стало однією із причин неможливості захистити свою територію.

Для представників стратегічних комунікацій освітньо-правовий вплив, повинен також покращити їх навички не тільки в поширенні інформації про діяльність ЗС України, що сприятиме підвищенню їх іміджу, але й в упередженні поширенні негативної, шкідливої інформації, як для громадян, так і військовослужбовців. Тому їх підготовка та перепідготовка повинна мати системний цілеспрямований характер, з виробленням навиків підвищення іміджу ЗС України та протидії інформаційним деструктивним впливам.

Отже, підсумовуючи, зазначимо, що динамічність інформаційної сфери та інформаційна діяльність ЗС України обумовлює постійні зміни у їх адміністративно-правовому статусі, який сьогодні потребує покращання за такими напрямками:

удосконалення норм законодавства, щодо здійснення інформаційної діяльності ЗС України;

продовження інформаційної політики держави у межах завдань ЗС України, здійснення діяльності у межах єдиного інформаційного простору;

створення дієвої системи та механізмів протидії інформаційним загрозам;

реформування та утворення чіткої структури системи стратегічних комунікацій із чітким розподілом повноважень;

посилення освітньо-правового впливу серед особового складу ЗС України, у тому числі спеціальної підготовки суб'єктів інформаційної діяльності;

поширення та зміцнення іміджу ЗС України.

Висновки до розділу 3

На підставі аналізу інформаційної діяльності передової країни світу – США та Організації Північноатлантичного договору (НАТО) з'ясовано, що питанням забезпечення інформаційної діяльності та безпеки приділяється посилена увага, як практичного, освітнього, так і наукового характеру. Інформаційна безпека не обмежена безпекою країни (США), а орієнтована на отримання світової переваги, що відповідно посилює спроможності на її забезпеченні. Освітній складовій приділяється окрема увага є: навчання (щорічна перепідготовка), тренування та періодичні перевірки знань (опитування) військовослужбовців стосовно правил інформаційної безпеки, що має систематизований характер. Навчальні плани та програми узгоджуються централізовано Управлінням програмами з інформаційної безпеки.

Досвід НАТО дозволив виділити наступні позитивні аспекти у контексті покращання інформаційної діяльності, а саме з приводу: обміну інформацією, консультування, сприяння розвитку та передача досвіду іншим країнам; збереження та захисту інформації; використання сучасного обладнання з метою отримання інформації про стан безпеки чи виникнення загроз; організації та підтримання ефективної системи кіберзахисту, підготовки та перепідготовки персоналу.

Удосконалення адміністративно-правового статусу ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності залежить від багатьох факторів та умов, котрі можуть відігравати головну та другорядну роль, у більшій чи меншій мірі впливати на стан забезпечення такого статусу. Тому, ми розглянули й визначили комплекс засад, які обумовлюють необхідність удосконалення такого статусу та напрямки, що сприятимуть його удосконаленню.

Основними чинниками удосконалення адміністративно-правового статусу ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності є наявність недоліків у механізмах його забезпечення; належного нормативно-правового забезпечення (відсутність чи неузгодженість інформаційних норм) і проблем практичної реалізації; недосконалість (відсутність) програм розвитку інформаційної сфери; невідповідність змісту правового статусу сучасним тенденціям у сфері безпеки та оборони держави; необхідність впровадження прогресивної світової практики у зв'язку із взятими Україною зобов'язаннями (безсистемне орієнтування на кращі закордонні практики у цих питаннях).

У зв'язку із цим, запропоновано: внести зміни до Закону України «Про Збройні Сили України» в частині встановлення адміністративно-правового статусу ЗС України, щодо здійснення інформаційної діяльності; систематизовано продовжувати інформаційну політику, подавати інформацію відповідно до єдиної інформаційної концепції, забезпечувати та удосконалювати засоби протидії інформаційним загрозам; здійснити інституалізацію системи стратегічних комунікацій; зробити акцент на професійно-освітній підготовці, усього особового складу ЗС України, при цьому звертається увага на посилену підготовку спеціальних суб'єктів інформаційної діяльності, зокрема тих, що забезпечують дієвість стратегічних комунікацій. Такі заходи сприятимуть конкретизації та удосконаленню адміністративно-правового статусу ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності, підвищенню обороноздатності, відкритості та наближенню ЗС України до громадян й цивільного контролю, підвищенню іміджу та довіри громадян до ЗС України.

Список використаних джерел до розділу 3:

1. Олійник О. В. Інформаційна безпека США. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2012. № 1 (27). с. 280–288.
2. Соснін О. В. Державна політика в галузі управління інформаційним ресурсом України : дис. доктора політ. наук : спец. 23.00.02. Одеса, 2005. 264 с.

3. Буга Л. В. Досвід США та Німеччини щодо забезпечення інформаційної безпеки в збройних силах. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права* : зб. наук. пр. з екон. та юрид. наук. Львів, 2018. Вип. 19 : Серія економічна. Серія юридична. С. 174–178.
4. Деньщиков А. Л. Информационная стратегия США (анализ, современность, перспективы : автореф. дис.. канд.. полетических наук : 23.00.02. Москва, 2007. 26 с.
5. U.S. Cyber Command. URL : <https://www.cybercom.mil/About/Mission-and-Vision/>
6. Achieve and Maintain Cyberspace Superiority. Command Vision for US Cyber Command. URL : <https://www.cybercom.mil/About/Mission-and-Vision/>
7. Information Management. URL : <https://frontex.europa.eu/intelligence/information-management/>
8. Словник української мови. В 11 томах. Том 3. 1972 с. 641. URL : <http://sum.in.ua/s/znannja>
9. Словник української мови. В 11 томах. Том 4. 1973 с. 42. URL : <http://sum.in.ua/s/informacija>
10. Knowledge Management Operations. Headquarters Department of the Army Washington, DC, 16 July 2012. № 6-01.1 <https://armypubs.us.army.mil/doctrine/index.html>.
11. Сафронов О. В., Капосльоз Г. В., Мельниченко О. С. *Військова освіта*. 2016. № 1. Т. 33. С. 261–270.
12. План заходів з реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору : Указ Президента України від 20 квітня 2019 р. № 155/2019. *Урядовий кур'єр*. № 78.
13. Тична Б. М. Напрями вдосконалення інформаційної діяльності Збройних Сил України в умовах північноатлантичної інтеграції. *Правова позиція*, 2020. № 3 (28), С. 108–112.

14. Радіо свобода. Політика. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30486029.html>.

15. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 р. «Про Доктрину інформаційної безпеки України»: Указ Президента України від 25 лютого 2017 р. № 47/2017. *Офіційний вісник Президента України*. 2017. № 5. Ст. 102.

16. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 02 вересня 2015 року. «Про нову редакцію Воєнної доктрини України»: Указ Президента України від 24 вересня 2015 року. № 555/2015. *Офіційний вісник Президента України*. 2015. № 22. Ст. 1291.

17. Стратегічні комунікації Міноборони України: представники держав-членів НАТО ознайомились з українським досвідом. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2019/09/26/strategichni-komunikaczii-minoboroni-ukraini-predstavniki-derzhav-chleniv-nato-oznajomilis-z-ukrainskim-dosvidom/>

18. Петров В. В. Щодо становлення системи стратегічних комунікацій органів державної влади у контексті розвитку відносин з НАТО. *Стратегічні пріоритети*. № 4 (41), 2016. С. 24–29.

19. Калюжний Р. А., Кушнір І. П. Правове забезпечення взаємодії публічної адміністрації у прикордонній сфері: монографія. Київ: «МП Леся», 2015. 224 с.

20. Ткачук Т. Ю. Правове забезпечення інформаційної безпеки в умовах євроінтеграції України. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Ужгород, 2019. 487 с.

21. Background information on the Alliance, its policies, activities and structures. URL: <http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics.htm>.

22. Kaija E. Schilde. Cosmic top secret Europe? The legacy of North Atlantic Treaty Organization and cold war US policy on European Union information policy. URL: <http://dx.doi.org/10.1080/09662839.2014.911175>.

23. William D. Gerhard, Henry W. Millington Attack on a Sigint Collector. URL: <http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB24/nsa10.pdf>

24. Белоусова Н. Б., Афанасьєва П. А. Основні вимоги НАТО щодо забезпечення безпеки інформаційного простору. Актуальні проблеми міжнародних відносин. Вип. 102, частина 1. 2011 С. 196–202.

25. NATO Cyber defence. URL : http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_78170.htm

26. Kushnir I. Topical directions for improvement of information relations in activities of the State Border Guard Service of Ukraine : collective monograph : Low and Border: Addressing Security Threats at the Ukrainian Border Lviv-Torun : Liha-Pres. 2019. P. 89–108.

27. Handbook NATO. Office of Information and Press NATO – 1110 Brussels – Belgium. 2001. С. 609.

28. Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна – НАТО на 2019 рік : Указ Президента України від 10 квітня 2019 року. № 117/2019. *Офіційний вісник України*. 2019. № 31. Ст. 1109.

29. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 року. *Голос України*. 2018. № 22.

30. Стратегія національної безпеки України : Указ Президента України від 14 вересня 2020 року. № 392/2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.

31. Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України : Указ Президента України від 14 березня 2016 року. № 92/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002525-16#Text>.

32. Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави : указ Президента України від 8 листопада 2019 року №837/2019. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/8372019-30389>

33. Про Національну гвардію України : Закон України від 13 березня 2014 року. № 876-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 17. Ст. 594.

34. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

35. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 року. № 1697/VII. *Офіційний вісник України*. 2014. № 87. Ст. 9.

36. Аналітична довідка за результатами проведеного Держкомтелерадіо моніторингу інформаційного наповнення офіційних веб-сайтів органів виконавчої влади у першому півріччі 2020 року. Додаток 1. URL : http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=167745&cat_id=112507.

37. Аналітичні довідки за результатами моніторингу веб-сайтів органів виконавчої влади. URL : http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=167745&cat_id=112507.

38. Оцінка громадянами ситуації в країні, рівень довіри до соціальних інститутів та політиків, електоральні орієнтації громадян (жовтень–листопад 2020 року) URL : <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-riven-doviry-do-sotsialnykh-institutiv-ta-politykiv-elektoralni-orientatsii-gromadian-zhovten-lystopad-2020r>.

39. Оцінка громадянами діяльності влади, рівень довіри до соціальних інститутів та політиків, електоральні орієнтації громадян (лютий 2020 року соціологія) URL : <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-diialnosti-vlady-riven-doviry-do-sotsialnykh-institutiv-ta-politykiv-elektoralni-orientatsii-gromadian-liutyi-2020r>.

40. Оцінка громадянами ситуації в країні, рівень довіри до виконавчих та правоохоронних органів влади, оцінка діяльності Уряду (лютий 2020 року соціологія) URL : <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-riven-doviry-do-vykonavchykh-ta-pravookhoronnykh-organiv-vlady-otsinka-diialnosti-uriadu-liutyi-2020r>.

41. Оцінка громадянами ситуації в країні та діяльності влади, рівень довіри до соціальних інститутів та політиків (соціологія) URL : <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-diialnosti-vlady-riven-doviry-do-sotsialnykh-institutiv-ta-politykiv-2>.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукового завдання, що полягає у формулюванні науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій з удосконалення адміністративно-правового статусу ЗС України суб'єкта інформаційної діяльності. Загальні висновки за результатами дисертаційного дослідження зводяться до такого:

Дослідження наукової розробленості «інформаційної діяльності» дозволило запропонувати розглядати цю категорію у широкому (загальному) та вузькому (конкретному) сенсі. За вузьким підходом поняття «інформаційна діяльність» зводиться до забезпечення та здійснення процесів, які пов'язані з обігом інформації. Широкий підхід повинен охоплювати особливості здійснення інформаційної діяльності в конкретній сфері чи у діяльності певного органа (юридична особа, орган влади, посадова особа чи їх представники), суб'єкта (фізична особа) з певною метою.

Аналіз доктринальних положень щодо інформаційної діяльності показав, що вона набуває реального втілення завдяки таким елементам, як: правове підґрунтя – норми інформаційного законодавства; предмет – конкретна інформація, що перебуває у полі правового регулювання; засоби – інформаційні ресурси; результат – інформаційні продукти; процес – обіг інформації (збирання, отримання, передача, обмін, аналіз, збереження тощо), визначення суб'єктів.

Інформаційній діяльності у сфері функціонування ЗС України характерні такі особливості: закріплення відповідної дефініції відсутнє в законодавстві, але є різноманітні доктринальні визначення, що тільки призводять до неоднозначного її розуміння та практичної реалізації; головною рушійною силою інформаційної діяльності є інформаційні потреби та реалізація інформаційних прав державних інституцій (інформаційна безпека тощо), власне ЗС України (для потреб та реалізації інших завдань), та інших осіб (забезпечення інформаційної відкритості, захист персональних даних тощо); інформаційна діяльність складається з низки характерних процесуальних дій, завдяки яким вона реалізується у функціонуванні

ЗС України; інформаційна діяльність передбачає будь-які дії, процеси, маніпуляції з обігом інформації; має свої статичні (мета), динамічні (порядок реалізації) та ресурсні (з використанням чого) компоненти; здійснюється в межах загального правового статусу ЗС України, спрямована на реалізацію завдань у сфері оборони України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності; реалізується на підставі передбачених Конституцією України та законами України відповідних повноважень; передбачає забезпечення інформаційної безпеки держави; сутністю інформаційної діяльності ЗС України є організація та здійснення обігу інформації, яка повинна задовольняти інформаційні права та завдання у сфері оборони.

Сформульовано чотири етапи формування і розвитку інформаційної діяльності ЗС України, які відображають складний логічний процес зародження, формування, розвитку та тенденції удосконалення інформаційної діяльності у сфері безпеки та оборони держави. Історико-правовий аналіз свідчить, що інформаційна діяльність охоплює повсякденне забезпечення діяльності ЗС України, здійснення безпосередніх завдань з оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності, а також у період підготовки до оборони в мирний час.

Визначено поняття «адміністративно-правовий статус ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності» та здійснено його аналіз. Адміністративно-правовий статус ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності – це умови (повноваження, мета, завдання та принципи, місце ЗС України у механізмі держави, у реалізації функцій держави, у системі підпорядкування), у яких відбувається здійснення процесів обігу інформації в інтересах оборони та безпеки держави засобами ЗС України. Особливістю такого адміністративно-правового статусу ЗС України є розгалужена система керівних органів, діяльність яких зобов'язує реалізовувати поряд із вимогами законодавства ще їхні настанови та розпорядження, що обумовлює наявність великої кількості інформаційних потоків та інформаційних повноважень щодо їх забезпечення. Виявлено, що переміна досліджуваного статусу можлива із переходом діяльності ЗС України у мирний

час та особливий період. Такі узагальнені спостереження та обставини потребують вивчення та деталізації інформаційних повноважень ЗС України, що буде можливим через дослідження окремих видів інформаційної діяльності ЗС України.

Ключовим чинником правового забезпечення, у тому числі це стосується і інформаційної діяльності ЗС України, є сукупність нормативно-правових актів і правових норм, що визначають юридичні підстави та межі здійснення інформаційної діяльності, а також передбачає установлення прав та обов'язків суб'єктів відносин. Аналіз зазначених складових правового забезпечення дозволяє розкрити та поглибити адміністративно-правовий статус ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності.

Правове забезпечення інформаційної діяльності ЗС України передбачено нормативно-правовими актами, які урегульовують не тільки механізми обігу інформації, установлюють місце та правові режими конкретної інформації, але й визначають правове становище з сукупністю повноважень ЗС України та їх окремих структурних підрозділів у реалізації інформаційної діяльності. У зв'язку з відсутністю систематизації норм, що урегульовують інформаційну діяльність ЗС України, запропоновано поділити їх за окремими спрямуваннями (п'ять груп).

Інформаційним відносинам у сфері реалізації повноважень ЗС України характерна вся сукупність суб'єктів, визначених у Законі України «Про інформацію», фізичні особи та юридичні особи, громадські об'єднання, суб'єкти владних повноважень, ключову роль серед яких відіграють ЗС України як суб'єкт владних повноважень. Значна частина інформаційних відносин реалізується за участю фізичних, юридичних осіб, громадських об'єднань та інших органів державної влади, змістом яких є реалізація власних інформаційних прав та інтересів, здійснення інформаційної взаємодії тощо.

Збройні Сили України є суб'єктами інформаційних відносин, набувають конкретного правового статусу залежно від різновиду інформаційних відносин, у які вони вступають, від завдань, що необхідно виконати (обробка персональних даних, забезпечення доступу до публічної інформації тощо), а також

повноважень, якими наділений той чи інший структурний підрозділ. Можуть виступати як: володілець персональних даних, розпорядник інформації, одержувач інформації.

Об'єкт інформаційної діяльності ЗС України розглядається як інформація у сфері функціонування ЗС України та матеріальний чи електронний носій, на якому ця інформація обробляється, зберігається.

Функції та повноваження є важливими, невід'ємними складовими у встановленні та визначенні адміністративно-правового статусу ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності. Новітні форми та прояви обігу інформації у сфері безпеки та оборони України зумовлюють виникнення нових напрямків інформаційної діяльності через формування відповідних завдань у ЗС України, що сприяє, іноді невиправдано, утворенню окремих органів і підрозділів ЗС України з відповідними повноваженнями.

З урахуванням практики інформаційної діяльності збройних сил США та НАТО визначені основні проблеми та тенденції розвитку ЗС України, зокрема: повільні процеси у системі нормотворення, відсутність системних механізмів в Україні, які є дієвими у збройних силах США, НАТО, негативно впливають на розвиток інформаційної складової у діяльності ЗС України, невідповідність системи захисту інформації, інформаційної безпеки сучасним загрозам, у тому числі в умовах ведення проти України гібридної (інформаційної) війни, загалом позначається на стані національної безпеки держави. Керівництво ЗС України повинно враховувати позитивні надбання, які мають ефективні результати у провідних країнах і системах забезпечення колективної безпеки.

Удосконалення адміністративно-правового статусу ЗС України як суб'єкта інформаційної діяльності з урахуванням ключових вимог нормативно-правових актів можливе через упорядкування законодавства та прийняття ключових плануючих документів, які також стосуються інформаційної діяльності, забезпечення інформаційної безпеки, розвиток відкритості для громадян і демократичного цивільного контролю, забезпечення прав громадян на інформацію, розвиток стратегічних комунікацій. Комплексне врахування таких

аспектів потребує ґрунтовного науково-теоретичного та практичного підходу, а саме: створення тимчасової комісії у ЗС України для вироблення єдиної концепції розвитку інформаційної діяльності, оптимізації структурних підрозділів із забезпечення стратегічних комунікацій та розроблення чітких механізмів їх діяльності.

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Тична Б. М. Завдання, принципи інформаційної діяльності Збройних сил України в сучасних умовах. *Наука і правоохорона*. 2017. № 3 (37), С. 127–133.

2. Тична Б. М. Правовий статус Збройних сил України як суб'єкта інформаційної діяльності. *Вісник Академії Державної прикордонної служби України*. 2019. Випуск 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnadpcurn_2019_3_15.

3. Тична Б. М. Інформаційна безпека як основа інформаційної діяльності Збройних Сил України. *Право і суспільство*. 2020. № 2. С. 236–240.

4. Тична Б. М. Мета та принципи інформаційної діяльності Збройних Сил України та її роль у забезпеченні інформаційної безпеки держави в сучасних умовах. *Інтернаука*. 2020. № 4(26). Т.1. С. 50–58.

5. Тична Б. М. Напрями вдосконалення інформаційної діяльності Збройних Сил України в умовах північноатлантичної інтеграції. *Правова позиція*. 2020. № 3 (28). С. 108–112.

6. Тична Б. М. Правові засади інформаційної діяльності Збройних Сил України. *Visegrad Journal on Human Right*. 2020. Вип. 5. С. 235–239.

Наукові праці апробаційного характеру:

7. Тична Б. М. Правове регулювання відпусток військовослужбовців. *Актуальні проблеми правового регулювання особливого періоду* : тези матеріалів науково-практичного семінару (Київ, 19 квітня 2018 р.). Київ : ЦП «Компринт», 2018. С. 67–71.

8. Тична Б. М. Проблеми нормативно-правового регулювання медичного забезпечення в Збройних Силах України під час проведення операції Об'єднаних Сил. *Актуальні проблеми правового регулювання проведення операції Об'єднаних Сил* : збірник матеріалів науково-практичного семінару (Київ, 29 листопада 2018 р.). Київ : ЦП «Компринт», 2018. С. 136–139.

9. Тична Б. М. Право війни. *Право національної безпеки та військове право: історія, сучасність і перспективи* : збірник матеріалів круглого столу (Київ, 28 березня 2019 р.). Київ : ФОП Ямчинський О. В., 2018. С. 144–147.

10. Тична Б. М. Інформаційна війна як складова гібридної війни, актуальні проблеми правового регулювання. *Актуальні проблеми правового регулювання діяльності сектору безпеки і оборони* : матеріали науково-практичного семінару. (Київ, 30 жовтня 2019 р.). Київ : НУОУ, 2019. С. 185–187.

11. Тична Б. М. Співвідношення інформаційної діяльності та інформаційної безпеки Збройних Сил України. *Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка* : тези Всеукраїнської науково-практичної конференції «» (Київ, 24 квітня 2020 р.). Київ : ВІКНУ, 2020. С. 188–190.

12. Тична Б. М. Парамілітарні дії Російської Федерації як загроза інформаційної безпеки України. *Сучасне право творення: питання теорії та практики* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. (Дніпро, 5-6 червня 2020 р.). Дніпро : ГО «Правовий світ», 2020. С. 25–27.

13. Тична Б. М. Стратегічні комунікації як складова інформаційної діяльності. *Особливості розвитку публічного та приватного права в Україні* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. (Харків, 17-18 липня 2020 р.). 2020. Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2020. С. 38–41.

14. Тична Б. М., Семененко В. М., Зайцев М. М. Аналіз проблем правового регулювання застосування зброї та бойової техніки з'єднаннями, військовими частинами, підрозділами та військовослужбовцями Збройних Сил України та інших складових сил оборони у районі проведення Операції Об'єднаних Сил.

Правове забезпечення правоохоронної діяльності у сфері оборони України: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. (Київ, 21 серпня 2020 р.). Київ-Одеса : Фенікс, 2020. С. 176–179.

15. Тична Б. М. Правове та інформаційне протистояння як форма протидії гібридній агресії. *Освітньо-наукове забезпечення діяльності складових сектору безпеки й оборони України тези XII Всеукраїнської науково-практичної конференції* (Хмельницький, 26 листопада 2020 р.). Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2020. С. 403–404.

Наукові праці, які додатково відображають результати дисертації:

16. Тична Б. М., Топольницький В. В. Проблеми правового регулювання понять «воєнний стан», «стан війни» та «воєнний час». *Правова позиція*. 2019. № 4 (25). С. 91–99.

17. Тична Б. М. Військове право України : підручник / кол. автрів; за заг. ред. А. М. Колодія, О. В. Кривенка, В. Й. Пашинського. Київ, НУОУ ім. Івана Черняхівського. 2020 р. С. 105–110.

18. Тична Б. М. Збірник законодавчих, нормативно-правових та інших актів щодо зв'язків з громадськістю у Збройних Силах України : збірник / В. М. Ніколенко, Б. М. Тична, Є. О. Єрін. Київ, 2020. 1196 с.

Додаток Б

Додаток
до Статуту Інформаційного агентства
(пункт 1.7)

ПЕРЕЛІК

територіальних підрозділів Інформаційного агентства, їх місцезнаходження, місця перебування особового складу на відповідних видах забезпечення, зони відповідальності

№ з/п	Місцезнаходження територіальних підрозділів Інформаційного агентства	Місце перебування особового складу територіальних підрозділів Інформаційного агентства на відповідних видах забезпечення (крім фінансового)	Зони відповідальності територіальних підрозділів Інформаційного агентства
1	2	3	4
1	Відділення спеціальних кореспондентів 79008, м. Львів, вул. Театральна, 22 (58 будинок офіцерів)	Військова частина А 2678	Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська області
2	Відділення спеціальних кореспондентів 33000, м. Рівне, вул. Соборна, 360 (приміщення з фондів ліквідованого Гарнізонного будинку офіцерів)	Військова частина А 0796	Рівненська, Волинська області
3	Відділення спеціальних кореспондентів 29000, м. Хмельницький, вул. Попова, 6	Військова частина А 4239	Хмельницька, Тернопільська області
4	Відділення спеціальних кореспондентів 14013, м. Чернігів, вул. О.Молодчого, 15А (збірний пункту Чернігівського обласного військового комісаріату)	Військова частина А 2622	Чернігівська, Черкаська, Сумська області

2

Продовження додатка

1	2	3	4
5	Відділення спеціальних кореспондентів 61098, м. Харків, вул. Полтавський Шлях, 184 (9 Гарнізонний будинок офіцерів)	Харківський університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба	Харківська, Полтавська області
6	Відділення спеціальних кореспондентів 49006, м. Дніпро, вул. Філософська, 39А	Військова частина А 1314	Дніпропетровська, Кіровоградська, Запорізька області
7	Відділення спеціальних кореспондентів 87500, м. Маріуполь, вул. Казанцева, 20	Донецький обласний військовий комісаріат м. Маріуполь	Донецька, Луганська області
8	Інформаційна редакція 21007, м. Вінниця, вул. Стрілецька, 105 (військова частина А0549 поверх (праве крило) будівлі 1/157)	Військова частина А 0549	Вінницька, Житомирська, Чернівецька області
9	Інформаційна редакція 65044, м. Одеса, вул. Пироговська, 2	Речове забезпечення: військова частина А 2238; житлове забезпечення: квартирно- експлуатаційний відділ Одеси; забезпечення ракетно- артилерійським озброєнням: Одеський обласний військовий комісаріат	Одеська, Миколаївська, Херсонська області

Додаток В

Повноваження суб'єктів інформаційної діяльності ЗС України

НАПРЯМОК ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ, ЗАВДАННЯ	ПРАВА	ОБОВ'ЯЗКИ	ЩО ЗДІЙСНЮЄ
ДЕПАРТАМЕНТ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ (Положення про Департамент стратегічних комунікацій Міністерства оборони України, затверджено наказом Міністра оборони України № 114 від 09.04.2020 із змінами)			
<p>Департамент забезпечує формування та реалізацію державної політики з питань національної безпеки у військовій сфері, сферах оборони і військового будівництва у мирний час та особливий період шляхом запровадження ефективної системи стратегічних комунікацій у Міноборони, ЗС України та Державній спеціальній службі транспорту (далі - ДССТ);</p> <p>участь у визначенні шляхів становлення та розвитку спроможностей системи стратегічних комунікацій у Міноборони, ЗС України та ДССТ як складової загальнодержавної системи стратегічних комунікацій;</p> <p>супроводження інформаційними засобами виконання завдань оборони України; донесення достовірної Інформації до особового складу ЗС України та громадськості, зокрема через військові засоби масової інформації (далі - ЗМІ), про діяльність Міноборони, ЗС України та ДССТ.</p>	<p>Департамент для здійснення визначених повноважень та виконання завдань має право:</p> <p>отримувати в установленому порядку від посадових осіб інших структурних підрозділів апарату Міноборони, структурних підрозділів, підпорядкованих Міноборони, Головнокомандувачу ЗС України, Адміністрації ДССТ інформацію, документи, матеріали та залучати до виконання завдань у встановленому порядку їхніх представників;</p> <p>ініціювати скликання нарад, створення комісій, робочих груп, наукових заходів з питань, що належать до компетенції Департаменту;</p> <p>за дорученням представляти інтереси Міноборони в державних органах, органах місцевого самоврядування, міжнародних організаціях за напрямом діяльності Департаменту;</p> <p>направляти за належністю до інших структурних підрозділів апарату Міноборони, структурних підрозділів, підпорядкованих Міноборони, Головнокомандувачу ЗС України та Адміністрації ДССТ матеріали для невідкладного опрацювання, здійснювати моніторинг їхнього розгляду, отримувати необхідні відповіді та пропозиції для підготовки реагування на критичну та неправдиву інформацію щодо діяльності Міноборони, ЗС України та ДССТ;</p> <p>замовляти проведення соціологічних досліджень та вивчення настроїв у цільових аудиторіях;</p> <p>використовувати інформаційні електронні бази даних Міноборони, Генерального штабу та ДССТ;</p> <p>у встановленому порядку розробляти положення,</p>		<p>Департамент відповідно до наданих повноважень:</p> <p>координує комунікаційні заходи на всіх рівнях у Міноборони, ЗС України та ДССТ; розробляє вказівки, наративи, візії, концепції, стратегії, методичні рекомендації, настанови, інструкції, плани розвитку та інші документи, спрямовані на розвиток стратегічних комунікацій Міноборони, Збройних Сил та ДССТ; розробляє Стратегію комунікацій Міноборони, ЗС України та ДССТ; координує систему підготовки особового складу Міноборони, ЗС України та ДССТ стосовно питань стратегічних комунікацій; бере, у межах компетенції, участь у реалізації державної інформаційної політики в Міноборони, ЗС України та ДССТ;</p> <p>організовує тренінги, семінари та “круглі столи” для підрозділів зв'язків із громадськістю ЗС України та ДССТ з метою підвищення їхнього професійного рівня та поширення набутого досвіду; організовує вивчення цільових аудиторій; здійснює медіапланування та забезпечення його реалізації для донесення до громадськості та ЗМІ наративів та меседжів;</p> <p>запроваджує та підтримує брендинг</p>

	<p>порядки, правила, інструкції, методичні рекомендації та інші документи з питань, що відносяться до компетенції Департаменту.</p>	<p>ЗС України та ДССТ щодо популяризації військової служби, формування в українському суспільстві позитивної громадської думки про ЗС України та ДССТ;</p> <p>організовує виявлення, оцінку та нівелювання загроз для Міноборони, ЗС України та ДССТ в інформаційній сфері (кризові комунікації);</p> <p>розробляє плани інформаційних кампаній за напрямом діяльності Міноборони та супроводжує їхню реалізацію;</p> <p>розробляє та бере участь у розробленні проектів законів та інших нормативних актів відповідно до напрямку діяльності Департаменту, здійснює в установленому порядку їхнє погодження та супроводження;</p> <p>забезпечує доступ до публічної інформації, розпорядником якої є Департамент;</p> <p>організовує медіазаходи за участю керівництва Міноборони;</p> <p>забезпечує інформаційно-медійний супровід діяльності Міноборони, ЗС України та ДССТ;</p> <p>оприлюднює через офіційний вебсайт Міноборони в мережі Інтернет та офіційні представництва Міноборони в соціальних мережах, інші ресурси Міноборони, а також через військові та цивільні ЗМІ інформаційні та графічні матеріали щодо діяльності Міноборони, ЗС України та ДССТ;</p> <p>висвітлюючи питання національної безпеки та оборони, інформує суспільство про стан захисту національних інтересів України;</p> <p>організовує акредитацію журналістів, працівників ЗМІ для відвідування об'єктів Міноборони;</p> <p>інформує органи державної влади через</p>
--	---	---

		<p>відповідні структури інформаційно-комунікативної діяльності про заплановані заходи за участю керівництва Міноборони;</p> <p>організовує взаємодію зі структурами інформаційно-комунікативної діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також вітчизняними та іноземними ЗМІ;</p> <p>бере участь у реалізації заходів та забезпечує Інформаційний супровід процесу демократичного цивільного контролю в системі Міноборони;</p> <p>здійснює керівництво діяльністю підпорядкованих установ, надає пропозиції щодо їхньої оптимізації, розробляє проекти штатів, переліки змін до них;</p> <p>бере участь у координації науково-дослідної діяльності вищих військових навчальних закладів у сфері стратегічних комунікацій;</p> <p>організовує та бере участь у заходах міжнародного співробітництва за напрямом діяльності Департаменту;</p> <p>здійснює підготовку фотоматеріалів до інформаційного бюлетеня "Біла книга. Збройні Сили України", організовує його видання та проведення прес- конференцій і брифінгів щодо його презентації;</p> <p>у межах компетенції видає інформаційно-довідкові матеріали про стан і перспективи реформування у сфері оборони;</p> <p>співпрацює з відповідними структурами в рамках рекламних та просвітницьких кампаній;</p> <p>бере участь у виконанні заходів та завдань, покладених на Міноборони, з питань мобілізаційної підготовки та мобілізації;</p> <p>забезпечує проведення комплексу заходів щодо задоволення потреб ЗС України та ДССТ на особливий період за напрямом діяльності;</p>
--	--	--

			<p>забезпечує збереженість службових документів, що утворюються в процесі діяльності Департаменту, своєчасне передавання їх на державне зберігання до Галузевого державного архіву Міністерства оборони України, відповідно до вимог законодавства України та нормативно-правових актів Міноборони;</p> <p>забезпечує захист персональних даних особового складу Департаменту;</p> <p>забезпечує розроблення та вжиття заходів, що є необхідними та обґрунтованими для запобігання і протидії корупції в діяльності Департаменту.</p> <p>організовує належну роботу під час складання, затвердження та виконання бюджету Міноборони за напрямом діяльності. Департамент визначено відповідальним за формування та виконання бюджетної підпрограми.</p>
<p>УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ АПАРАТУ ГОЛОВНОКОМАНДУВАЧА ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ (Положення про Управління стратегічних комунікацій Апарату Головнокомандувача Збройних Сил України, затверджено Наказом Головнокомандувача Збройних Сил України від 14 квітня 2020 року № 14)</p>			
<p>на який покладається організація та реалізація заходів державної інформаційної політики у воєнній сфері, координація і синхронізація заходів стратегічних комунікацій ЗС України. Управління стратегічних комунікацій здійснює загальне керівництво стратегічними комунікаціями ЗС України.</p>	<p>Управління стратегічних комунікацій для виконання покладених завдань має право:</p> <p>залучати фахівців структурних підрозділів Апарату Головнокомандувача ЗС України, Генерального штабу, інших органів військового управління, військових частин та підрозділів ЗС України, спеціалістів інших установ та організацій (за погодженням з їх керівниками), вчених, представників інститутів громадського суспільства (за їх згодою) для розгляду та реалізації питань, що належать до компетенції Управління стратегічних комунікацій;</p> <p>ініціювати та скликати наради, створювати комісії та робочі групи з залученням до їх складу фахівців від структурних підрозділів апарату Міноборони, Апарату Головнокомандувача ЗС України та Генерального штабу, інших органів військового управління ЗС України, Адміністрації ДССТ, наукових та науково-дослідних установ ЗС України за їх згодою;</p> <p>одержувати від структурних підрозділів апарату</p>		<p>Управління стратегічних комунікацій, відповідно до покладених на нього основних завдань:</p> <p>організовує аналіз інформаційного середовища, оцінювання ефективності реалізації заходів стратегічних комунікацій ЗС України;</p> <p>здійснює короткострокове, середньострокове та довгострокове планування стратегічних комунікацій ЗС України;</p> <p>контролює повноту та якість виконання заходів стратегічних комунікацій ЗС України;</p> <p>здійснює формування наративів та аргументаційних тематик та меседжів з урахуванням визначних історичних подій минулого, сучасних викликів та перспектив</p>

	<p>Міноборони, ДССТ, Апарату Головнокомандувача ЗС України, Генерального штабу, органів військового управління, військових частини та установ ЗС України, інших складових сил оборони, міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на Управління стратегічних комунікацій завдань;</p> <p>опрацьовувати запити та звернення народних депутатів України, листи органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян в межах компетенції Управління стратегічних комунікацій;</p> <p>надсилати службові документи та інформаційні матеріали структурним підрозділам апарату Міноборони, ДССТ, Апарату Головнокомандувача ЗС України, Генерального штабу, іншим органам військового управління, військовим частинам та установам ЗС України, органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, міжнародним, неурядовим організаціям, військовим та дипломатичним представництвам іноземних держав, об'єднанням громадян, установам інших складових сектору безпеки і оборони держави;</p> <p>розробляти проекти законів та нормативно-правових актів, концепції, доктрини, накази, планувальні документи, посібники тощо з питань стратегічних комунікацій ЗС України;</p> <p>організовувати взаємодію ЗС України з Офісом Президента України, Кабінетом Міністрів України, Радою національної безпеки і оборони України, структурними підрозділами апарату Міноборони, Генерального штабу та органами військового управління, іншими складовими сектору безпеки та оборони України, центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадянським суспільством, урядовими та неурядовими організаціями на всій території держави;</p> <p>здійснювати погодження проектів законодавчих та інших нормативно-правових актів у межах повноважень;</p> <p>розробляти положення, порядок, інструкції, порадики, посібники та інші документи з питань, що належать до компетенції Управління стратегічних комунікацій;</p>	<p>розвитку ЗС України і держави в цілому;</p> <p>здійснює планування інформаційних кампаній ЗС України, контролює та оцінює результати їх реалізації;</p> <p>бере участь у координації та синхронізації заходів позиціонування та популяризації ЗС України, формування загальної підтримки та довіри до них, об'єктивному інформуванні населення України та міжнародної спільноти про їх діяльність та реформи у воєнній сфері;</p> <p>здійснює планування спільних заходів ЗС України з питань стратегічних комунікацій з іншими складовими сил оборони;</p> <p>координує та синхронізує діяльність усіх складових системи стратегічних комунікацій ЗС України та забезпечує їх ефективну взаємодію;</p> <p>бере участь у виявленні інформаційних загроз для ЗС України, прогнозуванні розвитку інформаційного середовища та підготовці аналітичних матеріалів щодо результатів реалізації стратегічних комунікацій ЗС України;</p> <p>бере участь у заходах міжнародного співробітництва відповідно до компетенції Управління стратегічних комунікацій, навчальних та тренувальних програмах країн-членів НАТО та інших країн-партнерів;</p> <p>запроваджує та підтримує брендінг ЗС України з метою популяризації військової служби, формування в українському суспільстві позитивної громадської думки про ЗС України;</p> <p>бере участь у створенні комунікаційних спроможностей на стратегічному, оперативному та тактичному рівнях;</p> <p>бере участь у процесах кваліфікаційної підготовки та розподілу спеціалістів</p>
--	---	---

	<p>брати участь у роботі створених на державному рівні комісій (робочих груп) з питань, що належать до компетенції Управління стратегічних комунікацій;</p> <p>використовувати інформаційні електронні бази даних структурних підрозділів апарату Міноборони, ДССТ, Апарату Головнокомандувача ЗС України, Генерального штабу, органів військового управління ЗС України, інших складових сектору безпеки і оборони держави, органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;</p> <p>користуватися ресурсами телекомунікаційної мережі загального користування, мереж урядового та спеціального зв'язку, інших мереж (автоматизованих систем) системи зв'язку ЗС України та іншими технічними засобами;</p> <p>представляти інтереси ЗС України (з питань, що належать до компетенції Управління стратегічних комунікацій) в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, міжнародних і громадських організаціях та дипломатичних установах;</p> <p>здійснювати відбір кандидатів для навчання за кордоном за напрямком стратегічних комунікацій;</p> <p>надавати, у межах компетенції, коментарі вітчизняним та закордонним ЗМІ з питань діяльності Управління стратегічних комунікацій та складових системи стратегічних комунікацій ЗС України;</p> <p>користуватися іншими правами, відповідно покладених на нього завдань.</p>		<p>галузей - складових стратегічних комунікацій ЗС України;</p> <p>бере участь у формуванні вимог до військової освіти та підвищення кваліфікації за напрямками стратегічних комунікацій;</p> <p>надає методичну допомогу складовим системи стратегічних комунікацій ЗС України з питань, що належать до компетенції Управління стратегічних комунікацій;</p> <p>розробляє документи Стратегічного замислу застосування ЗС України, інших складових сил оборони з відсічі збройної агресії в частині, що стосується питань стратегічних комунікацій;</p> <p>розробляє та уточнює документи Стратегічного плану застосування ЗС України, інших складових сил оборони з відсічі збройної агресії в частині, що стосується питань стратегічних комунікацій.</p>
<p>УПРАВЛІННЯ ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ (Положення про Управління зв'язків з громадськістю Збройних Сил України, затверджено наказом Головнокомандувача Збройних Сил України від 03 червня 2020 року №44)</p>			
<p>Основними завданнями Управління зв'язків з громадськістю є:</p> <p>організація постійного проактивного інформування громадськості, міжнародної спільноти та ЗМІ про діяльність ЗС України;</p> <p>здійснення інформаційного супроводу діяльності та задоволення інформаційних потреб Головнокомандувача ЗС України та Генерального штабу;</p> <p>виявлення, аналіз та прогнозування</p>			<p>Управління зв'язків з громадськістю відповідно до покладених на нього завдань:</p> <p>оприлюднює в установленому порядку офіційну позицію Головнокомандувача ЗС України та керівного складу Генерального штабу через ЗМІ, вебпортал ЗС України в мережі Інтернет та офіційні сторінки в соціальних мережах;</p> <p>втілює проактивні форми інформування громадськості, забезпечує першість, як джерела інформації в умовах кризових</p>

<p>ймовірних іміджевих інформаційних загроз для ЗС України та вжиття заходів щодо їх запобігання та нейтралізації; організація, реалізація та координація кризових комунікацій у ЗС України; здійснення загального управління, координації та методичного супроводу діяльністю служби зв'язків з громадськістю.</p>		<p>ситуацій, та реагування на випередження, для недопущення іміджевих втрат; бере участь у забезпеченні доступу до публічної інформації, що належить до компетенції ЗС України; організовує взаємодію зі структурними підрозділами зв'язків з громадськістю органів державної влади та місцевого самоврядування; організовує надання ЗМІ об'єктивної інформації про процеси, що відбуваються у ЗС України, для формування позитивної громадської думки та підвищення рівня довіри суспільства до ЗС України; організовує проведення прес-конференцій, брифінгів, прес-турів, круглих столів, надання інтерв'ю, коментарів та роз'яснень представникам ЗМІ Головнокомандувачем ЗС України, керівним складом Генерального штабу та залучення до їх проведення визначених речників; організовує висвітлення у ЗМІ, мережі Інтернет та соціальних мережах проведення заходів повсякденної діяльності, навчань, тренувань, зборів, виставок, випробувань новітніх зразків озброєння та військової техніки, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, а також інших заходів у ЗС України, передового досвіду та прикладів зразкового виконання службових обов'язків в мирний час та особливий період, що сприяють підтриманню позитивного іміджу ЗС України; організовує та проводить акредитацію журналістів для участі у заходах з висвітлення діяльності ЗС України; бере участь у заходах внутрішньої комунікації шляхом доведення до особового складу через офіційні джерела інформації та ЗМІ позиції та вимог керівного складу ЗС України, інформації</p>
---	--	---

		<p>про діяльність, стан та перспективи розвитку ЗС України;</p> <p>здійснює моніторинг, аналіз матеріалів у друкованих, електронних (аудіовізуальних) ЗМІ, в мережі Інтернет, соціальних мережах, що стосуються діяльності ЗС України, та надає в установленому порядку результати аналізу до заінтересованих структурних підрозділів, Апарату Головнокомандувача ЗС України, Генерального штабу та органів військового управління ЗС України;</p> <p>опрацьовує інформаційно-аналітичні матеріали про стан справ та результати діяльності служби зв'язків з громадськістю, бере участь у підготовці інформаційно-аналітичних матеріалів про стан ЗС України за напрямом діяльності;</p> <p>бере участь в організації виявлення та оцінювання потенційних і реальних інформаційних загроз, спрямованих на формування негативного іміджу ЗС України, організовує запровадження заходів щодо запобігання та оперативної нейтралізації негативних наслідків оприлюднення неправдивої, викривленої або критичної інформації про діяльність ЗС України;</p> <p>здійснює оперативне інформування Головнокомандувача ЗС України та керівництва Генерального штабу про виявлення фактів оприлюднення неправдивої, викривленої або критичної інформації про діяльність ЗС України, результати її оцінки та запроваджені заходи;</p> <p>в межах компетенції надає методичні рекомендації для командирів (начальників) військових частин (установ) та підрозділів служби зв'язків з громадськістю, розробляє відповідні методичні посібники та</p>
--	--	---

		<p>стандарти з питань зв'язків з громадськістю;</p> <p>здійснює контроль, координацію та аналіз ефективності виконання планових заходів діяльності служби зв'язків з громадськістю;</p> <p>бере участь в розробці проєктів законів, інших нормативно-правових актів, наказів і директив Міністерства оборони України, розробляє проєкти доктринальних документів, наказів і директив Головнокомандувача ЗС України та Генерального штабу з питань, що належать до компетенції Управління зв'язків з громадськістю;</p> <p>інформує Міноборони, інші центральні органи виконавчої влади, цивільні та військові ЗМІ про заплановані медіа-заходи за участю Головнокомандувача ЗС України та керівного складу Генерального штабу;</p> <p>планує та організовує інформаційне супроводження діяльності Головнокомандувача ЗС України та Генерального штабу в межах визначених повноважень та компетенції;</p> <p>бере участь у плануванні та організації заходів територіальної оборони, в частині, що стосується організації інформування громадськості в рамках підготовки території держави до оборони;</p> <p>організовує підготовку дайджестів, публікацій у центральних ЗМІ, аналіз офіційних відповідей органів військового управління ЗС України на матеріали, що були оприлюднені ЗМІ раніше, опрацьовує запити ЗМІ;</p> <p>бере участь у здійсненні військового співробітництва зі збройними силами інших держав та з міжнародними безпековими організаціями, в межах компетенції організовує та здійснює висвітлення визначених заходів на</p>
--	--	--

		<p>офіційних інформаційних ресурсах ЗС України та у ЗМІ; залучає до виконання заходів інформаційного супроводу діяльності ЗС України військові ЗМІ за згодою структурного підрозділу Апарату Міністерства оборони України якому вони підпорядковані; подає в установленому порядку інформаційні матеріали для наповнення розділів офіційного вебсайту Міноборони щодо діяльності Головнокомандувача ЗС України та Генерального штабу; організовує та забезпечує своєчасне інформаційне наповнення, оновлення та супроводження офіційного вебпорталу ЗС України, упроваджує сучасні інформаційні технології в діяльність Управління зв'язків з громадськістю; визначає порядок та правила висвітлення на офіційних вебсайтах та сторінках соціальних мереж органів військового управління, військово-навчальних закладів, військово-навчальних підрозділів закладів вищої освіти та військових частин (установ) офіційної інформації про їх діяльність; узагальнює статистичні матеріали і готує щоквартальні та річні звіти за результатами інформаційно-комунікаційної діяльності ЗС України; надає методичну допомогу структурним підрозділам Апарату Головнокомандувача Збройних Сил України, Генерального штабу, органам військового управління, з'єднанням, військовим частинам, військовим навчальним закладам, установам та організаціям ЗС України, національним контингентам з питань, що належать до компетенції Управління зв'язків з громадськістю; провадить діяльність, пов'язану з</p>
--	--	--

		<p>державною таємницею, на підставі спеціального дозволу на провадження такої діяльності, наданого Службою безпеки України;</p> <p>організовує та здійснює співпрацю з представниками вітчизняних та закордонних ЗМІ, лідерами громадської думки, медіапрофільними громадськими та іншими медіа-організаціями;</p> <p>бере участь у реалізації заходів та забезпечує інформаційний супровід процесу демократичного цивільного контролю у ЗС України, а також в підготовці матеріалів для видання “Біла книга”;</p> <p>у межах компетенції бере участь в забезпеченні об’єктивного і своєчасного інформування Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Ради національної безпеки і оборони України, Міністерства оборони України про стан справ у ЗС України;</p> <p>бере участь у здійсненні заходів середньострокового та короткострокового оборонного планування у ЗС України;</p> <p>бере участь у розробленні та погодженні штатів та табелів до штатів підрозділів служби зв’язків з громадськістю, визначенні потреби в особовому складі, у визначенні вимог та пріоритетів щодо технічного оснащення служби зв’язків з громадськістю, замовленні науково-дослідних робіт за напрямом зв’язків з громадськістю;</p> <p>в межах компетенції бере участь у замовленні підготовки, допідготовки та перепідготовки фахівців за напрямом зв’язків з громадськістю;</p> <p>подає Головнокомандувачу ЗС України пропозиції щодо удосконалення</p>
--	--	---

		<p>інформаційно-комунікаційної діяльності ЗС України;</p> <p>бере участь, у наданні пропозицій до плану розподілу випусників вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти на посади до підрозділів служби зв'язків з громадськістю, проходження служби за призовом офіцерів запасу, створенні резерву військовослужбовців служби зв'язків з громадськістю;</p> <p>бере участь в реалізації завдань та розвитку спроможностей системи стратегічних комунікацій ЗС України;</p> <p>бере участь у заходах щодо підготовки та підтримання належного рівня готовності до функціонування в умовах особливого періоду;</p> <p>бере участь у заходах щодо забезпечення функціонування внутрішнього контролю та управління ризиками;</p> <p>забезпечує в межах компетенції вжиття заходів, які є необхідними та обґрунтованими для запобігання і протидії корупції;</p> <p>забезпечує документування управлінської діяльності, збереження службових документів, в тому числі електронних, що утворюються в процесі діяльності Управління зв'язків з громадськістю, своєчасне передавання їх на державне зберігання до Галузевого державного архіву Міноборони відповідно до вимог чинного законодавства та нормативно-правових актів Міноборони та Головнокомандувача ЗС України;</p> <p>здійснює інші заходи в межах повноважень та компетенції;</p> <p>в особливий період:</p> <p>контролює переведення служби зв'язків з громадськістю на функціонування в умовах</p>
--	--	--

		<p>особливого періоду; організовує інформаційний супровід заходів проведення мобілізації та демобілізації, підготовки та ведення бойових дій; організовує та контролює спільні інформаційні заходи за участі підрозділів зв'язків з громадськістю інших складових сил оборони; організовує взаємодію з підрозділами зв'язків з громадськістю військово-цивільних адміністрацій та в межах компетенції координує їх інформаційну діяльність; в умовах воєнного стану: організовує оголошення через ЗМІ або оприлюднення іншим способом наказів та розпоряджень вищого військового керівництва України, що стосуються цивільного населення, та військових адміністрацій, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом; бере участь в організації інформаційного супроводу проведення заходів воєнного стану та ведення бойових дій; в межах компетенції бере участь у заходах щодо регулювання: роботи підприємств телекомунікацій, поліграфічних підприємств, видавництв, телерадіоорганізацій, телерадіоцентрів, засобів масової інформації; використання місцевих радіостанцій, телевізійних центрів та друкарень для військових потреб і проведення роз'яснювальної роботи; організовує взаємодію з іншими складовими сектору безпеки та оборони, військово-цивільними адміністраціями з питань інформаційно-комунікаційного забезпечення заходів правового режиму воєнного стану; розробляє пропозиції щодо залучення</p>
--	--	---

		<p>структур зв'язків з громадськістю інших складових сил оборони, військових та військово-цивільних адміністрацій до здійснення заходів правового режиму воєнного стану.</p> <p>Управління зв'язків з громадськістю для здійснення визначених повноважень та виконання завдань має право:</p> <p>ініціювати залучення спеціалістів установ та організацій (за погодженням з їх керівниками), вчених, представників інститутів громадського суспільства (за їх згодою), брати участь в нарадах, комісіях та робочих групах для розгляду питань, що належать до компетенції Управління зв'язків з громадськістю;</p> <p>в установленому порядку залучати фахівців структурних підрозділів Апарату Міноборони, Апарату Головнокомандувача ЗС України, Генерального штабу, органів військового управління ЗС України, представників органів зв'язків з громадськістю інших складових сил оборони, експертів інших державних та недержавних установ і організацій до виконання окремих завдань та участі у вивченні окремих питань;</p> <p>одержувати необхідну інформацію, документи і матеріали від структурних підрозділів Міністерства оборони України, Апарату Головнокомандувача ЗС України, Генерального штабу та органів військового управління ЗС України;</p> <p>ініціювати здійснення перевірки підрозділів служби зв'язків з громадськістю органів військового управління та військових частин з питань, що належать до компетенції Управління зв'язків з громадськістю;</p> <p>забезпечувати через осіб, уповноважених діяти від його імені, самопредставництво</p>
--	--	--

		<p>Управління зв'язків з громадськістю в судах; використовувати інформаційні електронні бази даних в системі Мініборони, державні та урядові системи зв'язку та інформатизації.</p>	
<p>ОРГАНИ ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ (ПРЕС-СЛУЖБИ) ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ (Положення про органи зв'язків з громадськістю (прес-служби) Збройних Сил України, затверджено наказом Генерального штабу Збройних Сил України №127 від 11.04.2017)</p>			
<p>3. Основними завданнями органів зв'язків з громадськістю (прес-служб) ЗС України є: участь у реалізації державної інформаційної політики у ЗС України; організація та підтримання зв'язків із ЗМІ та громадськістю щодо інформування про діяльність ЗС України у мирний час та особливий період; моніторинг інформаційного простору в зоні відповідальності щодо інформаційних повідомлень про діяльність ЗС України, підготовка інформаційно-аналітичних матеріалів за підсумками моніторингу; організація, проведення та участь у заходах з оперативного реагування на критичні або неправдиві повідомлення у ЗМІ про діяльність ЗС України, підготовка та оприлюднення (поширення) відповідних інформаційно-аналітичних матеріалів; організація та проведення прес-конференцій, брифінгів, прес-турів, круглих столів, надання коментарів та роз'яснень представникам ЗМІ командирами (начальниками) та залучення до їх проведення визначених командиром (начальником) речників; розміщення в мережі Інтернет на офіційних веб-порталах та сторінках соціальних мереж офіційних, достовірних відомостей, що не містять інформації з обмеженим доступом про діяльність ЗС України; підготовка та випуск друкованої,</p>		<p>Управління зв'язків з громадськістю Збройних Сил України відповідно до покладених на нього завдань здійснює: участь у реалізації державної інформаційної політики у Збройних Силах України; інформування громадськості та ЗМІ про діяльність Генерального штабу та Збройних Сил України; участь у діяльності консультативно-дорадчих органів щодо розробки та реалізації заходів Стратегічних комунікацій у Збройних Силах України; оперативне інформування керівництва Генерального штабу та структурних підрозділів (за підпорядкованістю та компетентністю) про факти оприлюднення ЗМІ критичних або неправдивих повідомлень про діяльність Збройних Сил України, результати її оцінки та запроваджені заходи; оприлюднення в установленому порядку офіційної позиції керівного складу військової частини (установи, організації) та висвітлення їх діяльності у ЗМІ; методичне керівництво та координацію діяльності органів зв'язків з громадськістю (прес-служб) ЗС України; узагальнення статистичних матеріалів про інформаційну діяльність ЗС України; розрахунок потреби на підготовку фахівців у військових навчальних закладах для органів зв'язків з громадськістю ЗС України та</p>	

<p>аудіовізуальної та іншої інформаційної продукції;</p> <p>планування інформаційної діяльності та узагальнення статистичних даних щодо проведеної роботи;</p> <p>інші інформаційні заходи.</p>		<p>подання заявок до відповідних органів військового управління;</p> <p>інші інформаційні та організаційні заходи.</p> <p>Служби зв'язків з громадськістю (прес-служби) командувань видів, окремого роду військ та окремого роду сил ЗС України відповідно до покладених на них завдань здійснюють:</p> <p>інформування громадськості та ЗМІ про діяльність командувань видів, окремого роду військ, окремого роду сил ЗС України та частин безпосереднього підпорядкування;</p> <p>організацію інформаційного супроводження та висвітлення заходів підготовки та функціонування військ (сил) у центральних та регіональних ЗМІ;</p> <p>оперативне інформування командування та Управління зв'язків з громадськістю ЗС України про виявлення фактів оприлюднення критичних або неправдивих повідомлень та іншої інформації про діяльність ЗС України, результати її оцінки та запроваджені заходи;</p> <p>методичне керівництво та координацію діяльності органів зв'язків з громадськістю (прес-служб) підпорядкованих командуванню військ оперативних (повітряних) командувань, з'єднань та військових частин, військових навчальних закладів, установ та організацій;</p> <p>інформування Управління зв'язків з громадськістю ЗС України про заплановані та проведені інформаційні заходи;</p> <p>інші інформаційні та організаційні заходи.</p> <p>Служба зв'язків з громадськістю (прес-служба) органу управління міжвидовими та міжвідомчими угрупованнями військ (сил) відповідно до покладених на неї завдань здійснює:</p> <p>інформування громадськості та ЗМІ про діяльність органу управління міжвидовими та</p>
---	--	--

		<p>міжвідомчими угрупованнями військ (сил) та підрозділів, які входять до його складу; організацію інформаційного супроводження та висвітлення заходів підготовки та функціонування органу управління міжвидовими та міжвідомчими угрупованнями військ (сил); методичне керівництво та координацію діяльності органів зв'язків з громадськістю (прес-служб) підпорядкованих міжвидових та міжвідомчих угрупованням військ (сил); оперативне інформування командування та Управління зв'язків з громадськістю ЗС України про факти оприлюднення критичних або неправдивих повідомлень та іншої інформації про діяльність ЗС України, результати її оцінки та запроваджені заходи; інші інформаційні та організаційні заходи.</p> <p>Служби зв'язків з громадськістю (прес-служби) оперативних (повітряних) командувань ЗС України відповідно до покладених на них завдань здійснюють: інформування громадськості та ЗМІ про діяльність оперативних (повітряних) командувань ЗС України та військових частин (установ, організацій) безпосереднього підпорядкування; організацію інформаційного супроводження та висвітлення заходів підготовки та функціонування оперативного (повітряного) командування у ЗМІ; методичне керівництво та координацію діяльності органів зв'язків з громадськістю (прес-служб), підпорядкованих командуванню військових частин (установ, організацій); оперативне інформування Служби зв'язків з громадськістю (прес-служби) командування видів ЗС України про факти оприлюднення критичних або неправдивих повідомлень та іншої інформації про діяльність ЗС України,</p>
--	--	--

		<p>результати її оцінки та запроваджені заходи; інформування служби зв'язків з громадськістю (прес-служби) командування видів про заплановані та проведені інформаційні заходи; інші інформаційні та організаційні заходи.</p> <p>Служби зв'язків з громадськістю (прес-служби) військових частин (установ, організацій) відповідно до покладених на них завдань здійснюють:</p> <p>організацію висвітлення в ЗМІ діяльності військових частин (установ, організацій), їх функціонування, розвитку та підготовки; підготовку пропозицій щодо оперативного реагування на неправдиві публікації (матеріали) ЗМІ з питань, що стосуються діяльності військових частин (установ, організацій), своєчасне інформування командування та органів зв'язків з громадськістю вищого командування про вжиті заходи;</p> <p>оперативне інформаційне реагування на кризові ситуації, що пов'язані з діяльністю військової частини, з метою мінімізації їх негативного впливу на авторитет ЗС України;</p> <p>налагодження взаємодії та зв'язків зі ЗМІ; взаємодію та співпрацю в зоні відповідальності з інформаційними службами (структурами зв'язків з громадськістю) місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інших військових формувань та правоохоронних органів, що утворені відповідно до законодавства України;</p> <p>планування щомісяця інформаційного супроводження діяльності військової частини (установи, організації) та узагальнення статистичних відомостей щодо інформаційної діяльності військової частини (установи, організації);</p>
--	--	--

			<p>інформування органу зв'язків з громадськістю вищого командування про заплановані та проведені інформаційні заходи;</p> <p>створення та ведення інформаційних архівів (фото- та відео-, електронних та текстових) з питань діяльності військової частини (установи, організації);</p> <p>підготовку та випуск періодичних видань для інформування особового складу військових частин (установ, організацій) про суспільно-політичну обстановку, діяльність ЗС України й інших військових формувань та з інших питань;</p> <p>проведення інших інформаційних заходів з метою підвищення авторитету ЗС України та престижу військової служби.</p>
<p>КОНТАКТНИЙ ЦЕНТР (CALL-ЦЕНТРУ) ГОЛОВНОКОМАНДУВАЧА ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ (Інструкція щодо організації роботи контактного центру (Call-центру) Головнокомандувача Збройних Сил України : наказ Головнокомандувача Збройних Сил України 5 серпня 2020 року № 105. Окреме видання.)</p>			
<p>прийняття та реєстрація звернення;</p> <p>надання довідково-консультативної допомоги громадянам з питань, що належать до компетенції Головнокомандувача ЗС України;</p> <p>здійснення зворотній зв'язку із заявниками;</p> <p>створення бази даних з відповідями на типові питання, що надаються операторами Call-центру на звернення</p>			

Таблиця
Пропозиції щодо внесення змін та доповнень
до нормативно-правових актів України

Зміст положень чинного законодавства	Положення законодавчого акта, що пропонується
Закон України «Про Збройні Сили України»	
<p>Частина 10 статті 1. «Функції Збройних Сил України» Відсутня.</p>	<p>Частина 10 статті 1. «Функції Збройних Сил України» Збройні Сили України забезпечують систему стратегічних комунікацій, шляхом здійснення узгоджених заходів із забезпечення національної інформаційної політики, інформаційної безпеки, реалізації та захисту інформаційних прав громадян, інформатизації, електронного урядування, функціонування власного інтерактивного медіа простору.</p>
<p>Стаття 11-1 «Інформаційна діяльність Збройних Сил України» Відсутня.</p>	<p>Стаття 11-1 «Інформаційна діяльність Збройних Сил України» Збройні Сили України здійснюють свою діяльність на засадах відкритості, доступності та прозорості для громадян та забезпечення цивільного контролю та розвитку стратегічних комунікацій відповідно до вимог Конституції України та законів України.</p> <p>Генеральний штаб Збройних Сил України забезпечує та контролює інформаційну Збройних Сил України, систематично інформує Президент України, Міністра оборони України, Раду національної безпеки і оборони, Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України про виконання покладених на Збройні Сили України завдань, оприлюднення відкритої інформацію про діяльність Збройних Сил України у засобах масової інформації.</p> <p>Збройні Сили України забезпечують інформаційну безпеку у межах покладених на них завдань.</p>

	<p>Збройні Сили України для інформування використовують: офіційні друковані видання; офіційні вебсайти у мережі Інтернет; на єдиному державному вебпорталі відкритих даних; соціальні мережі; інформаційні стенди; будь-яким іншим засобом доведення актуальної інформації у сфері воєнної безпеки та оборони.</p> <p>Збройні Сили України реалізують права громадян на звернення та запит на інформацію у межах компетенції відповідно до вимог законодавства України.</p>
--	---

Таблиця 1.

Частина таблиці 1 «Рейтинг інформаційної прозорості офіційних веб-сайтів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади у першому півріччі 2019 року», розміщеної у додатку 1 до аналітичної довідки

№	Найменування органу виконавчої влади	Адреса офіційного веб-сайту органу виконавчої влади	Показник наявності інформації, Пн (%)	Показник якості інформаційного наповнення, Пя (%)	Показник інформаційної прозорості, Пі (%)	Показник динаміки інформаційної прозорості, Пд (%)	Коефіцієнт інформаційної доступності (Кід)
1	Міністерство аграрної політики та продовольства України	http://minagro.gov.ua	100	100	100	25	1
2	Міністерство інфраструктури України	http://mtu.gov.ua	100	100	100	0,19	1
3	Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками	http://www.dls.gov.ua	100	100	100	0	1
4	Міністерство інформаційної політики України	http://mip.gov.ua	100	100	100	0	1
5	Державна служба України з питань праці	http://dsp.gov.ua	100	100	100	0	1
.....							
37	Міністерство оборони України	http://www.mil.gov.ua	100	74,71	87,36	0,09	0,75
Всього 69 органів виконавчої влади							

Джерело: Аналітичні довідки за результатами моніторингу веб-сайтів органів виконавчої влади. URL: http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=157241&cat_id=112507

Таблиця 2.

Частина таблиці 1 «Рейтинг інформаційної прозорості офіційних веб-сайтів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади у другому півріччі 2019 року», розміщеної у додатку 1 до аналітичної довідки

№	Найменування органу виконавчої влади	Адреса офіційного веб-сайту органу виконавчої влади	Показник наявності інформації, Пн (%)	Показник якості інформаційного наповнення, Пя (%)	Показник інформаційної прозорості, Пі (%)	Показник динаміки інформаційної прозорості, Пд (%)	Коефіцієнт інформаційної доступності (Кід)
1	Адміністрація Державної прикордонної служби України	http://dpsu.gov.ua	100	100	100	0	1
2	Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками	http://www.dls.gov.ua	100	100	100	0	1
3	Державна служба України з питань праці	http://dsp.gov.ua	100	99,62	99,81	0,19	1
4	Державна казначейська служба України	http://www.treasury.gov.ua	100	99,23	99,62	0	1
.....							
34	Міністерство оборони України	http://www.mil.gov.ua	100	74,71	87,36	0,09	0,75
Всього 64 органа виконавчої влади							

Джерело: Аналітичні довідки за результатами моніторингу веб-сайтів органів виконавчої влади. URL: http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=162482&cat_id=112507 (дата звернення: 16.01.2020)

Таблиця 3.

Частина таблиці 1 «Рейтинг інформаційної прозорості офіційних веб-сайтів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади у першому півріччі 2020 року», розміщеної у додатку 1 до аналітичної довідки

№	Найменування органу виконавчої влади	Адреса офіційного веб-сайту органу виконавчої влади	Показник наявності інформації, Пн (%)	Показник якості інформаційного наповнення, Пя (%)	Показник інформаційної прозорості, Пі (%)	Показник динаміки інформаційної прозорості, Пд (%)	Коефіцієнт інформаційної доступності (Кід)
1	Державна служба фінансового моніторингу України	https://fiu.gov.ua/	100	100	100	25	1
2	Адміністрація Державної прикордонної служби України	http://dpsu.gov.ua	100	100	100	0	1
3	Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками	http://www.dls.gov.ua	100	100	100	0	1
4	Державна служба України з питань праці	http://dsp.gov.ua	100	99,23	99,62	-0,19	1
.....							
46	Міністерство оборони України	http://www.mil.gov.ua	100	74,71	87,36	0	0,75
Всього 78 органів виконавчої влади							

Джерело: Аналітичні довідки за результатами моніторингу веб-сайтів органів виконавчої влади. URL: http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=167745&cat_id=112507 (дата звернення: 05.08.2020)

Таблиця 1.
Оцінка громадянами ситуації в країні,
рівень довіри до соціальних інститутів та політиків, електоральні орієнтири громадян (жовтень-листопад 2020 р.)

	Зовсім не довіряю	Скоріше не довіряю	Скоріше довіряю	Повністю довіряю	Важко відповісти	Баланс довіри-недовіри*
Президент України	30,4	29,8	25,7	8,2	6,0	-26,3
Верховна Рада України	35,4	40,7	15,8	1,5	6,5	-58,8
Уряд України	36,9	37,9	16,4	1,7	7,1	-56,7
Державний апарат (чиновники)	40,1	39,3	9,9	2,1	8,5	-67,4
Голова вашого міста/селища/села	14,0	22,0	45,1	8,9	10,1	18,0
Місцева рада вашого міста / селища / села	14,5	22,8	43,3	6,7	12,7	12,7
Збройні Сили України	9,8	17,6	48,4	17,8	6,5	38,8
Державна прикордонна служба	13,0	21,5	43,1	12,1	10,4	20,7
Національна гвардія України	15,2	22,1	41,4	10,8	10,6	14,9
Національна поліція	21,4	31,8	31,1	5,2	10,5	-16,9
Служба безпеки України (СБУ)	21,8	29,2	29,1	4,7	15,2	-17,2
Державна служба з надзвичайних ситуацій	12,5	16,1	45,4	14,7	11,3	31,5
Прокуратура	35,4	34,6	14,2	2,9	12,9	-52,9
Суди (судова система в цілому)	42,5	32,9	12,1	2,2	10,3	

<https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-riven-doviry-do-sotsialnykh-instytutiv-ta-politykiv-elektoralni-orientatsii-gromadian-zhovten-lystopad-2020r>

Таблиця 2.

**Оцінка громадянами діяльності влади,
рівень довіри до соціальних інститутів та політиків, електоральні орієнтації громадян (лютий 2020р. соціологія)**

	Зовсім не довіряю	Скоріше не довіряю	Скоріше довіряю	Повністю довіряю	Важко відповісти	Баланс довіри-недовіри*
Президент України	17,9	22,7	39,5	12,0	8,0	10,9
Верховна Рада України	28,1	36,9	24,6	3,3	7,2	-37,1
Уряд України	27,7	36,8	24,4	3,6	7,5	-36,5
Державний апарат (чиновники)	34,0	43,3	13,8	2,4	6,5	-61,1
Збройні Сили України	10,0	14,5	52,6	16,0	6,9	44,1
Державна прикордонна служба	12,6	18,0	47,4	12,8	9,2	29,6
Національна гвардія України	11,7	18,1	48,3	11,5	10,4	30,0
Національна поліція	14,9	29,4	37,4	6,3	12,0	-0,6

<https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-diialnosti-vlady-riven-doviry-do-sotsialnykh-institutiv-ta-politykiv-elektoralni-orientatsii-gromadian-liutyi-2020r>

Таблиця 3.
Оцінка громадянами ситуації в країні, рівень довіри до виконавчих та правоохоронних органів влади, оцінка діяльності Уряду (лютий 2020р. соціологія)

	Зовсім не довіряю	Скоріше не довіряю	Скоріше довіряю	Повністю довіряю	Важко відповісти	<i>Баланс довіри-недовіри*</i>
Збройні Сили України	10,0	14,5	52,6	16,0	6,9	44,1
Державна служба з надзвичайних ситуацій	11,4	14,1	49,0	16,1	9,4	39,6
Національна гвардія України	11,7	18,1	48,3	11,5	10,4	30,0
Державна прикордонна служба	12,6	18,0	47,4	12,8	9,2	29,6
Служба безпеки України (СБУ)	17,2	25,0	36,4	6,5	14,8	0,7
Національна поліція	14,9	29,4	37,4	6,3	12,0	-0,6
Уряд України	27,7	36,8	24,4	3,6	7,5	-36,5
Конституційний Суд України	31,9	28,6	18,7	2,2	18,6	-39,6
Верховний Суд	33,6	30,7	16,7	2,1	16,9	-45,5
Прокуратура	30,9	36,8	16,0	2,6	13,6	-49,1
Національне антикорупційне бюро України (НАБУ)	36,6	28,6	14,1	1,9	18,8	-49,2
Антикорупційний суд	37,0	27,1	13,2	1,4	21,2	-49,5
Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК)	36,4	28,4	12,3	1,7	21,2	-50,8

<https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-riven-doviry-do-vykonavchykh-ta-pravookhoronnykh-organiv-vlady-otsinka-diialnosti-uriadu-liutyi-2020r>



МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ
УКРАЇНИ
УПРАВЛІННЯ
ОПЕРАТИВНОГО КОМАНДУВАННЯ
"ПІВНІЧ"

«22» 02 2021 р.
№ 502/16/43

14030, м. Чернігів
Військова частина А4583

ЗАТВЕРДЖУЮ

Тимчасово виконуючий обов'язки
командувача військ оперативного
командування "Північ"
генерал майор

Олексій ОЦЕРКЛЕВИЧ

"19" лютого 2021 року



АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження Тичної Богдани Миколаївни на тему: "Адміністративно-правовий статус Збройних Сил України як суб'єкта інформаційної діяльності" у практичну (правозастосовну) діяльність Збройних Сил України

Комісія у складі помічника командувача з правової роботи – начальника юридичної служби підполковника юстиції Косаківського С.Л., ТВО начальника відділу морально-психологічного забезпечення полковник Пистуна Я.М., офіцера служби зв'язків із громадськістю лейтенанта Халімоненка С.П., склала цей акт про те що теоретичні висновки та практичні пропозиції, які містить дисертаційна робота Тичної Б.М. на тему: "Адміністративно-правовий статус Збройних Сил України як суб'єкта інформаційної діяльності" використані:

при проведенні інструкторсько-методичного заняття з офіцерами юридичної служби, відділу по роботі із засобами масової інформації та військ зв'язку;

при підготовці інформаційних аналітичних матеріалів командувачу військ оперативного командування "Північ" та начальнику штабу управління оперативного командування "Північ";

при розробці концептуальних підходів до вдосконалення інформаційної діяльності оперативного командування з іншими державними органами та громадськими організаціями.

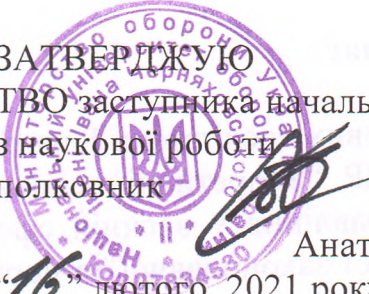
Члени комісії:

помічник командувача з правової роботи – начальник юридичної служби підполковник юстиції
Сергій КОСАКІВСЬКИЙ

ТВО начальника відділу морально-психологічного забезпечення полковник
Ярослав ПИСТУН

офіцер служби зв'язків із громадськістю лейтенант
Світлана ХАЛІМОНЕНКО

ЗАТВЕРДЖУЮ
ТВО заступника начальника університету
з наукової роботи
полковник


Анатолій ПАВЛКОВСЬКИЙ
“16” лютого 2021 року

АКТ

про реалізацію результатів дисертаційної роботи

ТИЧНОЇ Богдани Миколаївни на тему:

“Адміністративно-правовий статус Збройних Сил України
як суб’єкта інформаційної діяльності”

в науковій діяльності Національного університету оборони України
імені Івана Черняховського

Підстава: Наказ начальника НУОУ № 250 від 20 вересня 2017 року “Про організацію оцінки впровадження результатів науково-дослідних (дослідно-конструкторських робіт) у навчальний процес та наукову і науково-технічну діяльність університету”.

Комісія у складі:

голова комісії: заступник начальника Центру воєнно-стратегічних досліджень з наукової роботи Національного університету оборони України імені Івана Черняховського, кандидат військових наук, старший науковий співробітник полковник **КОРЕЦЬКИЙ А.А.**;

члени:

заступник начальника управління – начальник відділу проблем інформаційної безпеки та суспільної актуалізації воєнної політики науково-дослідного управління проблем воєнної політики та воєнної стратегії центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняховського, кандидат військових наук, полковник **ТКАЧЕНКО В.А.**;

провідний науковий співробітник науково-дослідного відділу проблем інформаційної безпеки та суспільної актуалізації воєнної політики науково-дослідного управління проблем воєнної політики та воєнної стратегії центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняховського, доктор технічних наук, старший науковий співробітник, працівник ЗС України **СНІЦАРЕНКО П.М.**

у період з 01 по 10 лютого 2021 року розглянула:

тактико-технічне завдання на виконання науково-дослідної роботи (НДР), шифр “Голедо”, та доповнення до нього;

проміжний звіт за результатами виконання НДР;

акт про приймання етапу НДР;

матеріали, що розроблені особисто Тичною Б.М.

Комісія встановила:

1. Результати наукових досліджень Тичної Б.М. використано: при виконанні НДР “Теоретичні основи інформаційного забезпечення системи державного управління у війсьній сфері” (шифр “Толедо”), а саме – в частині аналізу існуючої законодавчої та нормативно-правової бази з питань інформаційного забезпечення системи державного управління, зокрема у війсьній сфері;

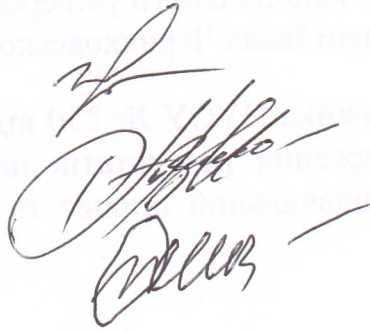
при наданні пропозицій щодо внесення змін до чинного законодавства України з питань інформаційної безпеки.

2. Результати наукових досліджень Тичної Б.М. вважати реалізованими у науковій діяльності Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського.

Голова комісії: полковник

Члени комісії: полковник

працівник ЗСУ



Андрій КОРЕЦЬКИЙ

Володимир ТКАЧЕНКО

Петро ШИЦАРЕНКО

ЗАТВЕРДЖУЮ

Тимчасово виконуючий обов'язки
заступника начальника університету з
навчальної роботи
полковник

Микола ПАЛАМАР



2021 року

АКТ

**про впровадження результатів дисертаційного
дослідження Тичної Богдани Миколаївни на тему:
“Адміністративно-правовий статус Збройних Сил України як суб'єкта
інформаційної діяльності” у освітній процес Національного університету
оборони України імені Івана Черняхівського**

Підстава: Наказ начальника НУОУ № 250 від 20 вересня 2017 року
“Про організацію оцінки впровадження результатів науково-дослідних
(дослідно-конструкторських) робіт у навчальний процес та наукову і науково-
технічну діяльність університету”.

Комісія у складі:

голова комісії: начальник гуманітарного інституту, доктор психологічних
наук, професор, полковник Осьодло Василь Ілліч;

члени комісії:

заступник начальника науково-методичного центру організації освітньої
діяльності полковник Торчевський Руслан Вікторович;

начальник кафедри правового забезпечення кандидат юридичних наук
полковник юстиції Прохоренко Михайло Михайлович;

розглянула навчально-методичні матеріали з навчальних дисциплін:
ВПП.3.02 “Правове забезпечення діяльності Збройних Сил України”; кафедри
правового забезпечення Національного університету оборони України імені Івана
Черняхівського.

Комісія встановила:

1. Результати дисертаційного дослідження “Адміністративно-правовий
статус Збройних Сил України як суб'єкта інформаційної діяльності” використані
при:

- проведенні занять зі слухачами оперативного-тактичного рівня підготовки
університету з навчальної дисципліни ВПП.3.02 “Правове забезпечення діяльності
Збройних Сил України”:

за темою Тема 2. “Національне законодавство у сфері національної безпеки
і оборони, організаційно-правові форми забезпечення безпеки і оборони”,
заняття 1 “Право і національна безпека”;

за темою Тема 2. “Національне законодавство у сфері національної безпеки
і оборони, організаційно-правові форми забезпечення безпеки і оборони”,
заняття 2 “Сектор безпеки і оборони”;

2. Результати дисертаційного дослідження на тему: “Адміністративно-правовий статус Збройних Сил України як суб’єкта інформаційної діяльності”, вважати реалізованими у освітньому процесі Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського.

Статті у наукових фахових виданнях внесених до оновленого переліку фахових видань з юридичних дисциплін МОН України, зареєстрованих та проіндексованих у міжнародних наукометричних каталогах і базах даних:

1. Тична Б.М. Завдання, принципи інформаційної діяльності Збройних сил України в сучасних умовах. “Наука і правоохорона”. 2017 р. № 3 (37), С. 127-133.

2. Тична Б.М. Збройні Сили України як суб’єкт інформаційної діяльності. “Вісник Академії Державної прикордонної служби України”. 2019 р., Випуск 3, (електронне видання).

3. Тична Б.М. Інформаційна безпека як основа інформаційної діяльності Збройних Сил України. “Право і суспільство”. 2020 р., № 2, С. 236-240.

4. Тична Б.М. Правові засади інформаційної діяльності Збройних Сил України. “Visegrad Journal on Human Rights”. 2020 р., Вип. 5, С. 235-239.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

5. Тична Б.М. Право війни. Збірник тез. К.: НУОУ, мат. КС. 2019 р. (28 березня), С. 193-196.

6. Тична Б.М. Інформаційна війна як складова гібридної війни, актуальні проблеми правового регулювання. Збірник тез. К.: НУОУ, мат. НПС. 2019 р. (30 жовтня), С. 185-187.

7. Тична Б.М., Семененко В.М., Зайцев М.М. Аналіз проблем правового регулювання застосування зброї та бойової техніки з’єднаннями, військовими частинами, підрозділами та військовослужбовцями Збройних Сил України та інших складових сил оборони у районі проведення Операції Об’єднаних Сил. К.: Національна академія правових наук України, зб. мат. МНПК. 2020 р. (21 серпня), С. 176-179.

Голова комісії:

Начальник гуманітарного інституту
доктор психологічних наук, професор
полковник

Василь ОСЬОДЛО

Члени комісії:

заступник начальника науково-методичного центру
організації освітньої діяльності
полковник

Руслан ТОРЧЕВСЬКИЙ;

начальник кафедри правового забезпечення
кандидат юридичних наук
полковник юстиції

Михайло ПРОХОРЕНКО